

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

SOCIALINĖ PEDAGOGIKA
(SPECIALIZACIJA-SOCIALINIO DARBO ORGANIZAVIMAS)

Dalia Juozapavičienė

**SOCIALINIO PEDAGOGO IR KLASĖS AUKLĖTOJO
BENDRADARBIAVIMO YPATUMAI,
VYKDANT SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJĄ MOKYKLOJE**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovas
doc. D.Gerulaitis*

2010

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta teorinė bendradarbiavimo kultūros ugdymo įstaigoje tarp socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų analizė.

Iškelta hipotezė, jog efektyviai pedagoginei pagalbai (savižudybių prevencijai) įgyvendinti trukdo nepakankamas socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų bendradarbiavimas.

Anketinės apklausos metodu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas - atskleisti socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų bendradarbiavimo ypatumus. Atlikta statistinė duomenų analizė.

Tyrime dalyvavo 263 pedagogai.

Empirinėje dalyje nagrinėjama socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo bendradarbiavimo situacija ir galimybės užtikrinant savižudybės prevencijos programos paslaugas vaikui ir jo aplinkai.

Svarbiausios empirinio tyrimo išvados:

1. Bendri socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų tikslai, padedant pagalbos reikalaujančiam mokiniui, formuoja teigiamą požiūrį į ugdymo institucijos aplinką bei tuo pačiu inicijuoja tarpusavio bendradarbiavimą.
2. Socialiniai pedagogai bei klasės auklėtojai nepakankamai aktyviai bendradarbiauja dirbdami savo darbą bei mokosi iš savo patirties: sieja teorines ir praktines žinias, apmąsto vartojamus darbo metodus bei galimus alternatyvius problemų sprendimo variantus, domisi grįžtama informacija, iškilusius klausimus aptaria konsultuodamiesi ir bendradarbiaudami su kolegomis.
3. Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog hipotezė efektyviai pedagoginei pagalbai (savižudybių prevencijai) įgyvendinti trukdo nepakankamas socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų bendradarbiavimas, nes socialinio pedagogo ir klasės auklėtojų santykiai dar tik formuojasi.

Esminiai žodžiai: socialinis pedagogas, klasės auklėtojas, bendradarbiavimas, ugdymas, socialinė pedagoginė pagalba, savižudybės prevencija.

TURINYS

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas.....	4
1 skyrius. SOCIALINIO PEDAGOGO IR KLASĖS AUKLĖTOJO DALYVAVIMAS KURIANT ORGANIZACIJOS KULTŪRĄ: BENDRADARBIAVIMO GALIMYBĖS.....	9
1.1. Bendradarbiavimo kultūra ugdymo įstaigoje	9
1.2. Mokyklos socialinio pedagogo edukacinis darbas ir veiklos kryptys	11
1.3. Klasės auklėtojo veiklos kryptingumas mokykloje	15
1.4. Socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo bendradarbiavimas, kaip vienas iš ugdymo institucijos sėkmę užtikrinančių veiksnių.....	19
2 skyrius. SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJA MOKYKLOJE – PEDAGOGINĖS VEIKLOS GALIMYBĖS	25
2.1. Savižudybės samprata, svarbiausių faktorių įtaka savižudybėms	25
2.2. Socialinė pedagoginė pagalba organizuojant savižudybių prevenciją	27
3 skyrius. PEDAGOGINĖS PAGALBOS EFEKTYVUMAS VYKDANT SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJĄ MOKYKLOJE.....	32
3.1 Tyrimo metodologija	32
3.2. Tyrimo imtis	33
3.3. Pedagogų požiūrio į bendradarbiavimą tyrimas	35
3.4. Pedagogų požiūris į darbo formas su linkusiais į savižudybę vaikais.....	47
Išvados	55
Literatūra	58
Summary.....	62
Priedai.....	63
1 priedas Socialinio pedagogo vykdomos veiklos.....	64
2 priedas Socialinio pedagogo veiklos apibūdinimas.....	66
3 priedas Klasės auklėtojo veiklos turinys	67
4 priedas Anketa	68
5 priedas Papildomos lentelės.....	74

IVADAS

Mokslinė problema ir aktualumas. Savižudybės problemos aktualumą rodo statistiniai duomenys, remiantis kuriais Lietuvoje kasmet nusizudo apie 1700 žmonių, o dar daugiau, apie 170000 mėgina tai padaryti. Suaugusiųjų nuomone, vaikai neturi jokio realaus pagrindo žudytis. Jiems atrodo neįtikėtina, jog vaikai gali būti apimti tokios nevilties ir taip kentėti, kad galėtų pasirinkti mirtį, užuot gyvenę. Prie galimų savižudybės priežasčių priskiriamas ir savižudiško elgesio imitacijos procesas, kurio esmę sudaro tai, jog kartais polinkis į savižudybę susiformuoja ar sustiprėja mėgdžiodant kitų elgesį.

Mokykla vaidina svarbų vaidmenį vaiko socializacijoje, ji gali duoti stiprų impulsą mokinio asmenybės savikūrai ir nulemti tolesnio gyvenimo sėkmę. Mokytojo autoritetas ir profesionalumas, bendravimo su mokiniais pobūdis lemia pastarųjų santykius. Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė (1996) pažymi, jog: „Nuo visuomenėje vyraujančio požiūrio į savižudybę priklauso ir savižudybių paplitimas toje visuomenėje“. Atsižvelgiant į šią mintį labai svarbu formuoti požiūrį, jog savižudybė nėra tinkama išeitis krizinėje situacijoje. Šį uždavinį galėtų įgyvendinti mokykla, kadangi tam čia sudarytos palankiausios sąlygos - beveik visi paaugliai lanko mokyklas ir pedagogai pamokų metu bei popamokinėje veikloje galėtų formuoti tam tikrą požiūrį. Vis dėlto kartais mokytojai nedrįsta reaguoti į mokinio krizės požymius, nes patys nežino, ką reikia daryti, kaip su tokiu vaiku kalbėtis. Galima daryti išvadą, jog pirmiausia reikia pedagogams suteikti informacijos apie savižudybę, juos pačius mokyti, kaip elgtis krizinėse situacijose, ir tuomet, skleidžiant informaciją, galima tikėtis, kad savižudybių sumažės.

Mokyklose vykdant socialinių paslaugų sistemą vaikams, prevencinių paslaugų ir programų moksleiviams problematika tampa aktuali ir reikšminga numatant socialinės pagalbos mokykloje (socialinių pedagogų, klasės auklėtojų atžvilgiu) savižudybių prevencijos teikimo kryptis, organizavimą ir metodus. Mokykla sparčiai reaguodama į iššūkius, kintančius visuomenės poreikius, siekdama sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui įgyti jo prigimtį atitinkantį išsilavinimą privalo priimti vis daugiau socialinių funkcijų, kurių veiksmingas realizavimas kartu su socialinę pagalbą teikiančiomis tarnybomis, sveikatos priežiūros, teisėtvarkos institucijomis, mokinio tėvais ir mokytojais (Žin., 1991, Nr.23-593, Žin., Nr. 63-2853) užtikrintų kokybišką bei visapusišką socialinės pedagoginės pagalbos vaikams teikimą. Todėl siekiant veiksmingai įgyvendinti mokyklai diegiamas funkcijas bei patenkinti naujus mokyklai keliamus reikalavimus bei iššūkius, svarbu numatyti visapusiškos pedagoginės psichologinės pagalbos mokykloje organizavimo formas, būdus ir metodus.

Empiriniai tyrimai rodo (Ališauskas, 1999; Kišonienė, 1999, Ruškus, Merkienė, Šapelytė, Vaitkevičius, 1997), kad mokykloje yra nemažai įvairaus pobūdžio problemų. Socialinis pedagogas mokykloje šiandien yra tiesiog būtinybė.

Daugelis autorių, rašiusių šia tema, pastebi, jog socialinio pedagogo darbas ugdymo įstaigoje efektyvus tik tada, kai visais atvejais padeda dirbti kolektyvas. Šis specialistas su kolegomis bendrauja profesinių interesų ir įsitikinimų pagrindu, sukuria situacijas, kurios skatina tarp bendradarbiaujančių pusių etiškus, profesionaliai kompetentingus veiksmus. Socialinis pedagogas dirba kartu su pedagogais, klasių auklėtojais, kitais specialistais, tėvais ar teisėtais vaiko atstovais, bendruomene. Kaip teigia Kvieskienė (2001), socialinis darbuotojas taip yra svarbus mokyklos pedagogų komandos narys, kuris dirba kartu su kitais mokyklos administracijos darbuotojais, mokytojais, vadovais, psichologais, auklėtojais, logopedais, kitais mokyklos darbuotojais. Tačiau pagrindinis socialinio pedagogo veiklos tikslas – vaiko gerovė.

Mokslininkai nusakydami socialinės pedagoginės pagalbos sampratą, akcentuoja socialinės pedagoginės veiklos kryptingumą, orientaciją į tam tikras grupes bei profesionalų, teikiančių socialinę pedagoginę pagalbą, svarbą. J. Vaitkevičius (1995) akcentavo pedagogų asmens charakteristikas, aktualinamos pedagogo dvasingumo, gyvenimo tikslo problemos, L. A. Beliajeva ir M. A. Beliajeva (1998) akcentavo pedagoginės pagalbos efektyvumą, V. Kučinskas ir R. Kučinskienė (2000) pabrėžia socialinio pedagogo darbo kompleksškumą, L. I. Aksenova (2001), J. Oliferenko, T. I. Šulga, I. Dementjeva (2002) akcentavo socialinės pedagoginės pagalbos mokyklose kryptingumą, orientaciją į tam tikras grupes, A. V. Mudrik (2002) pabrėžė socializacijos reikšmingumą, G. Kvieskienė (2005) – socialinio pedagogo kompetencijas ir kt.

Nors ir pripažįstamas bendradarbiavimo poveikis mokyklos veiklos efektyvumui, sėkmei, tačiau švietimo organizacijų specifika turi įtakos bendradarbiavimo procesų jose formavimosi ir raiškos ypatumams, kurie vis dar išlieka problemiški ir aktualūs klausimai. Iki šiol mokyklos pedagogų ir administracijos požiūriu mažai tyrinėti bendradarbiavimo tobulinimą veikiantys organizaciniai aspektai. Šiame magistro darbe remiamasi nuostata, jog švietimo organizacijoje bendradarbiavimo tobulinimas priklauso nuo tokių dimensijų kaip: darbo organizuotumo, informacijos sklaidos, bendradarbiavimo skatinimo, tarpusavio santykių ir atmosferos, asmeninių gebėjimų ir pastangų.

Šiuo darbu tikimasi išanalizuoti, kokia yra socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo bendradarbiavimo situacija ir galimybės užtikrinant savižudybės prevencijos programos paslaugas vaikui ir jo aplinkai. Taip pat siekiama nustatyti, kokius vaidmenis atlieka šie specialistai ir kuo jų veikla gali papildyti viena kitą. Siekiant pagrįsti darbo problemą, buvo iškelti tokie probleminiai klausimai: *Kaip pedagogai vertina socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo bendradarbiavimą, kokie veiksniai akcentuojami ir yra reikšmingi sėkmingam*

bendradarbiavimui tarp pedagogų? Kokias bendradarbiavimo spragas pastebi pedagogai? Koks turėtų būti bendradarbiavimo kokybės gerinimo kelias vykdant savižudybės prevencijos programas?

Tyrimo objektas - socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo bendradarbiavimo ypatumai mokykloje.

Tyrimo hipotezė: Tikėtina, jog efektyviai pedagoginei pagalbai (savižudybių prevencijai) įgyvendinti trukdo nepakankamas socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų bendradarbiavimas.

Tyrimo tikslas - atskleisti socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų bendradarbiavimo ypatumus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Taikant mokslinės teorinės analizės metodą, atskleisti socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų pedagoginio bendradarbiavimo ypatumus kuriant organizacijos kultūrą.
2. Taikant apklausos raštu metodą, iširti socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų bendradarbiavimo ypatumus ugdymo institucijoje.
3. Statistinės analizės metodu išanalizuoti pedagogų bendradarbiavimo galimybes dalyvaujant savižudybių prevencijoje.
4. Remiantis atliktu tyrimu, pateikti rekomendacijas bendradarbiavimo plėtojimui.

Tyrimo dalyviai. Tyrime dalyvavo 263 pedagogai.

Tyrimo metodologija ir metodai.

1. Mokslinės literatūros analizė (taikoma aptariant socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo funkcijas ir bendradarbiavimą teikiant socialinę pedagoginę pagalbą, atliekant suicidinio elgesio analizę, tyrimo problemos pagrindimą, patikslinant sąvokų sampratas).
2. Kiekybinis tyrimas. Respondentų anketavimas raštu. Gautų duomenų konstatuojamoji analizė.

Pagrindinės sąvokos

Edukacija - auklėjimas, lavinimas, švietimas (Kvieskienė, 2003).

Klasės auklėtojas – mokyklos mokytojas, kuriam pavesta ugdyti klasę (Jovaiša, 1993).

Komanda – tinkamai dirbanti grupė, kurios nariai veikia derindami veiksmus; žmonių grupė, galinti veiksmingai imtis bet kokio darbo, kuriam atlikti ji buvo sukurta (Gualtherie, 2002).

Prevencija – priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams (nedarbui, nusikaltimams ir pan.) prevencija paprastai skirstoma į trijų lygių veiksmus – ankstyvoji, pagalbos bei socialinė pedagoginė rehabilitacija (Kvieskienė, 2003).

Pirminė prevencija – veikla, nukreipta į sveikuosius asmenis, skirta psichinės sveikatos stiprinimui, psichikos sveikatos rūpinimuisi. Veikla - švietimas, t.y. mokymas atpažinti savižudybės riziką bei konstruktyvių problemų sprendimo būdų ieškojimas ir į gyvenimo išsaugojimą nukreiptų nuostatų formavimas (Moksleivių savižudybių prevencijos idėjos, 2001).

Antrinė prevencija - pagalba asmeniui, jau atsidūrusiam suicidinėje krizėje ar išgyvenančiam sunkias problemas.

Savižudybė – procesas, kurio metu žmogus patiria vis labiau augantį emocinį skausmą, jausmų ir minčių sumaištį ir nuolat mažėjantį gebėjimą įveikti sunkumus. Šį procesą sudaro trys etapai:

1. Mintys apie savižudybę;
2. Kėtinimas nusižudyti;
3. Bandydas nusižudyti (veiksmas).

Socialinė edukacija – edukacinėmis priemonėmis besiremiantys būdai, kaip integruoti į socialinę aplinką sunkiai pritampančius asmenis ir atstumtuosius (Kvieskienė, 2003).

Socialinis- visuomeninis, visuomenės (Kvieskienė, 2003).

Socialinis darbas – organizuotas paslaugų teikimas socialiai remtiniems asmenims, įskaitant skurstančius ir pagyvenusius asmenis, neįgaliuosius, vaikus ir pan.

Socialinis pedagogas - asmuo, kuris dirba socialinėse institucijose, turi pedagoginį išsilavinimą ir geba sudaryti sąlygas vaiko socializacijai, ankstyvajai prevencijai bei socialinei pedagoginei reabilitacijai (Kvieskienė, 2005).

Socialinė pedagogika – tai savarankiška edukologijos mokslo šaka, apimanti ne tik socialinius, bet ir kitus mokslus, tyrinėjanti individo, kaip socialinio objekto ugdymą, taip pat jo apsaugą nuo įvairaus pobūdžio socialinių išpuolių.

Socialinė partnerystė – tikslingas ir abipusiai naudingas bendradarbiavimas instituciniame, tarpinstituciniame, regioniniame, nacionaliniame ir globaliniuose lygmenyse, siekiant bendro tikslo ir naujos veiklos kokybės.

Magistro darbo struktūra: įvadas, trys skyriai, išvados, rekomendacijos, santrauka (anglų kalba), literatūros sąrašas, priedai. Pirmame darbo skyriuje aptariamas socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo veiklos ir jų tarpusavio bendradarbiavimas, jų veikla, funkcijos, bendradarbiavimo ypatumai. Antroje darbo dalyje supažindinama su savižudybės sąvoka, gilinamasi į galimas priežastis, išskiriami pagrindiniai įtaką darantys veiksniai. Aptariama savižudybės prevencija mokykloje. Trečiasis darbo skyrius skirtas socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų bendradarbiavimo ypatumams apibūdinti organizuojant mokinių savižudybių

prevencija. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, rekomendacijos, nurodomas literatūros sąrašas, kurį sudaro 71 šaltinis, pateikiama santrauka anglų kalba. Visame darbe pateikta 6 lentelių, 11 paveikslų ir 5 priedai. Visą darbo apimtį - 74 puslapiai.

1 skyrius. SOCIALINIO PEDAGOGO IR KLASĖS AUKLĖTOJO DALYVAVIMAS KURIANT ORGANIZACIJOS KULTŪRĄ: BENDRADARBIAVIMO GALIMYBĖS

1.1. Bendradarbiavimo kultūra ugdymo įstaigoje

Sąvoka „kultūra“ paprastai suprantama kaip visuotinai pripažintos vertybės ir elgesio normos. Ši sąvoka turi žymiai platesnę ir gilesnę prasmę. Mokslinėje literatūroje yra tyrinėjama plataus spektro įvairių formų kultūra įvairiose žmogaus veiklos srityse, tarp jų ir daugialypė organizacijos kultūros tipologija. Terminas „kultūra“ atspindi nematerialias jėgas, kurios valdo kasdienes poelgius. Jas sudaro sėkmės ir nesėkmės, ateinančios iš ankstesnių organizacijos laikų; jos atspindi žmonių sąveikos, uždavinių, sprendimų, nutarimų ir bendravimo būdus. Organizacijos kultūrą tyrinėja ir skirtingai traktuoja įvairių mokslo šakų (vadybos, sociologijos, psichologijos, antropologijos ir t.t.) atstovai (Robins, Deal, Kennedy, Schein), (Šimanskienė, 2001).

Organizacijos kultūra sieja jos narius vertybiniais ir veiklos ryšiais, sukuria bendruomeniškumo atmosferą, kuri apsaugo organizacijos narius nuo susvetimėjimo. Schein (1981) teigia, jog organizacijos kultūra visų pirma nusako jos vertybes, kuriomis yra grindžiamas jos narių elgsenos būdas (Gualtherie, 2002).

Kasiulis ir Barvydienė (2004) pabrėžia, jog organizacijos kultūra gali būti valdoma per tam tikras vertybes, priimtinas visiems organizacijos nariams, kurie jomis remdamiesi aiškina socialinę realybę.

Tuo tarpu Targamadžė (1999) akcentuoja, jog organizacijos kultūra lemia bendrą organizacijos narių supratimą ir jausmus, kurie savo ruožtu formuoja organizacijos psichologinį klimatą.

Kultūrą sudaro akivaizdūs ir numanomi elgesio modeliai, įgyjami ir perduodami simboliais, sudarantys aiškius žmonių grupių pasiekimus bei įkūnijantys juos artefaktais; *kultūros esmė* – tradicinės (istoriškai atsiradusios ir parinktos) idėjos ir ypač su jomis susijusios vertybės; tačiau kultūros sistemą galima suprasti kaip veiksmų rezultatą arba kaip sąlygas tolesniems veiksams (Furnham, 1997).

Tais atvejais, kai žmonių nevienija bendra idėja, organizacija yra atskirų struktūrų rinkinys, tuomet reikia formuoti ir stiprinti organizacijos kultūrą. Mokykla, kaip ir visuomenė, gyvena kaitos procese. Visi mokyklos bendruomenės nariai yra sąlygojami procesų, kurie vyksta aplinkoje. Mokyklai vienu metu būdingi ir socialinės organizacijos, ir socialinės institucijos bruožai. Kaip socialinę organizaciją mokyklą apibūdina aiški narystė, t. y. mokyklos

bendruomenė ir socialinių vaidmenų pasiskirstymas, aiški darbo tvarka, išorinė kontrolė ir orientacija; galutinis rezultatas.

Kaip teigia Dobranskienė (2004), vienas iš mokyklos tobulinimo uždavinių – sukurti bendradarbiavimo kultūrą kaip būtiną sąlygą siekiant geresnių rezultatų, kaip galimybę sėkmingiau organizuoti darbą, skatinti profesinį tobulėjimą, bendruomenės narių tarpusavio priklausomumą, atsakomybę, kolektyvinį bei asmeninį įsipareigojimą. Įgyvendinant naujus švietimo plėtotės uždavinius mokyklos bendruomenė tampa švietimo pertvarkos partnere, todėl ypatingas vaidmuo tenka pastarosios tarpusavio santykiams.

Mokyklos bendruomenėje nuolat vyksta dialogas, skirtas jos kaitai, veiklos planavimui, veiklos modelio paieškai. Bendruomenės narių grupės (komandos) siekia bendrų tikslų, sprendžia konkrečias problemas, bendradarbiauja tarpusavyje. Taip kiekvienas ugdymo įstaigos narys tampa aktyvus mokyklos gyvenimo dalyvis ir organizatorius. Vadinasi, svarbus mokytojų veiklos aspektas yra gerai koordinuojamas, bendradarbiavimo principais grindžiamas darbo stilius, kad kiekvienas mokytojas galėtų drąsiai improvizuoti ieškodamas būdų tinkamai elgtis, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms (Metodinės priemonės).

Daugelis mokslininkų (Jacikevičius, 1994; Kontautienė, 2006; Arends, 1998; Anzenbacher, 1992 ir kt.) idealia sąveikos forma pripažįsta bendradarbiavimo sąveiką, kai susilieja bendravimas ir veikla, taigi bendradarbiavimo sąvoka visų pirma sugretina bendravimo ir veiklos sąveiką. Taip pat teigia ir Kontautienė (2006) - „bendravimą pripažinus tarpusavio sąveika, idealia jos forma laikytina bendradarbiavimo sąveika, kur susilieja bendravimas ir veikla“.

Kaip pažymi Jacikevičius (1995), sąveika būna dviejų priešingų tipų:

- kooperacijos – būtinas bendros veiklos elementas;
- konkurencijos – pagrindą sudaro skirtingi sąveikos dalyvių tikslai, jų siekimo būdai, interesų, pomėgių, norų nesutapimas.

Autorės Jacikevicienė ir Rupšienė (1999), akcentuoja, jog beveik visa žmogaus veikla yra bendradarbiavimo ir tarpusavio kooperacijos pobūdžio.

Bendravimo svarbą bendradarbiaujant, kartu dirbant bendrą darbą akcentuoja ir Teresevičienė ir Gedvilienė (2000). Šių autorių teigimu, bendravimas – tai procesas, kai per kalbą siekiama suprasti vienas kito suvokimą, idėjas, patirtį. Bendravimas yra bendradarbiavimo pagrindas, tačiau pripažįstama, kad vien tik bendravimas neužtikrina bendradarbiavimo.

Butkienės, Kepalaitės (1999) manymu, dažnai vietoj bendradarbiavimo vyksta tik lygiagretus darbas arba dirbama tik toje pačioje vietoje, bet ne kartu. Todėl svarbu visiems, ketinantiems bendradarbiauti, aptarti ir išsąmoninti tikslą, išsiaiškinti, ką tas tikslas reiškia kiekvienam iš dalyvių, o darbo viduryje pasidalinti mintimis ir jausmais.

Dapkienė (2002) pritaria šiai minčiai ir teigia, jog bendradarbiaudami žmonės vadovaujasi įvairiais motyvais, siekia skirtingų tikslų, o bendras darbas, tikslų įgyvendinimas ir problemų sprendimas padeda geriau pažinti save ir kitus, numatyti jų ketinimus, išmokti klausytis ir išsiklausyti, padeda išvengti vienpusiško ir netinkamo reagavimo.

Pasak D.W.Johnson, R.T.Johnson, K.A.Smith (1991) (cit. Jennings, 2003), bendradarbiaujant yra svarbus penki pagrindiniai elementai, kuriuos galima pritaikyti ir ugdymo įstaigoje:

1) teigiama tarpusavio priklausomybė – dalyviai suvokia, jog tik bendro darbo rezultatas gali būti vertingas, kad jie vienas kitam yra reikalingi norint atlikti skirtą užduotį;

2) skatinanti sąveika – dalyviai vienas kitam padeda, drąsina, pastebi ir skatina vienas kito pastangas aiškinantis problemas, jų sprendimo būdus;

3) individuali atsakomybė – kiekvienas dalyvis jaučiasi atsakingas už savo darbą, nesiekia tik pasinaudoti kitų darbo rezultatais;

4) socialiniai gebėjimai – negalima efektyviai dirbti, jei nėra taikomi bendravimo, vadovavimo, sprendimų priėmimo, konfliktų aiškinimosi gebėjimai;

5) grupiniai procesai – periodiškai analizuojami bei reflektuojami bendradarbiaujant vykę procesai, numatoma tolesnė galimybė juos tobulinti;

Apibendrinant galima teigti, jog apibrėždami bendradarbiavimą, vieni autoriai didesnę dėmesį skiria bendrų tikslų numatymui, kiti – dalijimuisi atsakomybe, informacija, lygybės pripažinimu. Kaip bendradarbiavimas vykdomas ugdymo institucijose analizuojama kituose poskyriuose.

1.2. Mokyklos socialinio pedagogo edukacinis darbas ir veiklos kryptys

Socialinio pedagogo veikla yra gana plačiai ir išsamiai nagrinėta įvairioje mokslinėje literatūroje. Šią sritį yra analizavę Kvieskienė (2000, 2003), Leliūgienė (2003), Vaitkevičius (1995) ir kt. Įvairūs autoriai pateikia kartu ir skirtingus, ir tuo pačiu panašius socialinio pedagogo pareigybės apibūdinimus. Šie apibūdinimai palyginimui pateikiami 1 priede.

Socialinio pedagogo veikla reglamentuojama LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymu „Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo“ (2001-12-14, Nr. 1667). Išanalizavus nurodytame įsakyme apibrėžtą socialinio pedagogo veiklos turinį, galima išskirti *darbo objektą, metodus, būdus, funkcijas*. Socialinio pedagogo *darbo objektas* – vaikas bei jo aplinkos subjektai: vaiko šeimos nariai, teisėti jo atstovai, švietimo, kitų įstaigų atstovai, dirbantys su konkrečiu vaiku. Todėl, anot Kvieskienės (2003), socialinio pedagogo veikla orientuota į neatidėliotinas ir metodologiškai svarbias vaiko socializacijos problemas, kur

kaip pagrindinis uždavinys iškeliamas ne tik socialinės adaptacijos problema, bet ir tolesnių pasekmių vaiko asmenybei išankstinis nustatymas.

Minėtame įsakyme išskiriami socialinio pedagogo *darbo metodai*: individualus (darbas su kiekvienu atskiru objektu), grupinis (darbas su objektų grupe), tinklo (koordinuotas atskirų institucijų darbas). Socialinio pedagogo veikla turi norminį pobūdį. Ji yra reglamentuojama švietimo standartais, planais ir programomis, kvalifikaciniais reikalavimais, kurie grindžiami atliekamomis funkcijomis ir socialiniais vaidmenimis. Socialinio pedagogo funkcijos pateiktos Socialinio pedagogo kvalifikaciniuose reikalavimuose (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2001 m. gruodžio 14 d. įsakymu Nr. 1667).

Bitinas (2004) teigia, kad mokyklos socialinio pedagogo veikla skirta auklėjimo procesui tobulinti, tai yra moksleivių dvasinėms vertybėms tvirtinti, jų pozityviam charakteriui ugdyti. Racionaliai organizuotas mokymo procesas yra reikšminga mokinių socialinio, dorovinio, estetinio tobulėjimo prielaida, mokymasis pagrindinė mokinio veikla. Tačiau paauglio socializacijai turi esminę įtaką daugelis kitų su mokymusi nesusijusių faktorių, kurių reguliavimas visais laikais buvo sunkiai sprendžiama socialinė pedagoginė problema.

Čepukas (1998), Baušytė (2001) savo tyrimuose pažymi, jog aplinka ir auklėjimo metodai stipriai veikia besiformuojančios asmenybės vertybines orientacijas ir nuostatas. Dažniausiai vaikas auklėjamas taip, kad laikytųsi normų ir elgesio taisyklių. Tačiau, kaip rodo praktika, vaiko, kurio elgesys nukrypęs nuo normų, gyvenimo situacija yra nepalanki. Socialinis pedagogas dirbdamas su tokiais rizikos grupės vaikais, jų šeimomis, koordinuoja prevencinę veiklą.

Siekdamas sudaryti tinkamas ir saugias sąlygas socialinis pedagogas kelia sau šiuos uždavinius:

- laisvalaikio metu užimti vaikus ir paauglius turininga veikla;
- mokyti vaikus laikytis nustatytų elgesio taisyklių ir susitarimų;
- suteikti žinių, mokėjimų ir įgūdžių vaikų pasirinktose veiklos srityse;
- suteikti galimybę patirti sėkmę ir stiprinti vaiko savigarbą pozityvioje veikloje;
- skatinti vaikus galvoti apie dabartį ir ateitį, kelti sau tikslus ir mokytis kryptingai jų siekti. (Čepukas, 1998).

Tuo tarpu Backer ir Coorebyter (1998) pabrėžia, kad šiandieninis socialinis pedagogas privalo sugebėti „visko po truputį“. Daugelis funkcijų, pasak tyrimo autorių, kurios anksčiau buvo priskiriamos psichologams, įstaigos administracijai, šiuo metu priskirtos socialiniam pedagogui. Šiems darbams priskiriamas ne tik ryšių su visuomene palaikymas ir koordinavimas, bet ir ataskaitų rengimas, projektų kūrimas ir valdymas, dalyvavimas tarpdalykinio pobūdžio pasitarimuose ir t. t.

Autorės Ivanauskienė ir Varžinskienė (2003) savo straipsnyje analizuoja, jog Ilinojaus socialinių darbuotojų mokykloms asociacijos tarnyba taip apibrėžia mokyklos socialinį darbuotoją. Mokyklos socialinis darbuotojas yra svarbus mokyklos pedagogų komandos narys, kuris dirba kartu su mokyklos administracijos darbuotojais, mokytojais, vadovais, psichologais, auklėtojomis, logopedais, kitais mokyklos darbuotojais. Jie supranta ir paaiškina, kokią įtaką vaikams turi mokykla, šeima ir visa bendruomenė. Mokyklų socialiniai darbuotojai nustato faktorius, stiprinančius teigiamą mokyklos poveikį mokiniams. Mokyklos socialiniai darbuotojai dirba keturiuose lygiuose: su mokiniais, tėvais, mokyklų bendruomene, vietine bendruomene (Ivanauskienė, Varžinskienė, 2003).

Socialinis pedagogas turi galimybių suteikti socialinę paramą, kuri reikalinga vaikams, bei padėti spręsti šeimos problemas, darančias neįveikiamų problemų išpūdį. Siekdamas vaiko gerovės ir saugumo socialinis pedagogas vykdo šias veiklas (smulkiau apie veiklas žr. 2 priedą):

1. Įvertinimo (renka informaciją, analizuoja, daro išvadas);
2. Konsultacinė (pataria, padeda, konsultuoja);
3. Korekcinė (skatina, įgalina, padeda adaptuotis, aktyvina, mobilizuoja);
4. Vadybinė (organizuoja, telkia, planuoja, priima sprendimus ir už juos atsako);
5. Šviečiamoji (informuoja, aiškina);
6. Koordinacinė (palaiko ryšius, siunčia (perduoda) informaciją);
7. Prevencinė (numato neigiamus reiškinius, poelgius ir padeda jų išvengti);
8. Socialinio ugdymo (Kvieskienė, 2001).

Profesionaliai vykdant visas socialinio pedagogo veiklas, labai svarbu nuolat remtis įstatymais, teisės aktais ir kitais norminiais dokumentais. Probleminių šeimų tėvams dažnai tenka priminti vaikus ginančių įstatymų teiginius.

Apibendrinant socialinio pedagogo vykdomą veiklą (smulkiau žr. 3 priedą) galima pažymėti, jog daugelio autorių, analizavusių šią temą, nuomonės sutampa ir galima pripažinti, jog socialinis pedagogas yra svarbiausias sistemos komponentas, turintis profesinį pasirengimą, kompetenciją, tam tikrus individualybės bruožus. Pagrindinis socialinio pedagogo veiklos objektas – vaiko ar paauglio ir aplinkos sąveika, kuri reikalauja kompleksinio požiūrio, sprendžiant iškilusias problemas. Dar viena socialinio pedagogo veiklos kryptis, pasak Aukštiejiienės (2000) – ieškoti ir rasti būdus, kurie garantuotų socialiai ir pedagogiškai apleisto vaiko gražinimą į normalias gyvenimo sąlygas artimiausioje socialinėje aplinkoje.

Socialinio pedagogo darbas privalomas ne tik tuomet, kai mokinio elgesys kelia problemas, bet turi intensyviai reikštis prevencinėje veikloje, užkertant kelią neigiamų apraiškų įtakai paauglio socializacijai. Vykdamas prevencinį darbą, socialinė pedagoginė veikla turi būti orientuota ne tik į pačius paauglius, bet ir į juos supančią aplinką ir šeimą.

Socialinio pedagogo veiklos sfera labai plati, todėl svarbu, kad jis nuolat keltų savo profesinę kvalifikaciją, tobulėtų – pastebi I. Leliūgienė. Socialinio pedagogo darbo tobulinimas suprantamas kaip efektyvių darbo metodų ir priemonių, išteklių, socialinio – pedagoginio tyrimo ir darbo technologijų panaudojimas (Leliūgienė, 2002).

Galima pažymėti, jog socialinio pedagogo veikla ir jos modelis grindžiami funkcijomis ir socialiniais vaidmenimis. Veikla skirta socialinių sąlygų, kompensuojančių negatyvias socializacijos apraiškas, sudarymui, pozityviam asmens socializacijos procesui, remiasi kompleksinės paramos sudarymo principu, diagnostine, korekcine ir konsultacine pagalba vaikams ir rizikos grupės šeimoms.

Socialinio pedagogo veiklos aspektus nagrinėjo daugelis įvairių pasaulio šalių mokslininkų. Dauguma tyrimų skirta socialinių profesijų atstovų veiklos mokykloje turiniui atskleisti. Tai dažniausiai nagrinėjama jų funkcijų realizavimo (Anderson-Butcher, Stetler, Midle, 2006) ir moksleivių problemų (Cameron, Sheppard, 2006; Baker, Jansen, 2000; Mason, Pollack, 2005), bei jų sprendimo būdų aspektais (Broussard, 2003; Bowen, 1999; Olk, Bathke, Hartnu, 2000). Išanalizavus ir palyginus iš ekspertų gautus duomenis, išskirti septyni veiksniai, turintys įtakos socialinės pedagoginės veiklos sėkmei socialinio pedagogo veikloje (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Veiksniai, lemiantys socialinio pedagogo veiklos sėkmę

Veiksniai	Apibūdinimas
1. Antropologinė žmogaus samprata ir jos įtaka socialinei pedagoginei veiklai	Tam tikra žmogaus samprata implikuoja tam tikrą problemų suvokimo ir aiškinimo modelį. Kiekvienas socialinis pedagogas būtinai vadovaujasi tam tikra žmogaus samprata, tačiau dažnai implicitiškai, nerefleksyviai. Žmogaus sampratos įtaka sėkmingam darbui su individualais labai didelė, todėl būtų prasminga ugdymo institucijoje bendrai kalbėtis apie tarp darbuotojų vyraujančią žmogaus sampratą, prireikus formuoti tinkamesnį požiūrį į žmogų.
2. Socialinės pagalbos organizacijų tikslų formulavimo reikšmė darbui su klientais	Socialinė pedagoginė pagalba – tikslinga, kryptinga veikla, kitaip ji negalėtų būti profesionali. Todėl gebėjimas numatyti, įvardyti darbo su individualais tikslus yra reikšmingas socialinės pedagoginės veiklos veiksnys.
3. Ugdomojo darbo su klientais pobūdis socialinės pagalbos organizacijose gyvenimo būdo kaita	Socialinio pedagogo teikiama pagalba veiksminga tik, jei pavyksta pasiekti giluminį individo pokytį. Būdo pokytį lemia šie dalykai: individualus, abipusiu pasitikėjimu remtas, draugiškas socialinio pedagogo ir mokinio santykis; asmens pokytis per pozityvius santykius grupėje ir grupės procesą; aktyvus paties mokinio dalyvavimas asmeniniame pagalbos procese ir sąmoningas socialinio pedagogo tokio dalyvavimo skatinimas; ugdomojo darbo koordinavimas, tikslingas jo planavimas kartu su visomis institucijomis, kurios susijusios su mokiniu; tikslingas ugdomosios programos, ugdymo priemonių ir metodų parinkimas ir kt.
4. Profesionalaus santykio su klientu pobūdis ir jo reikšmė pagalbos procesui	Socialinis pedagoginis santykis tiesiogiai priklauso nuo jo žmogaus sampratos, kaip ir nuo žmogaus sampratos, egzistuojančios organizacijoje. Socialinio pedagogo ir mokinio santykį lemia ir ugdymo institucijos, kurioje jis vyksta, vidaus struktūra, nusistovėjusios darbo su mokiniais formos. Taigi organizacijos laikysena šiuo klausimu yra svarbus socialinio pedagogo veiklos kintamasis.
5. Organizacijos atmosferos įtaka darbui su mokiniais	Socialinės pedagoginės pagalbos organizacijoje vyraujanti atmosfera turi didelį poveikį mokiniams. Tačiau, ekspertų duomenimis, ne visoks darbuotojų tarpusavio bendradarbiavimas yra komandinis darbas. Komandinio darbo principas turi būti sąmoningai pasirenkamas ir organizacijoje skatinamas. Jam reikia specialių darbuotojų įgūdžių ir tam tikrų organizacinių sąlygų. Pastebėta, kad organizacijoje,

1 lentelės tęsinys 15 psl.

	kurioje dirbama komandinio darbo principu, vyrauja nuostata, jog komandinis darbas ne tik užtikrina geresnę pagalbą klientams, bet ir skatina darbuotojų saviraišką, ne tik jų profesinį, bet ir asmeninį tobulėjimą.
6. Socialinės pagalbos organizacijos bendradarbiavimas	Per bendradarbiavimą teikiama ne tik kokybiškesnė pagalba mokiniams, bet ir atsiveria galimybė ją suteikti didesniai skaičiui žmonių, be to, bendradarbiaudama organizacija mokosi iš partnerių patirties, o tai kelia socialinio pedagoginio darbo kokybę. Dalykiniam organizacijų bendradarbiavimui reikia sąmoningo apsisprendimo ir tam tikro įdirbio: pirmiausia suvokti bendradarbiavimo reikšmę ir naudą organizacijoje; taip pat darbuotojų gebėjimo dirbti komanda – bendrai planuoti ir atlikti užduotis; organizacijų bendradarbiavimas turi remtis ne kontroliavimu ar pavaldumu, o lygiavertiškumo principu, abipusiu pasitikėjimu ir bendrų tikslų siekimu.
7. Socialinio pedagogo profesijos vertinimas visuomenėje ir jo įtaka profesionalų darbui	Visuomenėje nemanoma socialinę pedagogiką esant prestižinę veiklą. To priežastys: per mažas darbo apmokėjimas bei neigiamas, kai kuriais atvejais net stigmatizuojantis, visuomenės požiūris į socialinio darbo, socialinės pedagogikos klientus.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Žižiūnaitė V.(2004). Socialinio pedagogo profesinė adaptacija mokyklos bendruomenėje: kokybinės diagnostikos rezultatai // Specialusis ugdymas. 2004, 1 (10), p. 138–148. Flick U. (2002). Qualitative Sozialforschung. Eine Einführung. Rowohlts Enzyklopädie Verlag, Lefkow, D. (2001). Building a Winning Employer Brand. [žiūrėta – 2010-02-28] Prieiga per internetą: <http://www.erexchange.com/articles/db/6CC2B67266F511D582F900105A12D660.asp>. Žiurėta 2008 m. kovo 13 d.

Apibendrinant socialinio pedagogo veiklos turinį galima teigti, jog tik pakankamas ir sąmoningas dėmesys visiems esminiems socialinės pedagoginės veiklos veiksniais leidžia tikėtis sėkmės dirbant su konkrečiu asmeniu bei atitinka profesionalaus socialinio pedagoginio darbo reikalavimus.

1.3. Klasės auklėtojo veiklos kryptingumas mokykloje

Kuriant klasės ir mokyklos bendruomenę, didelį vaidmenį vaidina klasės auklėtojas, kuriam yra pavesta ugdyti mokinių, ugdyti klasės bendruomenę. Pagrindinė auklėtojo pareiga – siekti aukštesnių tikslų, tai yra organizuoti klasę, formuoti jos savivaldą, padėti vaikams organizuotai atstovauti savo interesus mokykloje, padėti spręsti iškilusius mokinių tarpusavio konfliktus, mokyti bendrauti ir kolegialiai dirbti. Taigi, klasės auklėtojas integruoja klasę į bendruomenę tiesiogiai dirbdamas su mokiniais, mokytojais, specialistais, mokinių tėvais ir kitais ugdytojais (Indrašienė, 2004).

Barkauskaitė, Strutinskaitė (1999) akcentuoja, jog klasės auklėtojui ugdymo sistemoje tenka labai reikšminga ir neabejotinai ypatinga vieta. Sparčiai keičiantis politinėms, socialinėms aplinkybėms, jo pareigybė įgyja naujų bruožų. Šiuo atveju labai svarbu suprasti klasės auklėtojo veiklos esmę: jos principus, turinį, metodus, formas, (smulkiau žr. 3 priedą).

Dumčienė bei Tilindienė (2004) pabrėžia, kad klasės auklėtojo veikla specifiška tuo, jog jis susiduria ne tik su individualiu vaiko ugdymu, bet ir su jo prisitaikymu klasės bendruomenėje. Joje vaikai yra labai skirtingi, poreikiai ir pomėgiai priklauso nuo jų individualumo, tad

pedagogas turi ne tik žinoti šių vaikų amžiaus tarpsnių ypatumus, bet ir mokėti prieiti prie kiekvieno individualybės.

Pasak Dapkienės (1997), vienas svarbiausių klasės auklėtojo bruožų – kūrybiškumas, sugebėjimas originaliai, nestandartiškai mąstyti, spręsti ir praktiškai veikti. Apie kūrybiškumo svarbą ir reikšmę mokytojui rašė ir teberašo daugelis mokslininkų: J. Geniušas, A. Paplauskas, K. Pukelis, L. Jovaiša, G. Butkienė, A. Kepalaitė ir kt.

Pats klasės auklėtojo vardas dar neužtikrina autoriteto, nes jį reikia įgyti bendraujant su kolegomis ir mokiniais. Autoritetui svarbios dvi įgijimo sąlygos (Pivorienė, 2005):

- Pirmoji sąlyga – moralinė atsakomybė už patikėtą darbą, už ugdytinių mokslinę, dorovinę, dvasinę kultūrą. Su šia sąlyga labai glaudžiai siejasi savo profesijos meilė, nes ji įgalina pedagogą būti doroviškai stipriam, vykdyti pedagogo profesijos pareigas.
- Antroji sąlyga – pedagoginė kultūra, kuri pasižymi visapusiška erudicija, aukštu profesionalumu bei dalyko žinojimu. Kartu pedagogas turi sugebėti mokyti mokytis, įtraukti visus auklėtinius į aktyvų rengimąsi gyvenimui. Pedagoginė kultūra yra vienas svarbiausių pedagogo autoriteto veiksmų. Ji pasiekama tik nuolat tobulinant pedagoginės veiklos mokėjimus. Būtų galima išskirti šiuos pedagoginės kultūros požymius: dvasingumą, pilietinį ir tautinį susipratimą, mokėjimą sudominti ugdytinius, sudėtingus dalykus daryti paprastais, sunkius – lengvais, greitai ir tiksliai išvelgti vaiko vidinius išgyvenimus ir humaniškai į juos reaguoti, viską daryti pačiu aukščiausiu lygiu, valdyti save: savo kalbą, kalbos toną, judesius, žvilgsnį, šypseną, žodžius. Visų šių kultūros bruožų įgijimo tempas bei lygis priklauso tik nuo pedagoginių sugebėjimų.

Apibendrinant autorių išsakytas mintis, galima pabrėžti, jog klasės auklėtojas yra labai svarbus ugdymo veikėjas, žadinantis auklėtinio asmeninį tapsmą. Martišauskienė (1999) pabrėžia, jog auklėtinis ne tik pats sąveikauja su auklėtiniu, inicijuodamas vidinius ugdytinių pokyčius, bet ir telkia kitus ugdymo veikėjus, sudaro ar pasinaudoja gyvenimiškomis situacijoms, skatinančiomis auklėtinius tobulėti. Kita vertus, tiek auklėtojo, tiek auklėtinių žmogiškosios būties unikalumas atveria gausybę sąlyčio galimybių, o kartu apsunkina ugdymo tikslų, turinio, funkcijų apibrėžtį.

Atitinkamą klasės auklėtojo veiklos pobūdį lemia ir tai, kad bendrojo lavinimo turinyje, kurį realizuoja dalykų mokytojai, pateikiama pakankamai pagrįsta ir nuosekli vertybių (religinių, etinių, estetinių, pilietinių bei kitų) sistema. Galima pasakyti, jog vertybių eksplikavimas yra tiksliausia strategija, kadangi amžiaus ypatumai lemia šios strategijos pagrindą – ugdytinių bendruomenės veiklą, tenkinančią narių interesus ir kartu padedančią sukaupti jų teigiamo elgesio patirtį.

Styles (2002) akcentuoja, jog klasės auklėtojo veiklos vertinimo kriterijų nuorodomis gali būti klasės auklėtojo funkcinių ryšių su vaikais, tėvais, pedagogais, išorėje esančiomis institucijomis apibrėžtis ir išplaukiančios planuotos arba situacinės veiklos efektyvumas.

Švedaitės (2006) teigimu, klasės auklėtojo veikla pernelyg sudėtinga, kad būtų nusakoma visoms mokykloms taikomomis nuostatomis ir instrukcijomis. Mokyklų savarankiškumo plėtra, jų tipų gausėjimas klasės auklėtojo veiklą daro priklausomą nuo mokykloje priimtos ugdymo strategijos. Visuomenės poreikiai veikia bendriausią klasės auklėtojo paskirtį, t.y. jis pagrindinis mokyklos pedagogas, sudarantis prielaidas ugdymo procese užtikrinti vaiko teisę į išsilavinimą bei jo saugumą mokykloje.

Auklėjimas – sudėtinga veikla, nes reikia susiorientuoti vertybių gausoje, jas išsirinkti pagal žmogiškai vertingesnius kriterijus, juos įsisąmoninti ir jais vadovautis sprendžiant gyvenimo klausimus. Auklėtinis be auklėtojo pagalbos daugelio ugdomųjų vertybių įvaldyti nepajėgtų. Tuo metu auklėtojas be auklėtinio ir ugdomųjų vertybių būtų bereikšmis, o vienos ugdomosios vertybės paprastai netektų prasmės (Dumčienė, Tilindienė, 2004).

Pedagogė Zaukienė (1999) savo pranešime visą auklėjamąjį procesą padalina į 3 dalis:

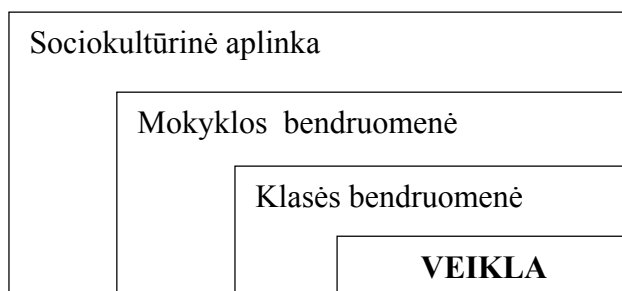
1. „Neveiklusis“ – auklėjimo strategijos ir taktikos formavimas, planų ir programų kūrimas.
2. Aktyvusis – pats auklėjimo procesas, kurio metu tai, kas buvo numatyta, išdėstoma realioje tikrovėje, darant teisingus žingsnius, klystant, taisant klaidas - veikiant.
3. Vertinimas – apibendrinama ir analizuojama tai, kas išgyventa, suprasta, pajausta.

Galima teigti, jog veiklos plano įgyvendinimas didžia dalimi priklauso nuo paties klasės auklėtojo asmenybės. „Vienas žymiausių tarpukario Lietuvos mokslininkų - Šalkauskis rašė apie klasės auklėtojo būtinas savybes. Jis nurodė, jog kiekvienas ugdytojas (klasės auklėtojas) turi pasižymėti keturiomis pagrindinėmis savybėmis“ (Leliūgienė, 2002):

- 1) minimaliu pedagoginiu gabumu;
- 2) teoriniu nusimanymu;
- 3) praktiniu patyrimu;
- 4) sugebėjimu dirbti pedagogo darbą.

Minimalus pedagoginis gabumas klasės auklėtojui lemia pašaukimą, jo teorinis nusimanymas reikalingas sąmoningumui, o praktinis patyrimas pagilina teorinį nusimanymą bei ruošia faktinį sugebėjimą. Pastarasis ypatingai sudėtingas reiškinys, kuris reikalauja nemažai kitų savybių, t.y. mėgti ugdomąjį darbą, mėgti jaunimą, į darbą įdėti visą savo sielą. Be šių savybių ne ką mažiau svarbios ugdomajam darbui moralinės (dorinės), intelektinės auklėtojo savybės. Patys svarbiausi veiksniai, su kuriais dažniausiai susijusios teigiamos klasės auklėtojo savybės, yra amžius, temperamentas, individualūs gabumai bei asmenybės tipai.

Bitino (2004) nuomone, ugdymo procese būtina derinti veiklą, bendravimą, bendradarbiavimą, santykius ir sąveiką, socialinės makroaplinkos įtakas. Kad klasės auklėtojas aprėptų visus minėtus komponentus, palankiai juos koordinuotų, pasiektų ugdymo tikslus, jis turi planuoti savo veiklą. Planavimas apima tas veiklos sritis, į kurias yra orientuota ugdomoji klasės auklėtojo veikla. Priklausomai nuo pasirinktos veiklos, ji gali būti keliose socialinės gyvensenos ir veiksenos paradigmos:



1 pav. Veiklos kryptių koncentrai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Bitinas B. (2004). Hodegetika. Vilnius: Kronta.

Visų pirma klasės auklėtojas turi pažinti vaiką kaip individą, o grupės kolektyvą – kaip socialinę grupę, išsiaiškinti juos įtakančius veiksnius ir kompetentingai bei atsakingai valdyti sudėtingus vaiko asmenybės ugdymo ir saviugdos procesus. Visa tai turi vykti ne tik kryptingai, bet ir nuosekliai, sistemingai bei organizuotai. Labai svarbu, jog visi ugdymo procesai turi būti nuosekliai planuojami, individualizuojami bei koordinuojami, t. y. derinami. Visa tai apima visas klasės auklėtojo veiklos kryptis. Veiklos turinys pateikiamas atskiroms veiklos kryptims, kurios turi sudaryti organišką visumą, sistemą bei integruotis mokyklos veiklos programoje (Ivanauskienė, 2000).

Todėl apibendrinant išsakytas mintis, galima teigti, jog nepakanka realizuoti svarbiausią klasės auklėtojo uždavinį – ugdyti klasės, su kuria dirba, bendruomenę, o pagrindinis tikslas – klasės integravimas į mokyklos bendruomenę; mokytojų, mokyklos vadovų, mokinių tėvų ir šeimų tikslų koordinavimas; tiesioginis darbas su mokiniais. Kiekvienoje mokykloje šių tikslų siekiama atsižvelgiant į vietos sąlygas, žmonių, dalyvaujančių šiame procese ypatumus bei siekius. Svarbu ugdyti atsparumą blogiui, stiprinant pozityvų bendravimą.

Klasės auklėtojo pedagoginės veiklos tobulinimo ir jos perspektyvų numatymo galimybes tiria ir šių dienų pedagogai: Kontautienė, Martišauskienė, Ivanauskienė, Kyburienė, Dapkienė, Bitinas, Barkauskaitė, Aramavičiūtė, Lukšienė.

Auklėtojų darbo vertinimo procesui taip pat yra svarbūs tokie poįstatyminiai aktai kaip:

- Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrieji nuostatai (1999),

- Bendrieji švietimo įstaigų priežiūros nuostatai (2000),
- Valstybinės švietimo inspekcijos nuostatai (2000),
- Bendrieji vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatai(2002).
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003).

Apibendrinant galima teigti, jog klasės auklėtojo reikalaujama daug: naujų gebėjimų, naujų kompetencijų, naujos darbo kokybės. Darbo mokykloje patirtis leidžia teigti, kad mokykla ugdydama vaiką gali daug ir padaro daug. Klasės auklėtojas yra arčiausiai vaiko, todėl jo darbo kokybė yra ypač akivaizdi šiandien, taip greitai kintant ugdymo paradigms bei technologijoms, kintant klasės auklėtojo veiklos sferoms bei klasės auklėtojo funkcijoms, joms plečiantis, kryptant į socialinę plotmę (socialinio pedagogo veiklą).

Galima teigti, jog klasės auklėtojo paskirtis ir tikslas – koordinuoti ugdymo procesą klasėje siekiant panaudoti visas ugdomasias galimybes visapusiškam asmenybės ugdymui. Pagrindinė auklėtojo pareiga – organizuoti klasės bendruomenės ugdymą, formuoti jos savivaldą, padėti vaikams organizuotai atstovauti savo interesams mokykloje, padėti spręsti iškilusius mokinių tarpusavio konfliktus, mokyti bendrauti ir kolegialiai dirbti.

1.4. Socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo bendradarbiavimas, kaip vienas iš ugdymo institucijos sėkmę užtikrinančių veiksmų

Mokyklai, kaip socialinei institucijai, būdinga bendruomenės narių individualių poreikių tenkinimas, galimybė keisti elgesio normas, socialinė kontrolė, saviraiška. Mokykloje vyksta socializacijos procesas, kurio metu vaikai, sąveikaudami su aplinka, perima socialines normas ir kultūrinės vertybes, tobulina ir realizuoja save. Socializacijos procese dalyvauja įvairūs specialistai: mokytojai, auklėtojai, socialiniai pedagogai, psichologai. Todėl šių grupių bendravimas ir bendradarbiavimas yra būtinas, nes, tik suderinus savo veiklos funkcijas ir priemones, galima pasiekti teigiamą rezultatą. Funkcijų dubliavimas gali sukelti sumaištį. Kuo daugiau skirtingų dubliuojamų funkcijų, tuo daugiau atsiranda spragų, kurias patenka tie, kuriems reikia padėti (Vaicekauskienė, 2003). Moksleivis, socialinis pedagogas ir klasės auklėtojas - pagrindiniai socializacijos proceso mokykloje veikėjai, nuo kurių sąveikos priklauso socializacijos sėkmė.

Kaip pažymi Brewster and Bowen (2004), mokytojų parama yra susijusi su vaikų suvokiamu mokyklos reikšmingumu bei prisitaikymu mokykloje (Way et al., 2007). Taip pat mokytojų parama yra teigiamai susijusi su mokinių aktyvumu mokykloje bei su palaikančių santykių su bendraamžiais ir suaugusiais mokykloje plėtra (Jennings, 2003). Kadangi pedagogai yra formalūs mokinių grupių lyderiai, todėl į juos galima žiūrėti kaip į potencialius visuomenės normų perdavėjus bei tam tikrus elgesio modelius (Danielsen et al., 2009). Pedagogai yra

reikšmingi socialinės paramos teikėjai, galintys tiesiogiai daryti įtaką mokinių pasitenkinimo mokykla jausmui.

Mokytojų tarpusavio bendravimas yra viena didesnių pedagoginės veiklos problemų. Barkauskaitė ir Struktinskaitė (1999) teigia: „Klasės auklėtojui skaudi pačios mokyklos ir kolegų sukuriama priešprieša. Pedagoginis procesas ugdytiniams turi ne tik perteikti žinias, bet sudaryti sąlygas nuostatomis, vertybėms, pasaulėžiūrai ir pasaulėjautai formuotis kiekvieno dėstomo dalyko pamokose“.

Šiandien šalyje dirba daugiau nei 900 socialinių pedagogų, tačiau mokykloje vis dar tebėra socialinio pedagogo veiklos neapibrėžtumas ir pedagogams neretai yra neaiškios socialinio pedagogo veiklos funkcijos. Dažnai klasių auklėtojai ir socialiniai pedagogai moksleivių problemas sprendžia individualiai arba dubliuoja vieni kitų funkcijas. Ugdyimo institucijos pasigenda bendradarbiavimo tarp klasės auklėtojų ir socialinių pedagogų. Bendradarbiavimas yra integrali žmogaus egzistencijos dalis. Jis neatsiejamas nuo žmogaus aktyvumo, jo gebėjimo mokytis pritaikant savo patirtį, mano Kvieskienė (2003).

Rothman (2002) teigia, jog organizuodami bendrą veiklą, vienydami pastangas socialiniai pedagogai ir klasių auklėtojai gali sukurti bendradarbiavimo veiksmų sistemą, kuri lemtų sėkmingą socialinių problemų sprendimą mokykloje. Socialinis pedagogas, pasitelkęs bendradarbiavimo įgūdžius, dirba ne tik su mokiniais, bet ir su pedagogais. Glaudus bendradarbiavimas tarp socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų reikalingas tam, kad mokykloje vyktų sėkminga socializacija, būtų puoselėjami humaniški tarpusavio santykiai, atskleidžiami kiekvieno moksleivio talentai ir gebėjimai. Geras bendradarbiavimas su kolegomis neatsiranda savaime.

Šio problemos aktualumą pabrėžia ir Jucevičius bei Neifachas (2006). Jie teigia, jog ypatingai svarbus socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo santykis, nes jie turi tą pačią užduotį ir tikslą - padėti vaikui. Norint spręsti moksleivių socialines problemas mokykloje, būtina derinti veiksmus, išskirti bendrus tikslus ir juos aptarti, pasiskirstyti funkcijomis.

Analizuojant bendradarbiavimą mokykloje svarbi Hargreaves (1999) sudaryta bendradarbiavimo tipologija, kurioje išskiriami šie mokytojų bendradarbiavimo tipai:

- *individualizmas* – pasižymintis globos, izoliavimosi ir saugojimosi nuo išorės poveikių, savininkiškumo, patirties nesidalijimo, bendro tikslo nesuvokimo, kontrolės atsiribojimo bruožais;
- *skaldymas* – šis bendradarbiavimo tipas pasižymi atskiriamis, tvirto pastovumo ir kartais rungtyniaujančiomis grupėmis, siekiančiomis užimti tam tikrą poziciją arba įgyti pranašumą;

- *tariamasis kolegialumas* – tai administracijos sukurtas kolegialumas, kai mokytojų bendradarbiavimo formos pakeičiamos administracijos kontroliuojamomis, saugiai imituojančiomis bendradarbiavimą.

Mokytojų bendradarbiavimas yra privalomas, o ne savanoriškas, apribotas, nukreiptas į diegimą, o ne į tobulinimą, plėtrą, jo padariniai prognozuojami. Spontaniška mokytojų iniciatyva yra stabdoma administracijos reikalavimų (tiesioginių, netiesioginių) bendradarbiauti, dirbti kartu.

Dalin, Rolf, Kleekamp (1993) teigia, jog bendradarbiaujant reikia išsiaiškinti, ką išskeltas tikslas reiškia kiekvienam socializacijos proceso dalyviui. Dažnai vietoje bendradarbiavimo vyksta lygiagretus darbas arba dirbama dubliuojant funkcijas. Socialiniai pedagogai ir klasių auklėtojai dirba su tais pačiais vaikais, siekia bendro tikslo, geriau pastebi pokyčius ir pasiekia reikiamų rezultatų. Be to, bendradarbiavimą palengvina komandinis darbas, nes skirtingų sričių specialistai ir pedagogai, dalydamiesi savo patirtimi, laimėjimais, sunkumais, greičiau pasiekia norimų rezultatų. Bendraujant su mokytojais, auklėtojais, mokyklos administracija, socialiniai pedagogai dažniausia yra jungiamoji grandis, kuri padeda atrasti moksleivių sėkmės galimybes, pastebi jų stipriausias puses.

Jonynienė (2002) analizuoja tarpžinybinį bendradarbiavimą kaip svarbų aspektą socialinio pedagogo veikloje. Tam reikalingas integralus požiūris į probleminį reiškinį, kuris apima socialinį, pedagoginį, psichologinį, medicininį, teisinį reiškinio aspektus. Pastaruoju metu tarpžinybinis bendradarbiavimas apibūdinamas kaip būtina sąlyga užtikrinti teikiamos pagalbos vaikui efektyvumą. Mokyklai toks kvalifikuotas bendradarbiavimas labai reikalingas.

Bendrojo lavinimo mokykloje dirbantis socialinis pedagogas yra svarbus mokyklos pedagogų komandos narys, kurio veikla neatsiejama su mokyklos administracija, mokytojais, vadovais, psichologais, logopedais ir kitais mokyklos darbuotojais. Mokyklos socialiniai pedagogai dirba keturiais lygiais: su mokiniais, tėvais, mokyklos bei vietos bendruomene (Švedaitė, 2006).

Pasak James (2001), socialinis pedagogas nedubliuoja klasės auklėtojo ar dalyko mokytojo veiklos, bet ją papildo. Socialinis pedagogas padeda klasės auklėtojui individualiai dirbti su delinkventinio elgesio, nedarnių, socialiai remtinų šeimų vaikais. Socialinis pedagogas gauna informaciją iš klasių auklėtojų, mokytojų apie vaikų mokymosi ir gyvenimo sunkumus bei konsultuoja kolegas, kaip jie turėtų padėti vaikams. Socialinis pedagogas kartu su mokyklos bendruomene rengia įvairius socialinius projektus, skirtus sėkmingesnei vaikų adaptacijai visuomenėje ir vaikų socializacijai.

Kvieskienės (2003) manymu, socialinio pedagogo veiklos optimalus modelis neįsivaizduojamas be socialinės pedagoginės pagalbos komandos. Socialinis pedagogas atlieka

svarbų vaidmenį mokyklos socialinės pedagoginės pagalbos komandoje. Dažnai jis būna šios komandos telkimo iniciatorius ir jos veiklos koordinatorius.

Gončarova (2002) kalbėdama apie socialinio pedagogo veiklos organizavimą, pabrėžia bendradarbiavimo svarbą su valdžios institucijomis, įvairiomis organizacijomis, kitais specialistais. Socialinis pedagogas, burdamas apie save kitus mokyklos bendruomenėje dirbančius specialistus (logopedą, psichologą, specialųjį pedagogą ir kt.) bei pasitelkdamas vietinėje bendruomenėje esančių socialinių institucijų atstovus kuria socialinės pedagoginės paramos komandą. Ši komanda sprendžia įvairias mokyklos bendruomenės narių problemas, tuo siekdama kuo didesnės mokyklos bendruomenės darnos, lygių galimybių visiems bendruomenės nariams.

Pagal Dobranskienę (2004), bendravimas mokyklos bendruomenėje yra veiklos rūšis ir žmonių santykiai. Komunikatas yra sėkmingas tada, kai vienas mano, kad jis / ji yra vertinama ne atskirai, turi savo statusą visuomenėje, ir tai gali veikti kieno nors nuomonę ir elgesį.

Tuo tarpu Vaicekauskienė (2003) išskiria strategijas ir taisykles bendradarbiauti:

- Bendradarbiavimas su susitarimu, kai vienas iš partnerių turi daugiau žinių apie problemą.
- Bendradarbiavimas bendra strategija.
- Bendradarbiavimas pasidalijant užduotimis.

Bendradarbiavimas nereiškia, kad visi turi padaryti tą patį; įvairių specialistų funkcijos neturėtų būti tos pačios.

Pagal Weezel (2002), bendradarbiavimas yra neatskiriama socialinio darbo dalis. Nors bendradarbiauja, socialinis darbuotojas palaiko kliento, kuris yra bėdoje; padeda jam priimti padėtį ir aptarti galimybes dalintis abejonėmis; gauna pagalbą iš kolegų, sprendžiant sudėtingus klausimus.

Pasak Bužinsko (2001), pedagogų tarpusavio bendradarbiavimas nulemia ugdytinių bendros veiklos rezultatus, jų elgesį, gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti. Pedagogų bendradarbiavimas kartais traktuojamas *kaip tikslas*, ne kaip natūralus procesas, vyksmas; *kaip konstruktyvi socialinė – pedagoginė sąveika* vykstanti ugdymo sistemoje ir jungianti visus ugdymo procese (ne)tiesiogiai dalyvaujančius subjektus (bendrojo lavinimo mokykloje tai būtų ugdytojai (pedagogai, specialistai), administracija, ugdytiniai (vaikai) ir jų tėvai).

Apibendrinant pedagogų bendradarbiavimą, galima pasinaudoti Kontautienės (2000) teigimu, jog orientuodamiesi į tarpusavio sąveiką pedagogai siekia dalykinio ar asmeninio pobūdžio dialogo ir veiksmų, kurių pagrindu realizuojamas ugdymo tikslas, kaupiama nauja patirtis, gerinama ugdymo kokybė, kuriama kultūra.

Indrašienė, Kviešienė, Merfeldaitė (2007), išskiria du socialinės pedagoginės pagalbos komandos modelius – vidinę ir multidisciplininę komandą. Pirmoji susideda iš socialinio pedagogo, psichologo, specialiojo pedagogo, logopedo, medicinos darbuotojo, administracijos ir klasių vadovų atstovų. Į multidisciplininę komandą dažnai kviečiami vaiko teisių apsaugos tarnybos atstovai, nepilnamečių reikalų inspektoriai, seniūnijos darbuotojai, bažnyčios atstovai, medikai ir kiti. Vidinė komanda renkasi bendram darbui kartą per savaitę, iškilus būtinybei – dažniau. Multidisciplininė komanda susitinka, aptaria, planuoja savo veiklą kartą per mėnesį. Socialinis pedagogas gali prisidėti prie mokyklos ryšių mezgimo ir plėtojimo, pasitelkti kuo įvairesnius socialinius partnerius mokyklos bendruomenės problemų sprendimui.

Taigi, galima apbendrinti, jog socialinis pedagogas yra sujungianti grandis, kuri kompleksiskai apima šeimą, mokyklą ir bendruomenę. Socialinio pedagogo veikla apima tinkamos auklėjimo aplinkos kūrimą, individualų darbą su mokiniais, darbą su mokinių grupėmis, komandinį darbą su mokytojais, bendradarbiavimą su mokinių tėvais bei kitų institucijų specialistais. Nuolat palaikant ryšius su bendruomene ir įvairiomis institucijomis, socialinis pedagogas rūpinasi gyvenamosios aplinkos nepilnamečio poreikiams pritaikymu.

Kaip teigia Jonynienė (2002), socialinio pedagogo darbas su mokyklos mokytojais ir kitais specialistais apibūdinamas pagrindiniais teiginiais:

1. Svarbiausias socialinio pedagogo uždavinys – būti mokyklos konsultantu įvairiais su vaiko teisėmis ir jų pažeidinėjimu susijusiais klausimais;
2. Socialinis pedagogas nedubliuoja klasės auklėtojo ar dalyko mokytojo veiklos, bet ją papildo;
3. Socialinis pedagogas padeda klasės auklėtojui individualiai dirbti su delinkventinio elgesio, nedarnių, socialiai remtinų šeimų vaikais, skurde gyvenančiomis šeimomis;
4. Socialinis pedagogas gauna informaciją iš klasių auklėtojų, mokytojų apie vaikų mokymosi ir gyvenimo sunkumus bei konsultuoja kolegas, kaip jie turėtų padėti vaikams;
5. Socialinis pedagogas kartu su mokyklos bendruomene rengia įvairius socialinius projektus, skirtus sėkmingesnei vaikų adaptacijai visuomenėje ir vaikų socializacijai;
6. Socialinis pedagogas dirba su kolegomis pedagogais.

Sakalauskaitė (2004) Šapelytė ir kt. (2002), nurodo, kad socialiniai pedagogai ir klasių auklėtojai dažnai sprendžia tas pačias socialines problemas mokykloje: pamokų praleidimo, dėl netinkamo elgesio; finansinių problemų; vaikų neatsargumo; agresyvumo; patiriamo smurto; alkoholio ir narkotikų naudojimo, socialinės atskirties.

Gera komunikacija ir bendradarbiavimas tarp mokytojų, klasės vadovų, yra svarbiausias klausimas socializacijos procese.

LR Švietimo įstatyme pagalba mokiniui (informacinė, psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji) - įvardijama kaip viena iš švietimo sistemos sudedamųjų dalių (Žin., 1991, Nr. 23-593, Žin., Nr. 63-2853). To pagrindu 2004 m. birželio 3 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymais Nr. 837 ir Nr. 838 buvo patvirtinti psichologinės pagalbos mokiniui teikimo tvarkos ir specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašai. Taigi, 2004 m. parengtose švietimo ir mokslo ministerijos Bendruosiuose socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatuose (Žin., 2004, Nr. 100-3729) pirmą kartą įtvirtinama komanda kaip veiksmingos pagalbos vaikui teikėja. Nuostatuose numatyta, kad pagalbos teikimą mokykloje vykdo socialinis pedagogas, klasių auklėtojai, mokytojai ir administracijos atstovai, t. y. skirtingi specialistai.

Išanalizavus autorių tyrimų duomenis galima teigti, kad vaikų socialinės ir psichologinės, kartu ir pedagoginės problemos tarpusavyje yra labai susijusios. Vaiko problemas galima suprasti trejopai: asmenybine, socialine ir pedagogine prasme. Apibendrinus mokslinių šaltinių duomenis nustatyta, kad vaikų tiek socialinės, tiek psichologinės problemos yra susijusios su šeima, pačių vaikų netinkamu elgesiu ir bendravimo ypatumais.

Mokslininkai (Kučinskas, Kučinskienė (2000), Bagdonas (1994) ir kt.) pažymi, kad vaikų pedagoginėms, socialinėms ir psichologinėms problemoms spręsti reikalinga kompleksinė pagalba ir darbas turi vykti integruotai. Vaiko problemoms spręsti reikalinga ne tik šeimos, bet ir tinkama pedagogų, socialinių pedagogų ir psichologų parama. Spręsdami vaiko problemas ugdymo įstaigoje, specialistai turi teikti kompleksinę pagalbą: analizuoti, spręsti ir padėti vaikams. Skirtingi specialistai kompleksinių vaiko problemų pavieniui išspręsti negali.

Kuriantis kvalifikuotai ir profesionaliai socialinio ugdymo sistemai, rengiant socialinius pedagogus darbui ugdymo institucijose, siekiama visais lygiais sunorminti socialinio pedagogo paskirtį ir jo veiklą. Būtina siekti parengti tokius profesionalus, kurie gebėtų profesionaliai valdyti vaikų socializacijos procesą ugdymo institucijose ir už šių institucijų ribų. Optimalių ugdytinio socializacijos sąlygų sudarymas, pagalbos ugdytiniui organizavimas, darbo su mikrosociumu ir makrosociumu gebėjimai, veiklos koordinacija ir organizacijos valdymas, nuolatinis profesinės veiklos tobulinimas yra būtinos kompetencijos, kurias turi įgyti tiek socialiniai pedagogai, tiek klasių auklėtojai.

2 skyrius. SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJA MOKYKLOJE – PEDAGOGINĖS VEIKLOS GALIMYBĖS

2.1. Savižudybės samprata, svarbiausių faktorių įtaka savižudybėms

Savižudybė – reiškinys, kurį tiria daug mokslų: sociologija, filosofija, medicina, psichologija, kriminologija, teologija ir kt. Savižudybė – sudėtinga, daugiareikšmė problema, kuri neturi kokios nors vienintelės priežasties ar paaiškinimo. Ją dažniausiai sukelia psichologinių, kultūrinių, socialinių veiksnių visuma. Iki šiol niekas negali atsakyti į klausimą kodėl žmonės žudosi (Polukordienė, 2002).

Savižudybių ir savižudybės bandymą prevencijos grupė siūlo tokį savižudybės bandymo apibrėžimą: „Savižudybės bandymas (parasuicidas) yra ne mirtimi pasibaigiantis veiksmas, kai individas apgalvotai pradeda neįprastą elgesį, kuris be kitų įsikišimo sukeltų savęs žalojimą, arba apgalvotai išgeria didesnę nei visuotinai priimta terapinę dozę, medikamentų kiekį, norėdamas sukelti realias arba įsivaizduojamas fizines pasekmes” (EURO Reports and studie, 1989).

Šis terminas apsiriboja konkretaus elgesio apibrėžimų ir neaiškina savižudybės bandymo motyvų. Taip siekiama suvienodinti parasuicido klasifikavimo standartus, kad būtų įmanoma palyginti skirtingų tyrimų duomenis (Žemaitienė, 2000).

Savižudybė – ne tik veiksmas, nutraukiantis asmens gyvenimą, bet dažniausiai tai ilgo proceso pasekmė. Nuo gyvenimo sukrėtimų neapsaugotas nei vienas. Kiekvieno asmens gyvenime būna sunkių momentų, kiekvienas juos savaip išgyvena ir bando juos spręsti savaip. Asmens gebėjimas konstruktyviai spręsti besikaupiančias problemas ilgainiui mažėja. Besižudantieji kaip nurodo Trofimova (1995), dažnai tenori ne mirti, o pirmiausia pabėgti nuo skausmo. Turintis didelių sunkumų asmuo išgyvena kognityvinį susiaurėjimą – būseną, kuomet nebeįžvelgiama gyvenimo perspektyva, kuomet visas gyvenimas nusidažo tik tamsiomis spalvomis. Tuomet asmuo išvelgia vienintelę išeitį iš susidariusios situacijos. Asmuo, išgyvenantis savižudybės krizę, gali painiai kalbėti, išreikšti prieštarigus jausmus, nuostatas, kandžias pastabas kitų žmonių gyvenimo atžvilgiu.

Anot Dembinsko (1999), net iki 90 proc. suicidentų signalizuoja apie savo ketinimus. Pasak to paties mokslininko, šis signalizavimo procesas yra vadinamas suicidine komunikacija. Išskiriamos kelios tokios komunikacijos rūšys:

1. Netiesioginė neverbalinė, kai baigiami svarbiausi darbai, gražinamos skolos;
2. Tiesioginė neverbalinė – kaupiami medikamentai suicido įvykdymui, įsigyjamas ginklas;

3. Netiesioginė verbalinė – pokalbio metu gali išsprūsti „viskas beviltiška“, „nebėra prasmės gyventi“;

4. Tiesioginė verbalinė – tiesiai pranešama apie ketinimą nusižudyti.

Daugelio mokslininkų, nagrinėjusių savižudybės procesą, nuomone, asmens ketinimus įvykdyti savižudybę galima numatyti. Tereikia tik didesnio dėmesingumo, rūpesčio esančiam šalia. Atlikti tyrimai rodo, kad savižudybių prevencija yra įmanoma, tereikia, kad ši veikla būtų plati ir įvairiapusiška. Savižudybių prevencija sudėtingesnė nei kitų negatyvių reiškinių prevencija, kadangi itin sunku konkrečiai išskirti visus rizikos veiksnius, galinčius pastūmėti šio poelgio link.

Savižudybė yra viena pagrindinių sveikatos problemų jaunų žmonių populiacijoje. Nors įvairiose šalyse vaikų ir paauglių savižudybių dažnis skiriasi, tačiau daugelyje Vakarų ir Europos šalių, tame tarpe ir Lietuvoje, savižudybė yra viena pagrindinių paauglių mirties priežasčių.

Savižudybių socialinius aspektus pirmasis išsamiai išanalizavo autorius Durkheim socialinės integracijos teorijoje, išdėstytoje veikle „Savižudybė“ (2002). Joje akcentuojama, jog savižudybių neįmanoma paaiškinti vien individualiomis priežastimis. Durkheimas teigė, kad savižudybes visų pirma nulemia socialinės priežastys. Prielaidos savižudybei atsirandančios tada, kai sutrikdoma žmonių socialinė integracija – harmonija tarp individo ir jo socialinių sąlygų (Durkheim tai vadina moralinėmis sąlygomis), kai suyra optimalūs socialiniai ir emociniai ryšiai, siejantys žmogų su kitais, su bendruomene. Savižudybių skaičius visuomenėje atvirkščiai proporcingas tos visuomenės integracijos optimalumui, nes suicidogeniški veikia ne tik per maža, bet ir per didelė integracija.

Gailienė (1999) nurodo, kad matytas ar kitaip sužinotas savižudiško elgesio pavyzdys skatina pasirinkti savižudybę kaip išeitį iš sunkios situacijos ir pamėgdžioti savižudybės būdą. Imliausi tam yra vaikai ir paaugliai.

Niujorko universiteto Vaiko studijų centro pranešime (McNamara, 2004) teigiama, kad savižudybės vaikystėje yra reti atvejai ir pateikiamos priežastys, kodėl taip yra. Veiksniai, apsaugantys jaunesnius nei 10 metų vaikus nuo savižudybės yra šie:

1. Dažniausiai palaiko šiltus santykius su tėvais ir mokytojais bei gauna emocinę paramą.
2. Nėra susiformavęs kognityvinis suvokimas apie mirties koncepciją.
3. Turi ribotas galimybes planuoti ir gauti savižudybei reikalingų priemonių.
4. Pasižymi žemesniu depresiškumo lygmeniu.

Šiuos faktorius svarbu paminėti todėl, kad paauglystėje savižudybės rizika padidėja ir atsižvelgiant į minėtus apsauginius veiksnius vaikystėje, galima orientuotis į savižudybių prevenciją vyresniame, paauglystės amžiuje. Išvedant paralelę, reikėtų gerinti santykius su šeima ir mokytojais, formuoti neigiamą požiūrį į savižudybės reiškinį, mažinti informacijos srautą apie

savižudybių pobūdį, metodus ir rūpintis, kad ir paaugliams nebūtų prieinamos tam tikros priemonės bei mažinti depresiškumo lygmenį, keliant pasitenkinimo gyvenimu jausmą.

Apibendrintai galima pasakyti, jog tyrimų duomenimis, siekiant sumažinti savižudybės riziką paauglystėje, rekomenduotina orientuojantis į paaugliams reikšmingas priežastis gyventi, stiprinti ir gerinti santykius atitinkamose grandyse. Reikia nepamiršti, kad dauguma savižudžių iš tiesų nenori mirti, jie tiesiog nori nutraukti savo kančias, todėl būtina jaunimą mokyti problemų sprendimo ir ugdyti gebėjimą išvelgti teigiamą reikalo pusę, skatinti optimistišką požiūrį į ateitį, tobulinti bendravimo įgūdžius. Visa tai padėtų sukurti pagrindą sėkmingiems santykiams su bendraamžiais, paskatintų artimiau bendrauti su šeimos nariais ir apskritai pagerintų bendrą jaunuolio psichikos sveikatą.

2.2. Socialinė pedagoginė pagalba organizuojant savižudybių prevenciją

Profesoriaus Dembinsko (1999) nuomone, pedagogas greičiausiai turėtų pastebėti vaiko krizę, tačiau to paties profesoriaus teigimu, „šandienos mokytojai nepasirengę spręsti stresinių situacijų. Jie nedaug teišmano apie žmogaus psichinę sveikatą ir psichologo reikšmę. Moksleiviai, kaip ir mokytojai nėra supažindinami su psichologinėmis problemomis, kurios išskyla konkrečiais atvejais (prievartos, reketo, nusikaltus ir kitais atvejais).”

Mikelevičiūtė (1999) teigia, jog mokyklų programos sudarinėjamos nekreipiant dėmesio į psichologų, psichiatrų rekomendacijas. „Įtemptai dirbęs visą dieną, t.y. 7 – 8 valandas mokykloje, moksleivis dar tris – keturias valandas ruošia namų darbus. Vadinasi, vaiko psichika nuolat įtempta 10 – 12 valandų per parą.“ Visa tai sudaro labai palankias sąlygas vaiko tiek fiziniam, tiek psichiniam išsekimui, o tai savo ruožtu gali neigiamai veikti vaiko atsparumą stresui; vaiko sugebėjimą konstruktyviai spręsti konfliktus, sunkumus; moksleivio santykius su bendraamžiais, tėvais. Nepajėgdamas palankiai įveikti kasdieninių sunkumų, vaikas kaip galimą ir priimtinausią būdą jiems išspręsti gali pasirinkti savižudybę.

Socialinio pedagogo darbas privalomas ne tik kai paauglio elgesys kelia problemas, bet turi intensyviai reikštis prevencinėje veikloje, užkertant kelią neigiamų apraiškų įtakai paauglio socializacijai. Vykdamas prevencinį darbą, socialinė pedagoginė veikla turi būti orientuota ne tik į pačius paauglius, bet ir į juos supančią aplinką ir šeimą.

Manoma, kad mokykla, papildydama šeimos kontekstą, atlieka labai svarbų vaidmenį rengiant jauną žmogų aktyviai gyventi demokratinėje visuomenėje. Iš tiesų mokykla padeda paaugliams įsisavinti socialiai priimtus požiūrius, normas bei vertybes, skatinančiais tapti aktyviais visuomenės nariais (Knezevic, 2006).

Mokykloje visada yra du aktyviai sąveikaujantys asmenys: ugdytinis ir ugdytojas. Taigi vaiko pozityvi raida neišvengiamai priklauso nuo šios sąveikos. Nustatyta, kad mokytojų parama

yra susijusi su vaikų suvokiamu mokyklos reikšmingumu (Bowen, 1999) bei prisitaikymu mokykloje. Taip pat mokytojų parama yra teigiamai susijusi su mokinių aktyvumu mokykloje bei su palaikančių santykių su bendraamžiais ir suaugusiais mokykloje plėtra (Huxtable, 2002).

Kadangi mokytojai yra formalūs mokinių grupių lyderiai, todėl į juos galima žiūrėti kaip į potencialius visuomenės normų perdavėjus bei tam tikrus elgesio modelius (Danielsen, 2009). Mokytojai yra reikšmingi socialinės paramos teikėjai, galintys tiesiogiai daryti įtaką mokinių pasitenkinimo mokykla jausmui.

Visų pirma, visuomenės požiūris į savižudybes perduodamas per artimiausius žmones. Jeigu aplinkoje yra nemažai žmonių, turinčių polinkį į savižudybę, arba kas nors iš aplinkinių yra nusižudęs, žmogus išmoksta savižudiško elgesio kaip tam tikro komunikacijos ir problemų sprendimo būdo. Bille-Brahe (2000) taip pat atkreipia dėmesį, kad dar Emilio Durkheimo klasikinėje sociologinėje savižudybių teorijoje vartotas terminas „visuomenės anomija“ pažodžiui reiškia „normų nebuvimą“. Jos nuomone, anomija apibūdina situacijas, kai visuomenės pokyčiai įvyksta pernelyg greitai. Normos ir vertybės visuomet pamažu kinta, tačiau jei tokie procesai yra per daug drastiški, senosios vertybės ir normos yra atmetamos, o naujosios dar nespėja susiformuoti.

Pasaulyje ir Lietuvoje vykdoma daug įvairių programų ir projektų, siekiant mažinti savižudybių skaičių ypatingai jauname amžiuje. Žemaitienė (2000) savo darbe aiškiai išdėsto moksleivių savižudybių rizikos veiksnius ir pagalbos būdus. Metodinėse rekomendacijose nurodoma, kad skiriami trys prevencijos lygiai:

➤ *Prevencija*, orientuota į sveikus, nepasižyminčius suicidine rizika ar turinčius tik žemą rizikos laipsnį žmones. Ji skirta psichinės sveikatos stiprinimui. Efektyviausias prevencijos būdas – mokymas atpažinti savižudybės riziką, konstruktyvių problemų sprendimo būdų ieškojimas, į gyvybes išsaugojimą nukreiptų nuostatų formavimas, geranoriškų ir pagarbių santykių tarp mokinių ir mokytojų bei tėvų ir vaikų kūrimas.

➤ *Intervencija* – tai pagalba suicidinę krizę ar gilią problemą išgyvenančiam žmogui, t.y., pasižyminčiam vidutine ir aukšta suicidine rizika. Šiame etape pirmenybė tenka psichinės sveikatos įstaigų specialistams (medikams, psichologams, psichiatrams, socialiniams darbuotojams ir pan.). Krizę išgyvenančiam asmeniui daug pagalbos gali, o ir turėtų suteikti artimi žmonės. Tėvai, mokytojai bei moksleiviai turi žinoti, ką galima daryti ir ko ne, kai žmogus ne tik kalba, bet ketina ar mėgina nusižudyti.

➤ *Postvencijos* tikslas – pagalba artimo žmogaus savižudybę išgyvenusiems žmonėms. Pagalba teikiama visiems su įvykusia savižudybe susijusiems žmonėms: vaikams, tėvams, mokytojams, draugams ir t.t.

„Įvykusi savižudybė labai padidina kitu savižudybių ar suicidiškų veiksmų tikimybę, todėl būtina imtis neatidėliotinų veiksmų, kad tai nepasikartotų. Todėl galime teigti, kad postvencinė pagalba kelia ir prevencinius tikslus“ (Žemaitienė, 2000).

Efektyvi savižudybių prevencija būtinai turi apimti ir postvencinę veiklą. Kiekvienu atveju postvencinė veikla turėtų būti lanksti, adekvati ir tenkinanti specifinius kiekvienos mokyklos bendruomenės poreikius. Vadovaujantis pozityviosios psichologijos principais, vykdant šiuos prevencijos etapus, vertėtų daugiau akcentuoti priežastis gyventi, galinčias veikti kaip apsaugantys veiksniai, kurie labai svarbūs kalbant apie paauglių savižudiškus polinkius.

Apibendrinant galima teigti, kad derėtų remiantis užsienio šalių patirtimi ir taikomais metodais imtis naujų, kol kas visuotinai nepripažintų būdų. Šiame darbe rekomenduojama atsižvelgti į paaugliams reikšmingas priežastis gyventi. Be abejo, šio metodo tinkamumą ir pritaikymo galimybes būtina iširti moksliskai. Atsižvelgiant į mokslininkų pasiūlymus, labai svarbu kiek įmanoma gerinti šalies sveikatos priežiūros sistemą, plėsti bei gilinti psichikos sveikatos priežiūros mastą ir turinį, vykdyti savižudybių prevenciją daugeliui jaunuolių priimtinais ir pasiekiamais būdais.

Pedagogo darbo metodai yra svarbūs paauglių bendravimui ir bendradarbiavimui. Pedagogas turi numatyti esančias problemas ir taikyti tokius metodus, kurie galėtų tas problemas spręsti. Svarbu ir suaugusio žmogaus rodomas pavyzdys. Jei paauglys pastebi, kad juo manipuliuojama ar daroma ne atvirai, nesąžiningai, tai jį nuvilia. Tokie pedagogo veiksmai pastumia paauglį į savitą problemų sprendimą. Reikėtų surasti tokių darbo metodų, kurie kuo aktyviau įtrauktų paauglį į jo mėgstamą veiklą, kad jis galėtų išreikšti save, parodyti savo geriausias savybes.

Laužikas (1993) savo veikaluose akcentavo, kad „kiekvienas ugdomasis veiksmas yra priklausomas nuo asmens individualybės ir nuo situacijos, todėl siekiant individualaus darbo efektyvumo, būtina sukaupti kuo daugiau informacijos apie ugdytinio gyvenimą, elgesį, charakterio bruožus, supančią aplinką“. Surinkta informacija bei tinkamai parinktas individualaus darbo metodas leis pasiekti maksimalių šio darbo rezultatų.

Gailienė (1999) siūlo trijų krypčių savižudybės prevencijos modelį:

1. Žinios ir nuostatos. Šio modelio tikslas – veikti prieš socialinę dezintegraciją ir bejėgiškumo tendencijas tiek visoje visuomenėje, tiek ir atskirose jos grupėse, veikti prieš pozityvių nuostatų savižudybės atžvilgiu plitimą.

2. Pagalbos padidėjusios suicidinės rizikos grupėms ir asmenims modelio tikslas – padidėjusios suicidinės rizikos grupių ir individų išaiškinimas ir efektyvi pagalba. Ji turi būti maksimaliai integruota į bendruomenės lygio sveikatos priežiūros, švietimo, socialinės apsaugos ir teisėtvarkos struktūrų veiklą skatinant jų tarpusavio bendradarbiavimą.

3. Moksliniai tyrimais ir matavimais siekiama įvertinti prevencinių priemonių poreikį, pagrįsti jų pasirinkimą, įvertinti efektyvumą, gaunamų duomenų pagrindu tobulinti taikomas priemones.

Socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo veikla, sprendžiant vaikų ir paauglių savižudiško elgesio problemas, turi būti pagrįsta socialinio darbo metodais ir priemonėmis. Mokyklos pedagogai dirba keturiais lygiais: su mokiniais, tėvais, mokyklos bendruomene bei vietos bendruomene.

Vienas iš socialinio darbo metodų yra individualus socialinis darbas. Teisingam problemos įvardijimui būtina, kad socialinio pedagogo ir mokinio nuomonės sutaptų. To pasiekti galima individualių pokalbių metu, aptariant susidariusią situaciją bei jos priežastis. Kiaunytė, Dirgelienė (2006) individualų darbą apibūdina taip: „tai pagalba, kurią profesionalas teikia asmeniškai individui. Ši pagalba mobilizuoja ir kaupia individo energiją, nukreipdama ją didesniems ir aukštesniems siekiams bei pozityviems socialiniams santykiams ir didesnio individo potencialo panaudojimui.“

Individualaus darbo su vaiku, socialinės pagalbos organizavimo etapai išskiriami Johnson, (2001):

- Įvertinti ugdytinio poreikius;
- Sudaryti socialinės pedagoginės pagalbos planą ugdytiniui;
- Taikyti individualaus darbo su ugdytiniu metodus;
- Analizuoti ir vertinti socialinio pedagoginio poveikio priemonių ugdytiniui veiksmingumą.

Individualus darbas su vaiku, yra labai svarbus ir tuo, kad tiesioginio bendravimo metu, socialinis pedagogas, vadovaudamasis grįžtamuju ryšiu, gali koreguoti pagalbos teikimo mokiniui proceso eigą. Kai kuriais atvejais gali paaiškėti, kad socialinis pedagogas neturi reikiamų žinių ar kompetencijų problemai spręsti. Tokiu atveju jis taps tarpininku tarp vaiko ir tam tikros įstaigos, galinčios pagalbėti konkrečios problemos sprendime. Socialinis pedagogas, organizuodamas socialinę pedagoginę pagalbą vaikams, turintiems elgesio patologijų, motyvacijos nukrypimų, turi bendradarbiauti ne tik su mokyklos, kurioje jis dirba, pedagogais, bet ir su kitų institucijų specialistais, galinčiais prisidėti prie problemos sprendimo. Tai viena iš socialinio pedagogo kompetencijų (Atutienė, 1997).

Kitas socialinio pedagogo veiklos metodas yra *darbas su grupe*. Grupinis socialinės pagalbos metodas, pasak Kiaunytės ir Dirgelienės (2006), yra naudotinas tose situacijose, kur aplinkos vaidmuo labai akivaizdus ir iškilusios problemos siejasi su daugybe panašių situacijų. Šis metodas remiasi socialinės pagalbos etika ir principais, bet pirmenybę teikia individo socialinių potencialų išvystymui grupėje, santykiuose su kitais žmonėmis, išgyvenančiais panašią

problema. Grupinio metodo pagalbą teikia ne tik socialinis pedagogas, bet ir kiekvienas grupės narys vienas kitam. Dirbant su grupe reikia įvertinti vaiko (ugdytinio) vietą socialinėje grupėje: klasėje, tarp bendraamžių, kiemo draugų, tinkamai organizuoti veiklą grupėje, taip pat analizuoti ir vertinti grupėje vykstančius pokyčius.

Veiksmingos prevencinės socialinės pedagoginės pagalbos komandos paslaugos yra tos, kurios prasideda ankstyvame mokykliniame amžiuje, teikiamos atsižvelgiant į amžiaus tarpsnio ypatumus, apima įvairius ugdymo sąveikos dalyvius, yra tęstinės, nuoseklios, planuojamos ir organizuojamos visos mokyklos mastu, socialinės pedagoginės pagalbos komandai bendradarbiaujant su kitais mokykloje dirbančiais specialistais, tėvais, mokytojais ir mokyklos administracija.

3 skyrius. PEDAGOGINĖS PAGALBOS EFEKTYVUMAS VYKDANT SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJĄ MOKYKLOJE

3.1 Tyrimo metodologija

Ugdymo realybės unikalumas kyla iš ugdymo proceso veikėjų individualumo, pedagoginės veiklos tikslų planavimo bei realizavimo kiekvienoje institucijoje bei kiekvieno pedagogo veikloje unikalumo situacijos konkretumo, pedagoginėmis veiklos švietimo kompetencijos lygių.

Tyrimas buvo atliktas Šiaulių ir Telšių rajono pagrindinėse, vidurinėse mokyklose ir gimnazijose. Šis pedagoginis tyrimas buvo atliekamas siekiant išsiaiškinti bendradarbiavimo tarp socialinio pedagogo ir klasės auklėtojų ypatumus, koreguojant vaikų suicidišką elgesį, bei atsakyti į iškeltą tikslą ir uždavinius.

Tyrimo metodas – standartizuota apklausa raštu. Socialiniuose moksluose apklausos plačiausiai paplitęs tyrimo metodas. Apklausa - tai susistemintas informacijos iš respondentų rinkimas, pateikus anketą (Cicėnienė, 2006). Anketinės apklausos gali būti atliekamos keliais būdais (Dikčius, 2003): tiesiogiai bendraujant su respondentais, respondentai apklausiami pasinaudojant pašto paslaugomis, taip pat apklausa atliekama pasinaudojant laikraščio, žurnalo ar kito leidinio paslaugomis, tačiau šiame darbe apklausa buvo atlikta tiesiogiai bendraujant su respondentais, dėl teikiamos paslaugos ir darbo autoriaus darbo specifikos: tai garantavo tikslią respondentų imtį.

Logiškai paaiškinti atliekamų tyrimų priežastį, trumpai nusakyti anketos pildymo taisykles, sudaryti konkrečią anketą, vengti sudėtingų kompromituojančių klausimų, ties klausimais pateikti eilę atsakymų, siekiant taupyti respondentų laiką. Taigi, sudarant anketas buvo kreipiamas didelis dėmesys į aiškumą, konkretumą, ir tikslumą. Siekiant gauti objektyvius atsakymus buvo paruoštos anoniminės anketos.

Tyrimo objektas – mokyklos klasės auklėtojo ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo kryptingumas.

Tyrimo tikslas – atskleisti socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų bendradarbiavimo ypatumus.

Tyrimo uždaviniai:

- Išsiaiškinti mokyklos klasės auklėtojų ir socialinių pedagogų nuomonę apie jų bendradarbiavimą;
- Išanalizuoti pedagogų veiklos kryptingumo, vykdant savižudybių prevenciją, vertinimo duomenis;

- Parengti rekomendacijas klasės auklėtojo ir socialinio pedagogo veiklos kryptingumo tyrimui.

Tyrimo laikas - tyrimas buvo atliekamas 2010 m. vasario - kovo mėn.

Siekiant atsakyti į užsibrėžtą darbo tikslą, išspręsti išsikeltus uždavinius kiekybiniam tyrimui buvo naudojamas anketos metodas (žr. priedas Nr.5). Šią anketa atsakė pedagogai auklėtojai.

Anketos pradžioje yra motyvuotai, logiškai paaiškinta, kodėl atliekamas tyrimas, taip pat pateikiama trumpa instrukcija. Anketos turinys sudarytas iš 3 pagrindinių blokų, kurie pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė

Anketos struktūra

<i>Klausimai</i>	<i>Apbūdinimas</i>	<i>Klausimų sk.</i>
Demografiniai duomenys	Pateikiami klausimai norint gauti informaciją apie respondentų lytį, amžių, darbo stažą, pedagoginę kvalifikaciją.	7 klausimai
Pedagogų nuomonė apie socialinio ir pedagogo ir klasės auklėtojų bendravimą	Šios dalies klausimais stengiamasi nustatyti, kaip respondentai vertina bendradarbiavimą. Siekiama nustatyti jų sampratą apie bedradarbiavimo ypatumus, nuostatas, kaip vertinamas socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų bendradarbiavimas, pagrindinės kliūtys sėkmingam bendradarbiavimui.	15 klausimų
Vykdoma savižudybių prevencija	Pateikiami klausimai nustatyti, kaip respondentai vertina savo kvalifikaciją, paslaugos suteikimo kokybiškumą, elgesį su moksleiviais vykdant savižudybių prevenciją ir kt. Nagrinėjamos socialinės pedagoginės pagalbos šiuo atveju bendradarbiavimo tarp socialinių pedagogų ir klasės auklėtoja spektu.	18 klausimų

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Anketiniai duomenys aprobuoti kiekybiniu būdu. Kiekybinė duomenų analizė atlikta naudojant programinio paketo SPSS (*Statisticat Package for Social Sciences*) 11.0 versiją, grafinė analizė – MS Excel 2000 kompiuterine programa. Naudoti metodai, leido susisteminti ir apibendrinti tyrimo metu gautus duomenis pagal aprašomosios statistikos rodiklius.

3.2. Tyrimo imtis

Tyrimas buvo atliekamas Šiaulių ir Telšių mokyklose. Pagrindinę respondentų grupę sudarė mokyklos pedagogai. Tyrime laikomasi nuostatos, kad pedagogai – tai visi mokykloje/gimnazijoje dirbantys mokytojai, specialistai. Iš viso tyrime dalyvavo 263 respondentai.

Demografiniai duomenys apie apklausoje dalyvavusius respondentus pateikiami 3 lentelėje.

Demografinė respondentų charakteristika (n = 263)

<i>Klausimas</i>	<i>Atsakymai</i>	<i>Resp. skaičius</i>	<i>Procentai</i>
<i>Jūsų lytis</i>	<i>moteris</i>	<i>214</i>	<i>81,4</i>
	<i>vyras</i>	<i>49</i>	<i>18,6</i>
<i>Jūsų amžius</i>	<i>iki 25 metų</i>	<i>21</i>	<i>7,9</i>
	<i>26-35 metai</i>	<i>83</i>	<i>69,6</i>
	<i>36-45 metai</i>	<i>67</i>	<i>25,5</i>
	<i>46-55 metai</i>	<i>60</i>	<i>22,8</i>
	<i>56-65 metai</i>	<i>25</i>	<i>9,50</i>
	<i>65 ir daugiau metų</i>	<i>7</i>	<i>2,66</i>
<i>Mokyklos kurioje dirbate statusas</i>	<i>Pagrindinė</i>	<i>35</i>	<i>13,3</i>
	<i>Vidurinė</i>	<i>118</i>	<i>44,9</i>
	<i>Gimnazija</i>	<i>110</i>	<i>41,8</i>
<i>Pedagoginė kvalifikacija</i>	<i>Ekspertas</i>	<i>1</i>	<i>0,4</i>
	<i>Vyr. mokytojas</i>	<i>100</i>	<i>38,0</i>
	<i>Mokytojas</i>	<i>84</i>	<i>31,9</i>
	<i>Metodininkas</i>	<i>60</i>	<i>22,8</i>
	<i>Soc. pedagogas</i>	<i>12</i>	<i>4,6</i>
<i>Darbo stažas</i>	<i>Iki 5 metų</i>	<i>20</i>	<i>7,6</i>
	<i>6-10 metų</i>	<i>84</i>	<i>31,9</i>
	<i>11-15 metų</i>	<i>67</i>	<i>25,4</i>
	<i>16-20 metų</i>	<i>67</i>	<i>25,5</i>
	<i>20 ir daugiau metų</i>	<i>25</i>	<i>9,5</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Remiantis 3 lentelės duomenimis, galima matyti, jog tiriamųjų daugumą sudarė moterys - 81,4%, o vyrai – 18,6%. Dauguma (69,6%) respondentų yra 26–35 m., apie trečdalis – 36-45 metų (25,5 %) ir vyresnio amžiaus respondentų (46-55 m. – 22,8 %). Mažiausią dalį respondentų sudarė iki 25 metų pedagogų (7,9%) ir virš 65 metų (2,66%).

Galima pagrįstai teigti, jog mokyklai svarbūs ir net būtini tiek pedagogės moterys, tiek pedagogai vyrai. Idealūs santykis būtų – tam tikra apylygė pusiausvyra, nes moterys, ne tik šeimoje, tiek ir mokykloje sugeba skleisti daugiau dvasinės šilumos, o vyrams lengviau spręsti valdymo, didesnes ar mažesnes organizacinio pobūdžio problemas.

Pagal pedagoginio darbo stažą didžiausią respondentų grupę sudarė tiriamieji, kurie mokykloje dirba 6-10 metų (31,9 %). Likusieji (25,4%) mokyklose dirba 11-15 metų, 16-20 metų – 25,5 %, o iki 5 metų stažą turi 7,6 % tiriamųjų (detalesni duomenys pateikiami 3 lentelėje).

Dominuoja respondentai, turintys vyr. mokytojo kvalifikaciją (38,4 %); trečdalis tyrimo dalyvių (31,9%) turi mokytojo, metodininko kategoriją – 22,8 % tiriamųjų, 0,4 % eksperto kategoriją.

Pagal tai, kokiai mokyklos grupei priklauso daugiausia pasirinktų grupių buvo: prevencinei darbo grupei – 5,3%, atvejų analizės grupei – 12,9%, mokyklos audito grupei –

7,6%, klasės vadovų metodinei grupei – 15,6%, nepriklauso jokiai grupei – 13,7%, metodinei dalykinei grupei – 13,3%, specialiojo ugdymo komisijai- 9,5%, socialinės- pedagoginės pagalbos komandai – 6,8%, direkcinei grupei – 9,9%, mokyklos tarybai – 5,3%.

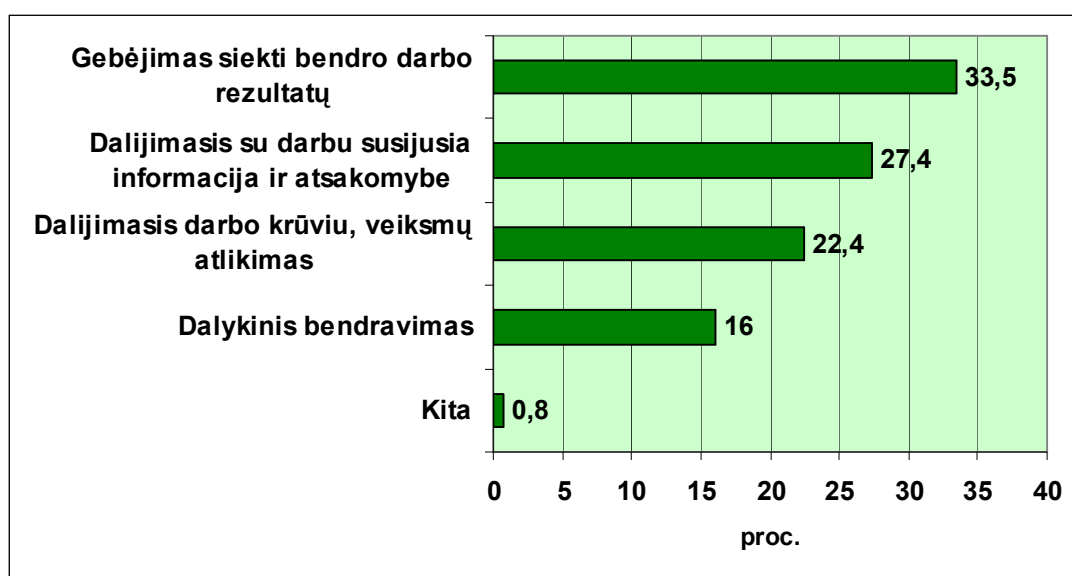
Apibendrinant, galima teigti, jog tiriamųjų imtis yra pakankamai aiški ir atitinka bendrą pedagogų vaizdą.

3.3. Pedagogų požiūrio į bendradarbiavimą tyrimas

Way (2007) teigimu, norint sėkmingai veikti, būtina remtis kitų asmenų patirtimi ir žiniomis, todėl svarbu bendradarbiauti ir diskutuoti rūpimais klausimais su kolegomis. Remiantis tyrimo rezultatais, galima teigti, jog socialiniai pedagogai ir klasės auklėtojai, prieš imdamiesi naujos veiklos, dažnai linkę aptarti iškilusias problemas.

Siekiant sėkmingo ir efektyvaus švietimo organizacijos tikslų įgyvendinimo būtinas ne tik visų bendruomenės narių aktyvus dalyvavimas, tačiau ir teigiamas jų požiūris į tarpusavio bendradarbiavimą. Pozityvus požiūris tiesiogiai lemia veiklos pobūdį ir santykių kokybę. Atliekant tyrimą buvo svarbu išsiaiškinti, kokio požiūrio respondentai laikosi į vystomą tarpusavio bendradarbiavimą ugdymo įstaigoje. Tuo tikslu pirmaisiais klausimais buvo siekiama nustatyti, kaip respondentai apskritai vertina bendradarbiavimą.

Siekiant bendradarbiauti, būtina aptarti veiklos tikslą, išsiaiškinti, ką tas tikslas reiškia kiekvienam iš dalyvių; kartais vietoje bendradarbiavimo vyksta tik lygiagretus darbas arba dirbama tik toje pačioje vietoje, bet ne kartu (Butkienė, Kepalaitė, 1996). Todėl tirta, kaip pedagogai suvokia bendradarbiavimą. Šie apklausos duomenys pateikti 2 paveiksle.



2 pav. Pedagogų bendradarbiavimo suvokimas, % (n = 263)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Akivaizdu, kad svarbu teisingai suvokti bendradarbiavimo esmę. Klaidingai suprantamas bendradarbiavimas (nesuderinta konkretaus vaiko ugdymo koncepcija, kiekvienas atskirai siekia savo tikslų) gali sąlygoti nesusikalbėjimą, atsainumą bei ugdymo fragmentiškumą (Radzevičienė, 1999).

Tyrimo duomenimis, dauguma respondentų adekvačiai supranta bendradarbiavimo esmę: bendradarbiavimas suvokiamas kaip gebėjimas siekti bendrų darbo rezultatų (33,5%); dalijamasis su darbu susijusia informacija ir atsakomybė už veiksmų atlikimą (22,4). Kitiems respondentams bendradarbiavimas – tai visa atsakomybė už sprendimo priėmimą, bendra veikla, dalijimasis darbo krūviu, veiksmų atlikimas drauge. Didžioji dalis respondentų pasirinko adekvačius teiginius. Tai leidžia manyti, jog pedagogai domisi bendradarbiavimu, o domėjimasis dažnai nulemtas teigiamų nuostatų.

Tyrimo duomenimis, abiejų grupių respondentai demonstruoja palankų požiūrį į tarpusavio bendradarbiavimą mokykloje. Požiūrio į bendradarbiavimą ugdymo įstaigoje skalės įverčių bendri vidurkiai tarp socialinių pedagogų mokykloje telkiasi ties 2,582 balo (st. nuokrypis = 1,32), o tarp pedagogų – 2,54 balo (st. nuokrypis = 1,13). Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp vertinimų nerasta ($p \leq 0,028$, kai $p \leq 0,05$). Vadinasi, tiriamieji bendradarbiavimo ugdymo įstaigoje atžvilgiu reiškia panašų požiūrį. Mažesnis standartinis nuokrypis taip pat patvirtina sąlyginį matuojamųjų požiūrių vienalytiškumą.

Anketoje buvo pateikta ir fragmentiškai bendradarbiavimą apibūdinančių teiginių, kurie nepakankamai išsamiai atskleidžia bendradarbiavimo esmę. Tokiems teiginiams pritarė beveik trečdalis apklausos dalyvių, pvz.: „bendradarbiavimas – tai dalijimasis patirtimi ir informacija“ (27,4%); „abipusis dalykinis bendravimas“ (16%). Taigi, nors dalies pedagogų žinios apie bendradarbiavimą nepakankamos, tačiau nėra klaidingos.

Tirta, į kokį bendradarbiavimą orientuotos pedagogų nuostatos. Kokybiškai apdorojant tyrimo duomenis, išskirta keletas bendradarbiavimo nuostatos atspindinčių teiginių grupių:

1. Į ugdymą orientuotas bendradarbiavimas (skatinti pedagogų demokratiškumą bei humaniškumą; skatinti ugdytinių savitarpio supratimą bei lygiavertiškumą, siekti bendro problemos sprendimo, skatinti bendradarbiavimą);

2. Į ugdymo kokybę orientuotas bendradarbiavimas (sudaryti sąlygas pedagogams tobulinti savo žinias bei gebėjimus);

3. Į ugdymą orientuotos nuostatos (papildomas ir varginantis darbo krūvis pedagogams).

Į užduotą atvirą klausimą, į kokį bendradarbiavimą orientuotos respondentų nuostatos, respondentai atsakinėjo nenoriai, daugelis iš jų tiesiog nieko neatsakė.

Analizuojant tyrimo duomenis, pastebėta, kad nedidelė dalis pedagogų nepakankamai aiškiai suvokia bendradarbiavimo esmę, dalis jų pasižymi orientacija į ugdymą. Vis dėlto tyrimu

nustatyta, kad dauguma šiuolaikinių pedagogų nusiteikę bendradarbiauti visose ugdymo srityse ir mano, kad kartu gali efektyviai tenkinti mokinių poreikius, ugdyti vaikus. Svarbu nustatyti, kokie veiksniai lemia teigiamas bendradarbiavimo nuostatas.

Tyrimu nustatyta, kokie motyvai skatina bendradarbiauti ugdymo įstaigų pedagogus (apklausos rezultatai pateikti 6 priedo 1 lentelėje).

Respondentų nuomone, bendradarbiauti labiausiai motyvuoja vaikų ugdymas: noras pažinti vaiko poreikius ir juos kuo geriau tenkinti (38,4%), patiriamas pasitenkinimas pedagoginiu darbu, matant vaikų pasiekimus (iš dalies sutiko 87,8%). Beveik visi pedagogai teigė, kad kartu ugdo vaiką ir sprendžia jo problemas, nes supranta, kad tik bendradarbiaudamos geriau įvertins vaiko poreikius, pasieks gerų ugdymo rezultatų (95%).

Požiūrio į bendradarbiavimą, kaip ugdymo kokybės motyvą, skalės įverčių bendri vidurkiai tarp socialinių pedagogų mokykloje telkiasi ties 3,39 balo (st. nuokrypis = 0,99), o tarp pedagogų – 3,01 balo (st. nuokrypis = 1,20). Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp vertinimų nerasta ($p \leq 0,105$, kai $p \leq 0,05$). Vadinasi, tiriamieji bendradarbiavimo ugdymo kokybės motyvu reiškia panašų požiūrį.

Lyginant socialinių pedagogų ir visų pedagogų vertinimus kiekvienos skalės aspektu, statistiškai reikšmingi skirtumai atskleidė, jog pedagogai labiau nei socialiniai pedagogai bendradarbiavimą mokykloje vertina kaip suplanuotą bei įvairų. Mokyklų pedagogai reiškia kiek pozityvesnes nuostatas į ugdymo kokybės motyvus nei socialiniai pedagogai, skirtumas – 0,21 balo).

Ne mažiau svarbūs ir tobulėjimo motyvai. Gauti rezultatai pateikiami 4 lentelėje.

Pedagogus bendradarbiauti skatina profesinio tobulėjimo ir lygiavertės profesinės partnerystės poreikis. Apklausos dalyviai teigia, kad, siekiant veiksmingai bendradarbiauti, reikia nuolat tobulinti savo žinias ir gebėjimus (visiškai sutiko - 43,7%), dirbti kaip komanda (41,1%), patiems inicijuoti susitikimus (40,3%), planuoti darbą (22,4%), prognozuoti rezultatus (iš dalies sutiko 51,3%), nuolat tobulinti bendradarbiavimo įgūdžius, formas ir būdus (iš dalies sutiko 54%), įsivertinti savo pastangas ir numatyti tobulėjimo galimybes. Ugdytojai teigė, kad jų bendradarbiavimas grindžiamas pozityvia profesine priklausomybe (iš dalies sutiko 86,7%), glaudžia profesine sąveika, palaikymu, padaršinimu (52,1%), pagalba vienas kitam (89,7%) ir tai skatina kolegų asmeninę atsakomybę, ryžtą taikyti naujoves, nes bendradarbiavimas teorines žinias paverčia profesiniais gebėjimais.

Profesinio tobulėjimo motyvai, % (n = 263)

<i>Teiginiai</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Sunku pasakyti</i>	<i>Iš dalies sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
<i>Dirbti kaip komanda</i>		0,8	58,2	41,1
<i>Patiems inicijuoti susitikimus</i>		8	51,7	40,3
<i>Planuoti darbą</i>		8,4	68,2	22,4
<i>Prognuozuoti rezultatus</i>	3,8	14,8	51,3	30,0
<i>Nuolat tobulinti bendradarbiavimo įgūdžius, formas ir būdus</i>		2,3	54,0	43,7
<i>Pozityvi profesinė priklausomybė</i>		5,3	86,7	8,0
<i>Glaudi profesinė sąveika, palaikymu, padrašinimu</i>		23,2	52,1	24,7
<i>Pagalba vienas kitam ir tai skatina kolegų asmeninę atsakomybę</i>		3,0	89,7	7,3

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Remiantis 5 lentelėje pateiktais duomenimis galima pažymėti, jog vertinant profesinio tobulėjimo motyvus tiriamųjų nuomonės skyrėsi reikšmingai tik ties 2 ir 7 teiginiais. Socialiniai pedagogai, labiau nei pedagogai (skirtumas – 0,45 balo), pabrėžia savarankišką iniciavimą susitikimams, o taip pat ir glaudžią profesinę sąveiką, palaikymą, padrašinimą (skirtumas – 0,43 balo), kai minėti motyvai susiformuoja iš darbuotojų ir yra jų palaikomi. Pedagogai taip pat linkę labiau akcentuoti (vidurkis – 4,47 balo) pagalbą vienas kitam, kolegų asmeninę atsakomybę formuojant bei plėtojant bendradarbiavimą mokykloje. Socialinių pedagogų tiriamųjų įverčiai palaikant šią nuostatą yra mažesni (4,21 balo).

Nemaža dalis pedagogų bendradarbiauja vedami asmeninių tikslų: galimybe dalintis atsakomybe už savo tiesioginį darbą ir todėl, kad per mažai pasitiki savo kompetencija, daugiau linkę remtis kolegų patirtimi ir kompetencija.

Asmeniniai tikslai, % (n = 263)

<i>Teiginiai</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Sunku pasakyti</i>	<i>Iš dalies sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
<i>Galimybė dalintis atsakomybe už savo tiesioginį darbą</i>		3	89,7	7,3
<i>Galimybė remtis kolegų patirtimi ir kompetencija</i>		23,2	52,1	24,7
<i>Siekama palaikyti geresnius asmeninius tarpusavio santykius</i>		23,2	52,1	24,7
<i>Formalieji reikalavimai</i>	3,8	14,8	51,3	30

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Respondentai bendradarbiaudami siekia palaikyti geresnius asmeninius tarpusavio santykius su kolegomis, pasidalyti nerimu, įveikti nesėkmes ir nusivylimus, galinčius stabdyti pažangą, pasidalyti darbo krūvį, kuris didėja intensyvėjant reikalavimams (iš dalies sutiko 52,1%). Tai rodo kiek neadekvatų bendradarbiavimo suvokimą: bendradarbiaujant būtent nuomonių bei požiūrių įvairovė padeda rasti tinkamą sprendimą ir pasiekti kuo geresnių ugdymo rezultatų, o darbo krūvis nekinta, tiesiog pasikeičia jo pobūdis.

Abiejų grupių respondentai pritaria, jog skatinami galimybe dalintis atsakomybe už savo tiesioginį darbą. Tačiau šio aspekto vidurkis aukštesnis, pedagogų skirtumas – 0,17 balo. Skirtingai nei socialinių pedagogų (vid.=3,59 balo), pedagogų (vid.=3,88 balo) labiau reiškia galimybę remtis kolegų patirtimi ir kompetencija (apklausos rezultatai pateikti 6 priedo 2 lentelėje).

Beveik pusei tyrimo dalyvių būdingi ir formalieji bendradarbiavimo motyvai: respondentai pripažįsta, kad nemenkas stimulus – ugdymo įstaigų vadovų reikalavimas bendradarbiauti (iš dalies sutiko – 51,3%). Didelė dalis apklaustųjų (iš dalies - 89,7 %) pripažino esantys abejingi bendradarbiavimo idėjoms (nesupranta, kam tai reikalinga, bet jei jau taip reikia, galima bendradarbiauti). Šios dalies tyrimo dalyvių nuomone, bendradarbiavimas labiau teorinis, vyksta todėl, kad to reikalauja reglamentuojantys įstatymai, bet iš tiesų kiekvienas tiesiog dirba savo darbą. Vadinasi, nors deklaruojamas pritarimas ugdymo idėjoms ir bendradarbiavimo svarbos supratimui, bet tai neužtikrina realaus bendradarbiavimo.

Pastebėta, jog pedagogai darbuotojai bendradarbiavimą apibūdina kaip atvirą (vykstantį tarp visų mokyklos bendruomenės narių) ir skyrė 1,0 balo, tuo tarpu socialiniai pedagogai skyrė tik 0,3 balo. Nors skirtumas nėra statistiškai reikšmingas, tačiau akivaizdu, jog pedagogai jaučia bendradarbiavimą esant uždarą ir vykstantį tik tarp atskirų mokyklinės bendruomenės narių. Vertinant likusias skales statistiškai reikšmingų skirtumų tarp visų pedagogų ir pedagogų nuostatų į bendradarbiavimą neišryškėjo, todėl ir respondentų nuostatos vertinant bendradarbiavimą mokykloje reikšmingai neišsiskiria.

Apibendrinant galima teigti, jog abiejų grupių respondentų sociopsichologinių motyvavimo priemonių skalės įverčių vidurkiai kiek aukštesni nei organizacinių priemonių. Vadinasi, respondentai labiau pritaria sociopsichologinėms motyvavimo priemonėms, todėl tikėtina, jog pastarosios labiau motyvuoja bendradarbiauti tarpusavyje. Vertindami organizacines priemones - tai yra profesinio tobulėjimo motyvus, abiejų tiriamųjų grupių respondentai demonstruoja panašų (socialinių pedagogų vidurkis 3,3 balo) ir teigiamą požiūrį (visų pedagogų vidurkis 3,5 balo). Paminėtina, jog socialinių pedagogų visų subskalių įverčių vidurkiai yra žemesni nei visų pedagogų. Taigi, motyvavimo priemonės labiau bendradarbiauti skatina visus pedagogus. Vertinant bendradarbiavimo respondentų įverčių vidurkius atspindi neutralius vertinimus (vidurkiai nuo 2,9 iki 3,0 balo). Vadinasi, bendradarbiavimo skatinimo priemonės nei motyvuoja, nei nemotyvuoja bendradarbiauti tarpusavyje.

Apklausos duomenų analizė atskleidė visą spektrą bendradarbiavimo motyvų. Paaiškėjo, kad pedagogus bendradarbiauti skatina vienu metu keletas motyvų; kartu apklausa parodė dalies pedagogų žinių, gebėjimų, o gal ir noro bendradarbiauti trūkumą.

Atviru klausimu respondentų buvo prašoma įvertinti tarpininkavimo tarp socialinio pedagogo ir moksleivio svarbumą. Pateikiama keletas teiginių, apibūdinančių daugelio pedagogų nuomonę:

„Svarbus yra tik socialinio pedagogo ir moksleivio bendravimas“.

„Būtinai. Socialinis pedagogas ir klasės auklėtojai turi nuolat bendradarbiauti, padėti mokiniui, nes tik taip galima reali pagalba“.

„Tik bendrai dirbant galima išspręsti daugelį aktualių problemų“.

„Tai labai priklauso nuo pačių specialistų asmenybių, kartais vaikas labiau pasitiki vienu, kartais kitu. Labiau tikėtina, kad ryšys tarp klasės auklėtojo ir mokinio bus glaudesnis“.

„Svarbus tik socialinis pedagogas. Jis turi turėti patirties ir dirbti ne tik „popierinį“ darbą“.

„Kasės auklėtojas bendradarbiaudamas ne tik su socialiniu pedagogu, bet ir su kitais specialistais gali pasiekti geresnių rezultatų, vaiko asmenybės ir socialinių įgūdžių ugdyme“.

„Nėra svarbus, nes socialinis pedagogas geba geriau bendrauti su mokiniais“.

„Svarbus, nes gerai ir sąžiningai dirbantis klasės auklėtojas pažįsta savo auklėtinius, jų problemas, gali patarti, kas padėtų spręsti problemas, o kas ir kokie metodai ar priemonės pakenktų“.

„Komandos bendradarbiavimas yra klasės vadovo galimybės išspręsti vaiko problemas“.

Galima daryti išvadą, kad nors mokyklose dirbantys pedagogai yra puikūs savo dalyko žinovai, nuoširdūs bendravimo partneriai, tačiau mokymo procese derėtų įvesti atitinkamus vertinimo kriterijus. Mokymo procese ir užklasinėje veikloje reikia ieškoti būdų ir metodų, kas galėtų aktyviau sudominti mokinius. Sėkmingos mokytojų ir mokinių sąveikos komponentai yra pedagogo žinios, pedagoginis taktas, teisingumas, atsakingumas, darbštumas, gebėjimas derinti principingą reiklumą su pagarba mokinio asmenybei atsisakant autoritarizmo ir asmenybės slopinimo.

Respondentai buvo parašyti pažymėti veiklas, kuriose labiausiai pasireiškia bendradarbiavimas tarp klasės auklėtojų ir socialinių pedagogų. Gauti rezultatai pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė

Veiklos, kurias vykdo klasės auklėtojai ir socialiniai pedagogai bendraudami tarpusavyje,
%(n= 263)

Teiginiai	<i>Nesutinku</i>	<i>Sunku pasakyti</i>	<i>Iš dalies sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
<i>Sprendžia mokymo ir auklėjimo problemas</i>		3,0	87,8	5,3
<i>Studijuoja švietimo politikos dokumentus</i>	6,1	38,4	30,4	25,5
<i>Planuoja veiklą</i>	6,1	38,4	30,4	25,5
<i>Aptaria pagalbos mokiniams būdus ir priemones</i>		2,3	97,7	
<i>Aptaria, organizuoja metodinę veiklą</i>		3,0	87,8	5,3

6 lentelės tęsinys 41 psl.

<i>Vykdo projektus</i>	6,1	38,4	30,4	25,5
<i>Aptaria metodines naujoves, naujus vadovėlius</i>	6,1	38,4	30,4	25,5
<i>Aptaria vertinimo sistemą</i>	6,1	38,4	30,4	25,5
<i>Derina programas ir teminius planus</i>		3,0	87,8	5,3

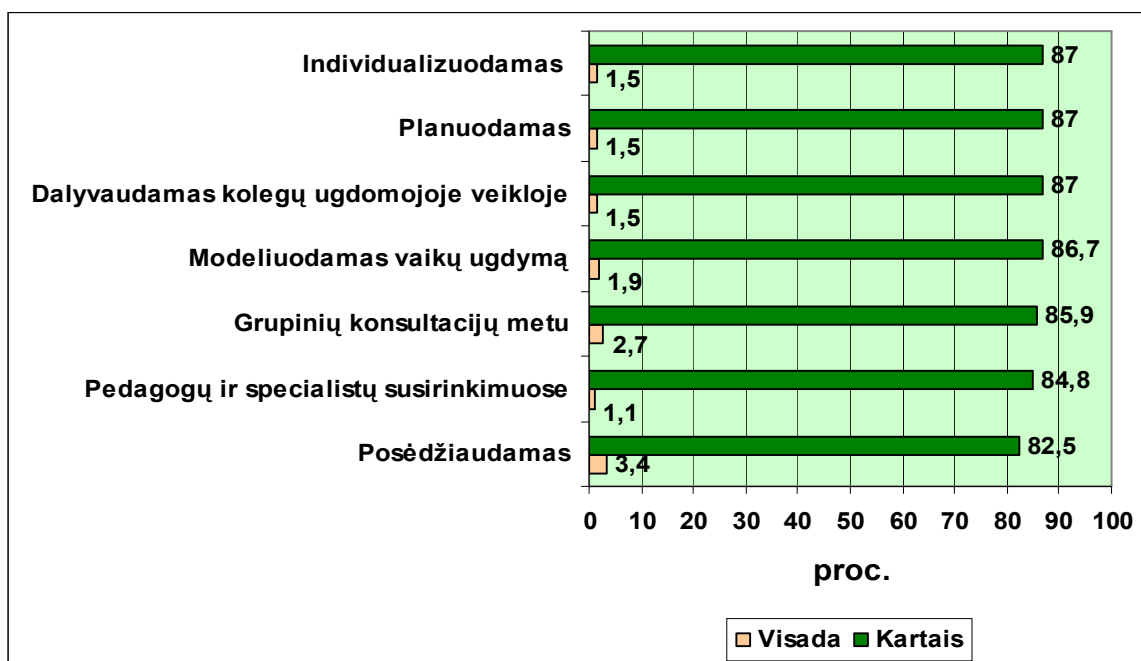
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Remiantis 6 lentelės duomenimis matyti, jog pedagogai daugiausia iš dalies sutiko su šiais teiginiais, apibūdinančiais socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo veiklą: sprendžia mokymo ir auklėjimo problemas (87,8%), aptaria pagalbos mokiniams būdus ir priemones (97,7%), aptaria, organizuoja metodinę veiklą (87,8%), derina programas ir teminius planus (87,8%). Daugiau nei trečdalis pedagogų abejojo šiais teiginiais apibūdinančiais jų veiklą: studijuoja švietimo politikos dokumentus, planuoja veiklą, vykdo projektus, aptaria vertinimo sistemą.

Tyrimo duomenimis, respondentai veiklos struktūrą vertina skirtingai ir tas skirtumas yra statistiškai patikimas. Socialiniai pedagogai labiau nei bendrai pedagogai pritaria, jog sprendžiamos mokymo ir auklėjimo problemos (vid. =4,5 balo; st. nuokrypis = 0,71459; pedagogų – 3,9 balo; st. nuokrypis = 1,19935; $p \leq 0,008$, kai $p \leq 0,05$), derina programas ir teminius planus (vid. = 4 balai; st. nuokrypis =0,85053, pedagogai – 3,5 balo; st. nuokrypis = 1,15504; $p \leq 0,024$, kai $p \leq 0,05$). Pastebėta, jog pedagogų respondentų visų teiginių įverčių vidurkiai mažesni. Kas leidžia teigti, jog veiklas, kurias vykdo abiejų grupių respondentai vertina kiek silpniau nei socialiniai pedagogai tiriamieji, tačiau palankiai. Statistiškai reikšmingas skirtumas ($p \leq 0,048$, kai $p \leq 0,05$), gautas lyginant abiejų grupių respondentų mokymo ir auklėjimo problemų paskirstymo subskalės įverčius rodo, kad socialiniai pedagogai respondantai (vid.= 4,0417; st. nuokrypis = 1,03056) labiau dalyvauja sprendžiant mokymo ir auklėjimo problemas nei pedagogai (vid.= 3,6078; st. nuokrypis =1,11496). Respondentai vertindami kitus atsakomybės, užduočių paskirstymo subskalės teiginius reiškė gana panašius bei palankius bendradarbiavimo plėtotės atžvilgių vertinimus, iš kurių galima suprasti, jog abiejose tiriamųjų grupėse veiklos paskirstymas yra aiškiai apibrėžtas, orientuotas į darbuotojų žinias, patirtį, o atsakomybės ribos bei įgaliojimai visiems suprantami.

Taigi, galima apibendrinti, jog remiantis šiais atsakymais pastebimas per mažas klasės auklėtojų ir socialinių pedagogų bendradarbiavimo kryptingumas.

Efektyviai bendradarbiauti siekiama įvairiai. Respondentų buvo prašoma įvertinti grupines bendradarbiavimo formas. Atsakymo variantai pateikiami, kuriuos pedagogai bendradarbiaudami naudoja *visada* ir *kartais* (žr. 3 pav.).



3 pav. Pedagogų taikomos grupinės bendradarbiavimo formos, % (n = 263)

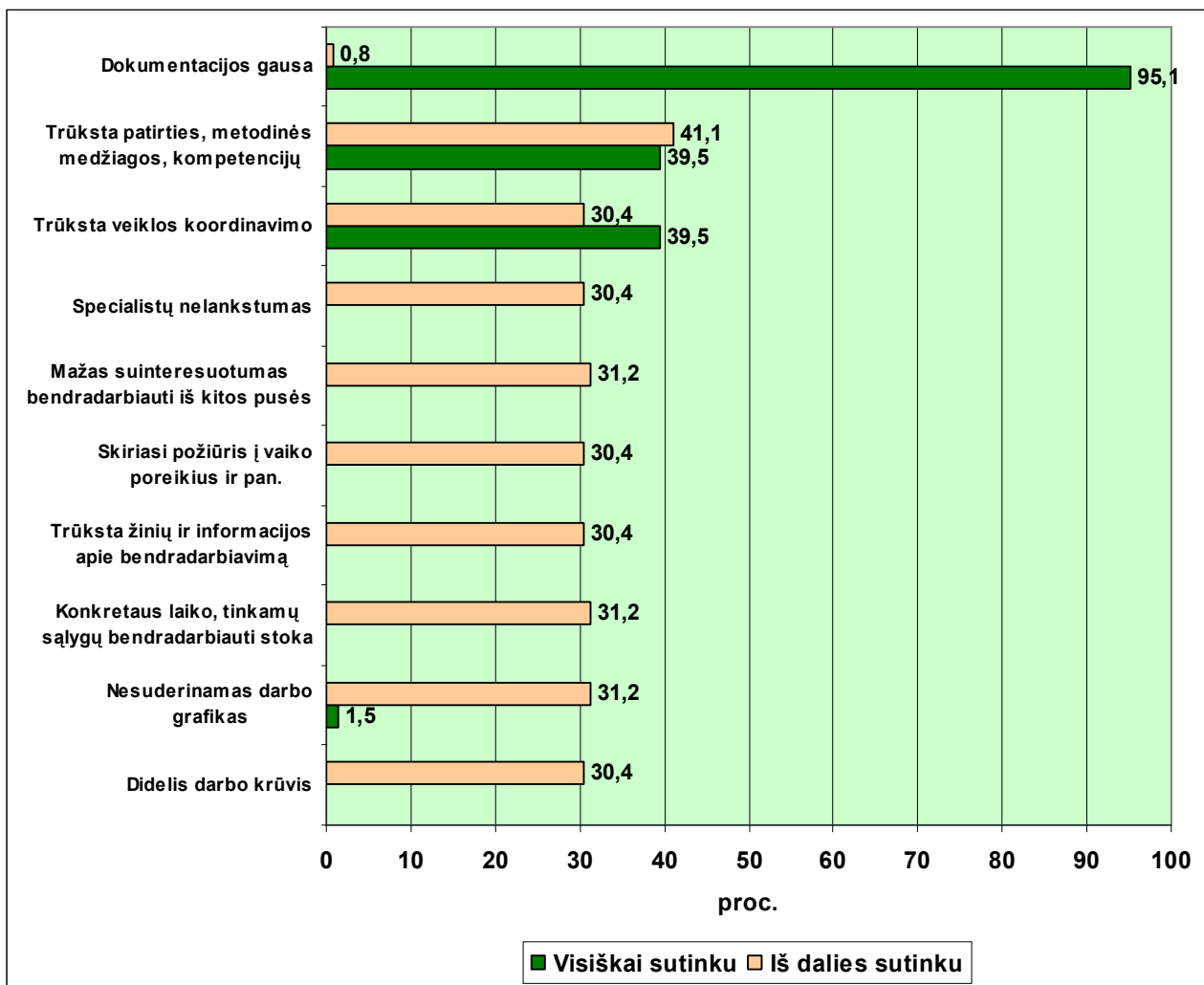
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Remiantis 3 paveikslu, matyti, jog pedagogams priimtinausios – individualios bendradarbiavimo formos, kurias kartais taiko 87 % pedagogų; arba visada taiko 1,5 % pedagogų. Vaikų ugdymą bei rezultatus pedagogai linkę aptarti individualiais dalykiniais pokalbiais bei per tarpusavio konsultacijas, neoficialiuose susitikimuose. Tik keletas 1,5 % tyrime dalyvavusių pedagogų visada taiko grupines bendradarbiavimo formas: planuodami, individualizuodami, modeliuodami vaikų ugdymą, pedagogai retai tariasi per grupines konsultacijas, pedagogų ir specialistų susirinkimuose, specialiojo ugdymo komisijos posėdžiuose, dalyvaudami kolegų ugdomojoje veikloje.

Tiriamieji mokyklose vykdomą darbo organizavimą vertina palankiai (socialinių pedagogų vid.=3,6289; st. nuokrypis = 0,65808, o visų pedagogų vid.= 3,8170; st. nuokrypis =0,69968). Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp įverčių nėra ($p \leq 0,171$, kai $p \leq 0,05$) (apklausos rezultatai pateikti 6 priedo 3 lentelėje).

Lyginant komponentų vertinimų vidurkius pastebėta, jog socialiniai pedagogai statistiškai reikšmingiau bendradarbiavimo veiklos organizavimą mokykloje vertina prasčiau nei pedagogai, tačiau teigiamai. Akcentuotina, jog socialinių pedagogų ir visų pedagogų respondentų vidurkių įverčiai atspindi indiferentišką vertinimą bendradarbiavimo atžvilgiu.

Siekiant detaliau išnagrinėti bendradarbiavimo realybę bendrojo ugdymo įstaigose, respondentų prašyta pažymėti būdingiausias jų įstaigai bendradarbiavimo problemas. Išanalizuotos priežastys, neigiamai veikiančios klasės auklėtojų ir socialinių pedagogų bendradarbiavimo nuostatas (žr. 5 pav.).



5 pav. Pedagogų bendradarbiavimui trukdantys veiksniai, % (n = 263)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

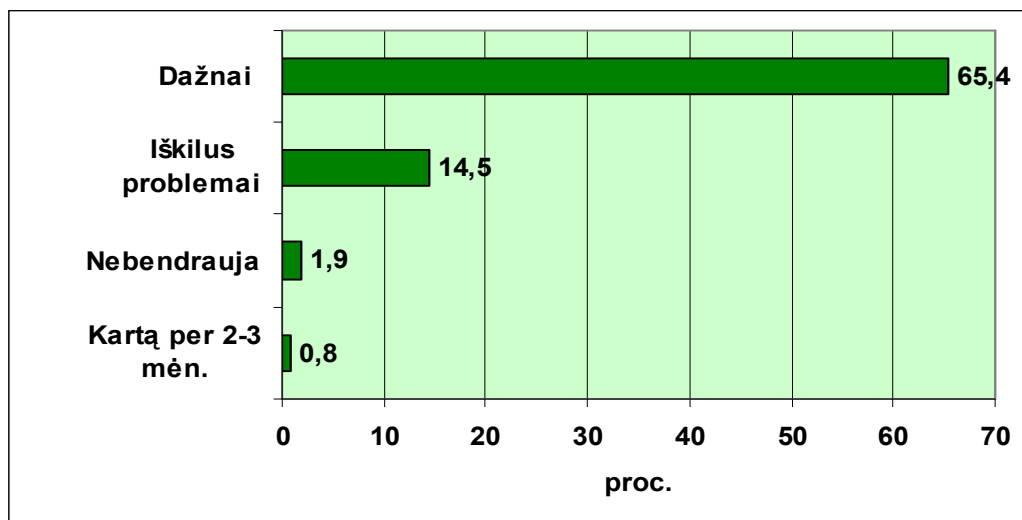
Pedagogai dažniausiai akcentavo formalų bendradarbiavimą. Jų manymu, siekiant bendradarbiauti trukdo didelis darbo krūvis (iš dalies sutinka – 30,4%), dokumentacijos gausa (visiškai sutinka – 95,1%), nesuderinamas darbo grafikas (31,2%), konkretaus laiko (31,2%), tinkamų sąlygų bendradarbiauti stoka (31,2) % ir pan. Tokie pedagogų teiginiai leidžia manyti, kad adekvačios jų žinios apie bendradarbiavimą nesisieja su praktiniais gebėjimais. Pedagogai teigia, kad nėra veiklos tęstinumo, trūksta veiklos koordinavimo (visiškai sutinka – 39,5 %), skiriasi požiūris į vaiko poreikius ir pan.(30,4 %).

Galima pastebėti, jog pedagogai kaltina vieni kitus: socialiniai pedagogai nepatenkinti mažu suinteresuotumu bendradarbiauti iš klasės auklėtojų pusės, auklėtojai – socialinių pedagogų specialistu nelankstumu, per mažu suinteresuotumu konsultuoti klasės auklėtojas ir pan.

30,4 % pedagogų pripažįsta, kad trūksta žinių ir informacijos apie bendradarbiavimą, patirties, metodines medžiagos, kompetencijų. Toks tobulinimo(-si) probleminės srities išskyrimas gali būti traktuojamas dviprasmiškai: siekimas užpildyti žinių ir gebėjimų stygių ir

efektyviai bendradarbiauti, arba niekas pedagogų nemoko bendradarbiauti, neturi kompetencijos ir to nedaro. Taigi, tik pavieniams tyrimo dalyviams, jų teigimu, trukdo bendradarbiauti tarpusavyje nesuderinami charakteriai.

Svarbu yra bendradarbiavimas su kitais, kad surinkti informaciją reikalingą problemai išspręsti. Pedagogai nurodo, kad bendradarbiauja dėl mokinių netinkamo elgesio ir kreipiasi į juos iškilus problemoms. Kaip dažnai bendrauja pedagogai pateikiama 6 paveiksle.



6 pav. Bendradarbiavimo dažnumas, %, (n = 263)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Dažnai pagalbos kreipiasi 65,4 % respondentų, kas parodo pakankamai kryptingą bendradarbiavimą tarp pedagogų. 14,5 % pedagogų teigia, kad pedagogai bendradarbiauja iškilus problemoms. Niekada nesikreipia ir nebendradarbiauja su kitais 1,9 % respondentų. Pedagogai akcentuoja, kad visada kreipiasi tiek jie patys, tiek kiti kolegos esant problemai ir stengiamasi ją išspręsti kartu, bendromis jėgomis. Vadinasi, yra bendradarbiavimas su kitais, norint pasiekti pozityvių elgesio koregavimo rezultatų.

Komunikacija komandoje rodo tarpasmeninius santykius, t.y. komunikacijos procesų komandoje intensyvumą bei atvirumą, taip pat socialinės elgsenos ypatumus darbo pasitarimų metu, konfliktų sprendimo ir sprendimų priėmimo atvejais.

Statistiškai reikšmingas skirtumas rodo, jog pedagogai respondentai silpniau nei socialiniai pedagogai, pritaria bendradarbiavimo dažnumo raiškai ugdymo institucijoje (skirtumas 0,5 balo). Paminėtina, kad pedagogai tiriamieji bendradarbiavimo dažnumą mokykloje vertina žemesniais balais nei socialiniai pedagogai (skirtumas – 0,2 balo).

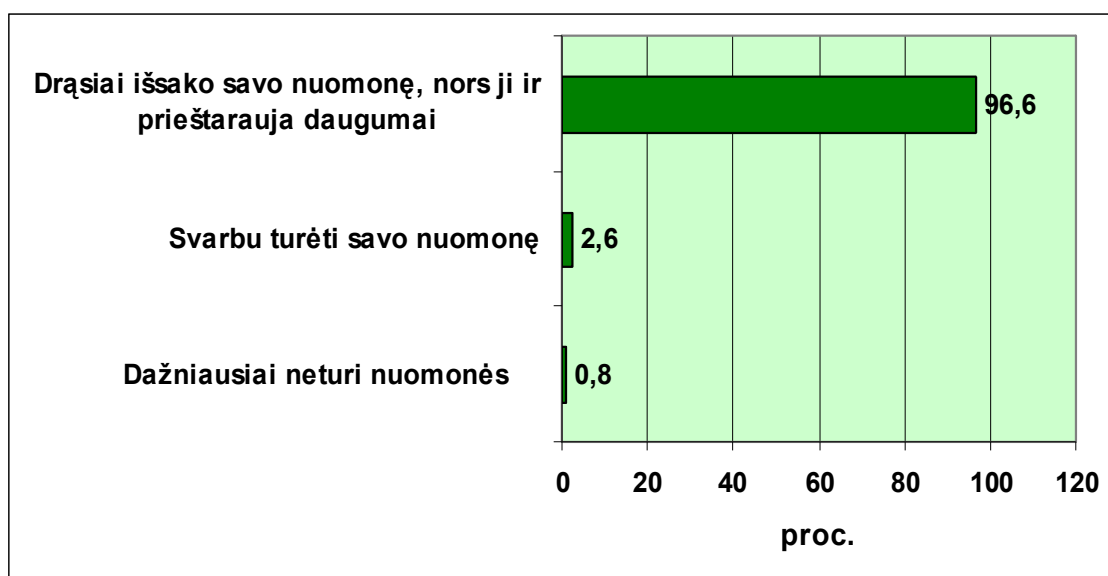
Priklausydami grupei žmonės privalo nuolat atsižvelgti į kitų grupės narių interesus. Atsiranda „nerašytos“ taisyklės, turėjimas omenyje to, kas leistina daryti, o ko daryti negalima. Individui pažeidus grupės normas, kiti grupės nariai greičiausiai vers jį paklusti grupei. Pažeidę

normas grupės nariai susilaukia kitų žmonių priešiško, įvyksta konfliktai. J. Stoner ir R. Freeman (J. Stoner, R. Freeman, 1999), analizuodami įvairių organizacijų komandas, pastebėjo, kad laikytis normų gali būti labai naudinga: jos atsako į daugelį klausimų, kaip turėtume elgtis vienas kito atžvilgiu kasdien, ir tai leidžia sutelkti dėmesį į kitas užduotis.

Susidūrus su problemomis profesinėje veikloje, stengiamasi bendradarbiavimo principu įtraukti kolegas į problemos sprendimą. Vadinasi, kitų bendradarbių nuomonė ir požiūris, sprendžiant problemines situacijas darbe, pedagogams yra svarbi ir reikalinga, nes tai padeda atrasti optimaliausius sprendimo variantus.

Vyraujantys santykiai tarp pedagogų yra labai svarbūs veiklos procese. Nuo jų priklauso narių organizacijos veiklos efektyvumas ir rezultatai. Kokie santykiai vyraus tarp pedagogų, priklauso nuo bendravimo kokybės. Nes bendravimo procese keičiamasi informacija, formuojasi nuomonių ir pastangų bendrumas, garantuojama efektyvi ir bendrą tikslą orientuota organizacijos narių veikla. Socialinis pedagogas yra mokyklos bendruomenės narys, todėl jo kokybiškas bendravimas su mokyklos pedagogais taip pat yra labai svarbus rodiklis, turintis įtakos jo veiklos efektyvumui.

Bendravimo procese nuolat kyla konfliktų. „Konstruktyvūs konfliktai gali skatinti atsakomybę, ryžtą, įsitraukimą, įsipareigojimą. Nedideli konfliktai dažnai būna naudingi, nes verčia šalis ieškoti naujų būdų, kaip suderinti interesus, ir skatina būtinus socialinius pokyčius. Jeigu konfliktas destruktivus, jis dažni būna griaunančio pobūdžio, neigiamai veikia ugdymo procesą” (Ignatavičienė, Račelytė: 2003).



7 pav. Pedagogų nuomonė apie konfliktų sprendimą, %, (n = 263)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Daugiausia respondentų nurodė, jog drąsiai išsako savo nuomonę – 96,6 %. 2,6 % pedagogų mano, kad svarbu turėti savo nuomonę. Galima teigti, jog efektyviai valdomose organizacijose kai kurie konfliktai yra nepageidautini ir daugeliu atvejų jų metu išaiškėja skirtingi požiūriai, gaunama papildoma informacija, iškeliami daugiau alternatyvų ir problemų.

Paprašius respondentų pateikti 3 pagrindinius teiginius, ko labiausiai pasigendama socialinio pedagogo ir klasės vadovų darbe, atsakymai pasiskirstė sekančiai: klasės auklėtojų darbe – nuoseklių veiksmų -23,2 %, darbo išbaigtumo – 21,6 %, nuoširdumo – 12,16%, bendradarbiavimo su vaikais – 21,6 %; socialinio pedagogo darbe – kompleksiskumo -6,1 %, darbo išbaigtumo -13,7%, konkretumo – 7,6 %.

Norėdami išspręsti įvairias moksleiviams iškylančias problemas ar kitaip jiems padėti, pedagogai turi turėti ne tik noro, bet ir nemažai laiko. Daugelis pedagogų moko humanitarinius dalykus, o jie mokytojams užima daug laiko, t.y. mokytojai taiso rašinius, sudarinėja testus ir kt. Turėdami nepakankamai laiko, pedagogams sunku tinkamai pasirūpinti savo auklėtiniais. Dažniausiai problemos sprendžiamos paviršutiniškai, nesigilinant, kaip vaikas jaučiasi.

Respondentai pozityviai vertina savo žinias bei gebėjimus bendradarbiavimo srityje, o taip pat pažymi turintys asmeninių savybių, komunikavimo, informacijos valdymo, vadovavimo, problemų sprendimo, veiklos planavimo bei organizavimo gebėjimų yra iniciatyvūs bei savarankiški. Tačiau neutraliai vertina savo gebėjimus daryti įtaką kitiems kolegoms.

Tyrimas atskleidė, jog abiejų grupių tiriamieji savo pastangas dėl tarpusavio bendradarbiavimo vertina taip pat palankiai, vidurkiai ribojasi nuo 3,8 iki 3,9 balo. Apskaičiavus pastangų komponentės teiginių įverčių vidurkius tarp socialinių pedagogų ir visų pedagogų respondentų statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,027$, kai $p\leq 0,05$) socialiniai pedagogai reiškia neutralią poziciją (vid.= 3,1961; st. nuokrypis = 1,18355) dėl savo iniciatyvumo siūlant įvairias idėjas bendradarbiavimui plėtoti. Tuo tarpu visi pedagogai respondentai demonstruoja palankų vertinimą (vid.= 3,6667; st. nuokrypis = 0,85883). Pagrindinės grupės tiriamųjų didesnis standartinis nuokrypis taip pat rodo, jog tarp apklaustųjų nėra bendros nuomonės vertinant šį teiginį. Analizuojant kitų teiginių įverčių vidurkius, ryškesnių nuomonių skirtumų nepastebėta.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad efektyviausia pagalba vaikui gali būti tik komandinis darbas, kuomet kartu, bendradarbiaujant dirba socialinis pedagogas, klasės auklėtojas, mokyklos administracija, psichologas. Socialinė pedagoginė pagalba, kurią teikia socialinis pedagogas ir klasės auklėtojas bendradarbiaudami, yra veiksminga. Socialiniai pedagogai, bendradarbiaudami su kitomis tarnybomis, kolegomis, klasės auklėtojais, įgyvendina ir užtikrina tinkamą pagalbą vaikui, jos prieinamumą ir efektyvumą.

Taigi, apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, jog pedagogas, būdamas reiklus sau, neturi pamiršti būtinybės bendradarbiauti su visais mokyklos bendruomenės nariais

(auklėtiniais, jų tėvais, kolegomis, mokyklos vadovu). Mokyklos bendruomenėje bendravimas susijęs su veikla ir žmonių santykiais. Tokiu būdu pedagogai įgauna didesnę patirtį, tobulina savo pedagoginę veiklą ir ugdo bendravimo įgūdžius. Tiek klasės auklėtojai, tiek socialiniai pedagogai įgyja komunikacinę kompetenciją. Pedagogai pasižymėdami bendravimo kultūra, atlieka organizatoriaus vaidmenį bendravime, pagalbininko – sprendamas, analizuodami moksleivių problemas. Pedagogui, atliekančiam komunikacinę funkciją, reikalingi bendravimo sugebėjimai, nes jie turi ypatingos reikšmės jo įvairioms veiklos sritims, t.y. bendravimui su auklėtiniais, jų tėvais, kolegomis.

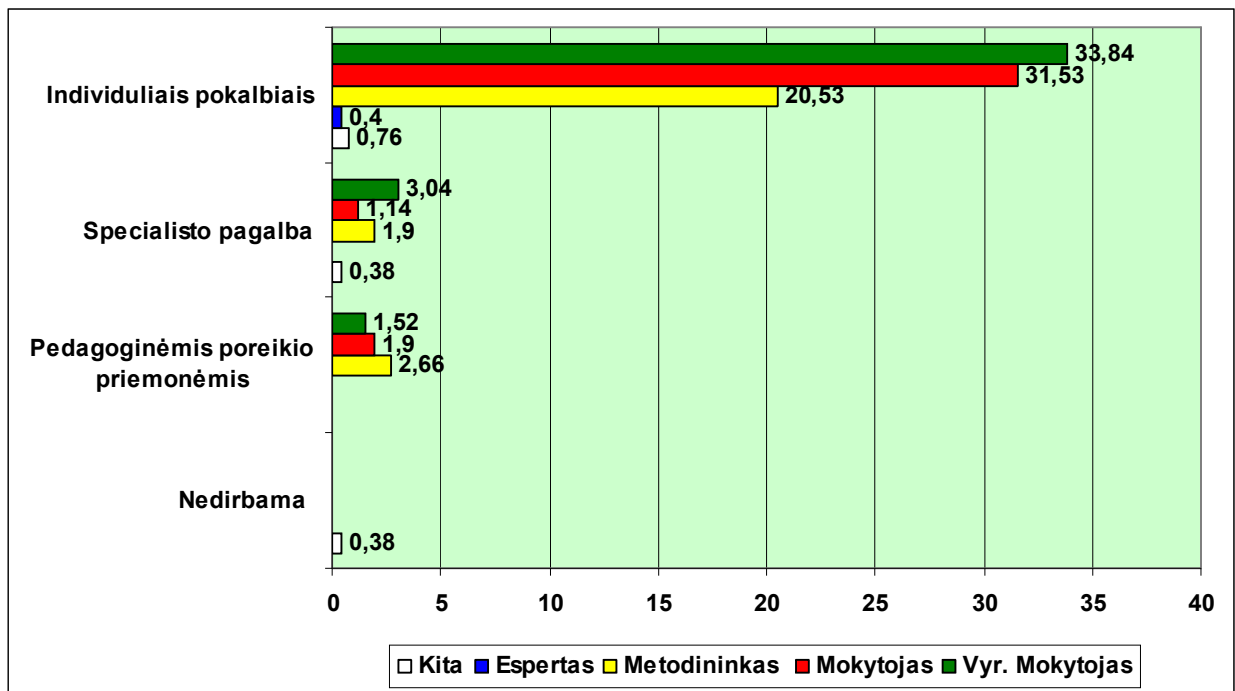
3.4. Pedagogų požiūris į darbo formas su linkusiais į savižudybę vaikais

Savižudybių problemos aktualumą respondentams atspindėjo klausimas „Ar savižudybių problema yra aktuali Jūsų mokykloje?“ Iš atsakymų į šiuos klausimus matyti, kaip dažnai ir kokiose situacijose specialistams tenka susidurti su savižudiškų ketinimų turinčiais žmonėmis. Dauguma respondentų laiko savižudybių problemą neaktualia (81,4 %), aktualia – 14,8 %.

Atsakydami į klausimą, ar dažnai žmonės kreipiasi į specialistus dėl sunkių psichologinių išgyvenimų, respondentai galėjo rinktis iš atsakymų „niekada“ - 0,8 %, „kartais“ - 0,8 %, „dažnai“ - 85,2%. Dauguma pedagogų teigia, kad tokie žmonės į juos kreipiasi kartais, ženkliai mažiau – kad niekada, dar mažiau – kad dažnai. Švietimo įstaigų specialistams dažniau tenka susidurti su išgyvenančiais psichologinę krizę moksleiviais. Pedagogai su moksleiviais bendrauja glaudžiau, nei kitų profesijų specialistai su savo klientais, dėl to dažniau gali pastebėti vaikų psichologinės būsenos pasikeitimą.

Siekiant nustatyti, koku būdu sprendžiamos tokio pobūdžio problemos, respondentų nuomonė buvo tokia: individualiame darbe, pasak respondentų, *lengviau analizuoti situaciją, vaiko gyvenimo, mokymosi, psichikos ypatumus*. Pagal vaiko asmenybę, toliau stebint jo elgesį, (jei tai nepasikeitė), vyksta pakartotinis pokalbis, kol elgesys pasikeičia. Taip pat atsižvelgiama, *kokie metodai ir priemonės buvo taikytos, koks jų veiksmingumas, padariniai*.

Remiantis 8 paveikslu, matyti, jog pedagoginės kvalifikacijos nelabai priklauso metodo pasirinkimas. Visi pedagogai, tiek vyr. mokytojai (33,84 %), mokytojai (31,53 %), metodininkai (20,53 %), ekspertai (0,4%) teigė, jog dažniausiai naudoja individualius pokalbius rezultatui pasiekti.



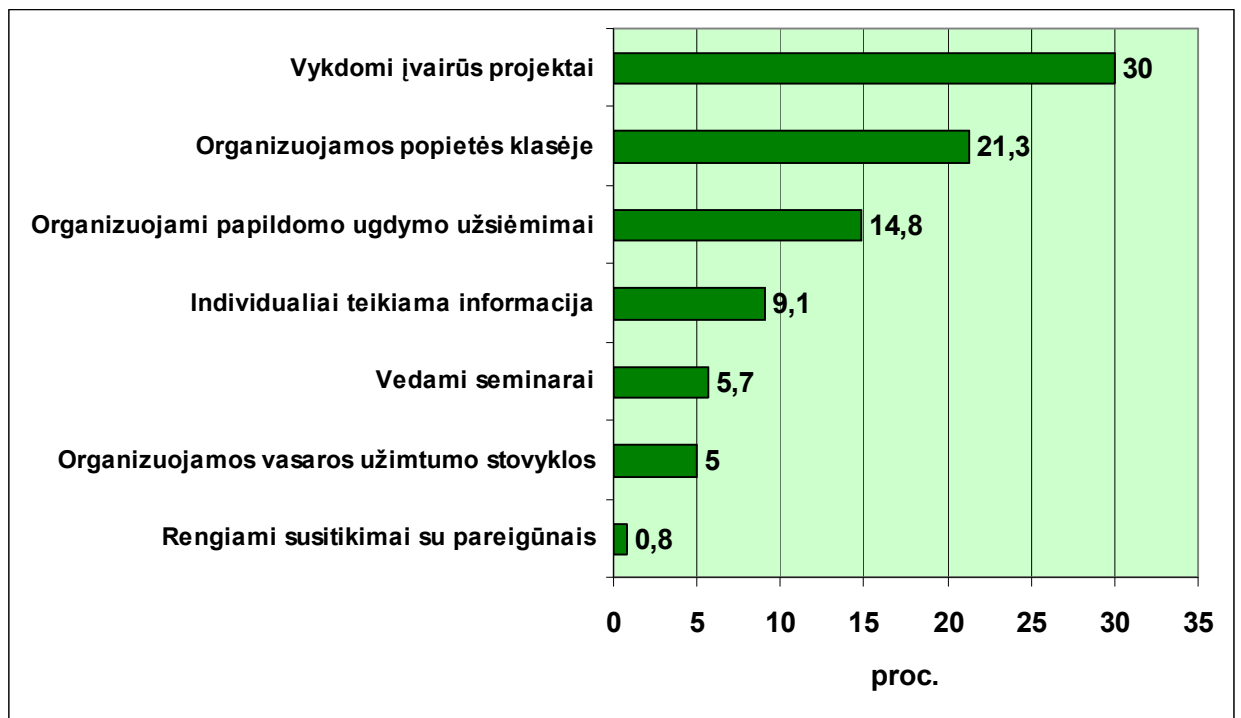
8 pav. Būdai kuriais sprendžiamos problemos, %, (n = 263)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Individualiame pokalbyje vaikas jaučiasi saugesnis, atviresnis problemos sprendime. Grupinio darbo bei darbo klasėje su emocinių ir elgesio problemų turinčiu vaiku pedagogai nelinkę dirbti. Čia respondantai išsako kitą nuomonę. Jie teigia, kad „*galima dirbti su ugdytinio geriausiai draugais, bandant juos paveikti pozityviai keičiant elgesį*“. Paveikus geriausius draugus, galima ir ugdytinio problemų pozityvaus elgesio kaita. Taip pat pažymėtina, kad galima keisti darbo formas. Išreikšta nuomonė, kad darbo formos parinkimui reikšmės turi situacija, kurioje pasireiškia problema, bei ugdytinio asmeninės ypatybės. Dirbant su skirtingo amžiaus vaikais skiriasi darbo formos ir būdai. Pasak pedagogų, vyresnėse klasėse problemoms slopinti naudojamas pokalbis, jaunesniems vaikams - atvejo analizė.

Sprendami vaiko problemas ugdymo įstaigoje, specialistai turi teikti kompleksinę pagalbą: analizuoti, spręsti ir padėti vaikams. Skirtingi specialistai kompleksinių vaiko problemų pavieniui išspręsti negali. Tyrime teirautasi, ar vyksta bendradarbiavimas tarp specialistų, dirbančių mokyklose, teikiančių pagalbą vaikui. Dažniausiai bendradarbiauja socialiniai pedagogai, psichologai ir specialieji pedagogai.

Mokyklų, kuriuose dirba respondantai, poziciją savižudybių prevencijos atžvilgiu atspindėjo atsakymai į klausimus „*Ar institucija, kurioje Jus dirbate, dalyvauja savižudybių prevencijoje?*“



9 pav. Savižudybių prevencijos kryptys ir formos mokykloje, %, (n = 263)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Iš 9 paveikslo matyti, jog didžioji dalis respondentų pažymėjo, kad dažniausiai yra vykdomi įvairūs projektai - 30%, kiek mažiau organizuojamos popietės klasėje – 21,3 %, mažiausiai - rengiami susitikimai su pareigūnais - 0,8 %, organizuojamos vasaros užimtumo stovyklos - 5%.

Nustatytas stiprus statistiškai reikšmingas ryšys tarp socialių pedagogų ir klasės auklėtojų (pedagogų) savižudybių prevencijos krypčių ir formų vykdomų įvairių projektų skalių ($r=0,792$; $p\leq 0,01$). Ganėtinai aukštas koreliacijos koeficientas leidžia manyti, kad minėtas ryšys yra pakankamai susijęs. Tuo tarpu mažesnis vidutinio stiprumo ryšys, socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų nuomone, sieja vedamų seminarų ryšys ($r=0,593$; $p\leq 0,01$).

Trumpai aprašant veiklą, kuri vykdoma įstaigose dalyvaujant savižudybių prevencijoje, daugelio specialistų anketose nurodyta „bendraujama“. Daugelio pedagogų anketų atsakymai buvo labai lakoniški, neišsamūs. Pedagogų dažniausiai minima: „individualiai dirbama su mokiniais ir tėvais“, „dirbama su mokiniu grupėmis“, „integruojama į mokymo dalykų turinį“, „bendradarbiaujama su kitais specialistais“, „skaitomos paskaitos“. Rečiau pasitaikantys atsakymai: „savižudybių problema aptariama tik kitų problemų kontekste (alkoholizmas, narkomanija)“, „organizuojamos pagalbos akcijos mokyklose“, tačiau taip pat nesukonkretinta, kokios.

Lyginant savianalizės duomenis pedagoginio darbo stažo požiūriu, nustatyta, kad apie 9% didžiausią darbo stažą turinčių pedagogų pasisako prieš pagalbos integraciją į ugdymo turinį,

motyvuodami tuo, kad sunku organizuoti reikiamą, kokybišką pagalbą, prireiks įdėti pastangų suteikiant jiems pagalbą, o kai kurie nurodė, jog neturi žinių ir darbo su tokiais mokiniais įgūdžių, arba turi nepakankamai. Mažesnę darbo stažą turintys pedagogai palankiau vertina su šiais moksleiviais susijusius papildomus darbus. Jaunesni pedagogai tai suvokia kaip natūralų procesą, kuris teikia galimybių vaikams.

Žmonės, kurie kalba apie ketinimą nusižudyti, dažniausiai taip ir pasielgia. D.Gailienės atlikti tyrimai rodo, kad 80 proc. nusižudžiusių yra vienaip ar kitaip įspėję apie savižudiškus ketinimus, tačiau aplinkiniai į tai nereagavo (Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 1996). Taigi, aplinkiniai turėtų rimtai susirūpinti, išgirdę ar perskaitę savižudiškas mintis, pamatę piešiniuose savižudybės apraiškas, - tai pagalbos šauksmas, kurios nesulaukęs asmuo gali rinktis savižudybę kaip išeitį.

Atsakymai į teiginius apie požymius, kurie yra būdingi savižudybės grėsmei, nerodo patikimo skirtumo. Dauguma visų įstaigų specialistų nurodo, kad turi „šiek tiek“ žinių. Nors nebuvo nė vieno pedagogo, nepasitikinčio savo žiniomis bei įgūdžiais teikiant pagalbą išgyvenančiam krizę, bet dalis jų nurodė, jog visai neturi žinių apie savižudybės grėsmei būdingus požymius (apklausos rezultatai pateikti 6 priedo 4 lentelėje).

Pedagogų tarpe nenustatyta skirtumų tarp nurodančių turinčių žinių apie požymius, būdingus savižudybės grėsmei, bei pasitikinčių savo žiniomis ir įgūdžiais teikiant pagalbą. 3 % apklaustųjų nežinojo, teisingas ar klaidingas yra teiginys „Kalbėjimas apie ketinimą nusižudyti – savižudybės signalas“. Likusieji 20,2 % atsakė, kad šis teiginys teisingas ir sutiko iš dalies, 76,8% - abejoja, ir atsakė, jog sunku pasakyti. Nebuvo skirtumų vertinant šį teiginį tarp respondentų pagal amžių, profesiją ar darbo stažą. Taigi situacija iš tiesų yra grėsminga, nes daugiau pusė tokia nuostata besivadovaujančių specialistų ignoruotų tokį dažną grėšiančios savižudybės signalą. Tai, jog ketinimas nusižudyti yra laikina būseną, ir atsakė „sunku pasakyti“ – 93,9 % respondentų.

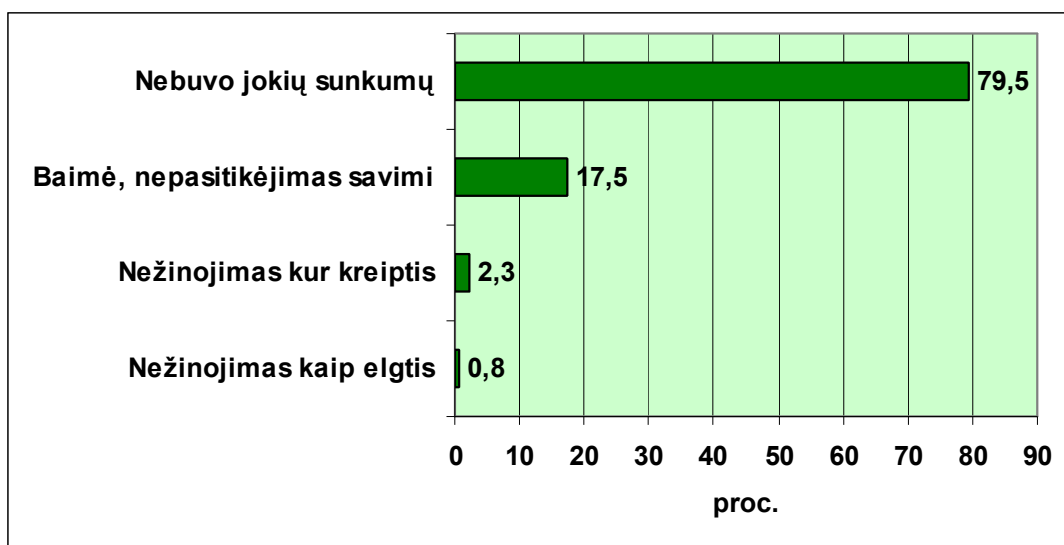
Apibendrinant visų „mitų“ apie savižudybes vertinimus galima pastebėti, kad tarp pedagogų yra plačiai paplitusios klaidingos žinios apie savižudybes. Panašius rezultatus gavo N. Žemaitienė, tyrusi Kauno bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų požiūrį į savižudybes. Šis reiškinys gali būti vienas iš pagrindinių veiksnių, nulemiančių didelį savižudybių skaičių – juk nuo su savižudiškais žmonėmis glaudžiai kontaktuojančių pedagogų žinių ir požiūrio labai priklauso prevencinių veiksnių planas ir pagalbos galimybės. Mažiausiai klaidinga nuomonė paplitusi tarp jaunesnių nei 35 metų amžiaus respondentų. Taigi, galima daryti prielaidą, kad nors nemaža dalis respondentų nurodo nedalyvavusi mokymuose savižudybių prevencijos klausimais, vis tik jie rodo geresnę žinių apie savižudybes požymius lygį ir jie pagrįstai labiau nei

kiti specialistai pasitiki savo jėgomis teikiant pagalbą savižudiškų ketinimų turinčiam ar psichologinę krizę išgyvenančiam asmeniui.

Specialistų sąlyčio su savižudišku ir save žalojančiu elgesiu dažni atspindėjo klausimas „Kokie atvejai pasitaikė jūsų praktikoje per paskutinius 3 metus? (savižudybė, bandymas nusižudyti, grasinimas, ketinimas nusižudyti, demonstratyvus savęs žalojimas)“. Buvo pasiūlyti tokie atsakymų variantai – keletą kartų, vieną kartą, ne karto, nežinau. Remiantis gautais duomenimis galima teigti, jog didžioji dalis visų respondentų pažymėjo atsakymą, jog jų praktikoje tokio atvejo nepasitaikė, t.y. 88,6 %. Ir tik 1,9 % pažymėjo, jog pasitaikė vieną kartą.

Siekiant veiksmingai įgyvendinti mokyklai keliamas funkcijas bei atliepti naujus mokyklai keliamus iššūkius, svarbu numatyti visapusiškos pedagoginės psichologinės pagalbos mokykloje organizavimo formas, būdus ir metodus. Didėjantis specialistų, teikiančių specialiąją pedagoginę, socialinę, psichologinę pagalbą, skaičius dar neužtikrina kokybiškos ir visapusiškos pagalbos teikimo mokiniams efektyvumo, nes Lietuvoje kasmet vis daugėja mokinių, kuriems teiktina specialioji pedagoginė ir psichologinė pagalba.

Pagalba savižudiškiems asmenims – sunkus, didelės emocinės įtampos reikalaujantis darbas. Net pasirengę ir dirbantys šį darbą specialistai dažnai patiria tam tikrų sunkumų. Specialisto savijauta teikiant pagalbą, pasitikėjimas savo žiniomis ir įgūdžiais – vienas iš svarbių pagalbos komponentų. Specialistų patiriamus sunkumus teikiant pagalbą savižudiškiems asmenims atspindėjo atsakymai į klausimus „Kokie sunkumai iškilo Jums pačiam, bendraujant su giliai sukrėstu ar savižudiškų ketinimų turinčiu asmeniu?“ Respondentai galėjo pasirinkti vieną iš šių atsakymų variantų: „nebuvo jokių sunkumų“, „baimė, nepasitikėjimas savimi“, „nežinojimas kur kreiptis“, „nežinojimas kaip elgtis“, „kita“. Gauti rezultatai pavaizduoti 10 paveiksle.



10 pav. Pedagogams iškilę sunkumai, %, (n = 263)

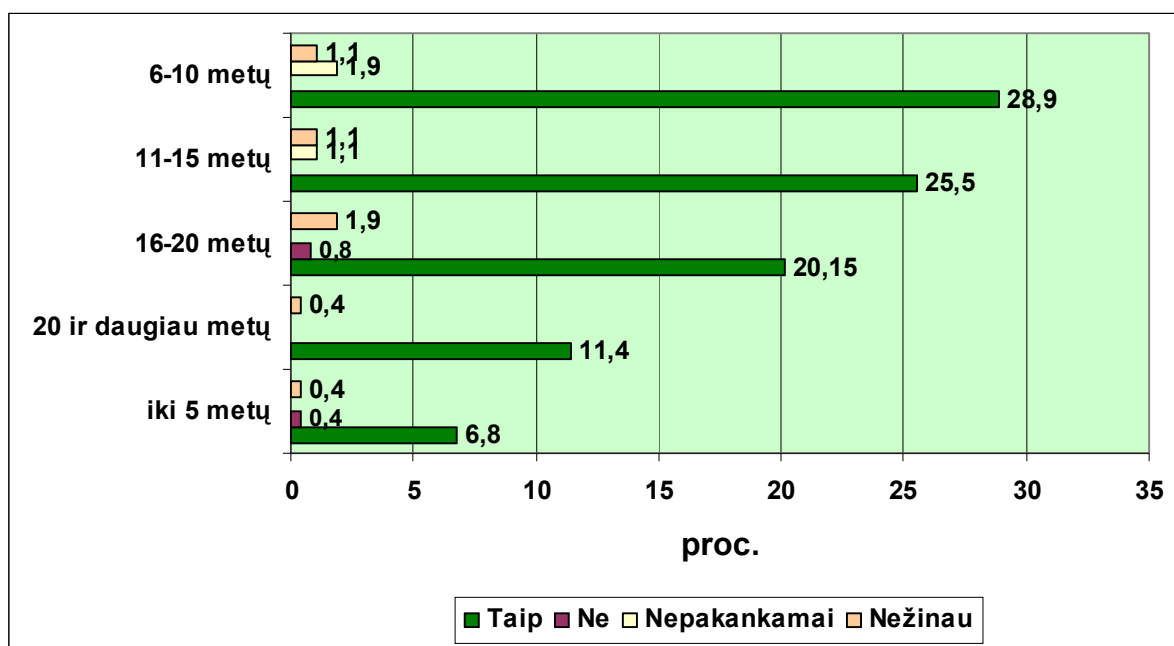
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Analizuojant rezultatus atsakymai, kuriuose vienas iš pasirinktų variantų buvo „baimė, nepasitikėjimas savimi“ - 15,2 %. Daugiausia pedagogų pažymėjo, jog jiems nekilo jokių sunkumų padedant sunkumų turintiems vaikams – 70,3%. 2,3% pedagogų nežinojo, kur tokį žmogų nukreipti ar kaip pasielgti, kad jam nepakenktų.

Palyginus motyvuotų ir nemotyvuotų pagalbai respondentų patiriamus sunkumus, nustatyta, kad labiau motyvuoti pagalbai specialistai patiria daugiau sunkumų, nei nemotyvuoti pagalbai.

Galima daryti prielaidą, kad motyvuoti pagalbai specialistai dažniau susiduria su psichologinę krizę išgyvenančiais žmonėmis ir, mėgindami teikti jiems pagalbą, bet neturėdami tam pakankamai žinių bei įgūdžių, patiria daugiau sunkumų. Be to, teikdami pagalbą jie gali būti labiau emociškai įsitraukę nei nemotyvuoti pagalbai.

Respondentų patiriamų sunkumų bendraujant su savižudiškų ketinimų turinčiu asmeniu pasiskirstymas procentais. Nenustatyta patikimų skirtumų tarp respondentų atsakymų pasiskirstymo pagal amžių ar darbo stažą (žr.11 pav.).



11 pav. Respondentų pasitikėjimo žiniomis ir įgūdžiais pasiskirstymas pagal amžių, %, (n = 263)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Analizuojant respondentų pasitikėjimo savo žiniomis ir įgūdžiais pasiskirstymą pagal amžių pastebėta, kad dauguma pedagogų nurodė, kad visiškai pasitiki savo žiniomis bei įgūdžiais. Nepakankamai visose amžiaus grupėse buvo pakankamai savo jėgomis pasitikinčių pedagogų. Dalis pedagogų nurodė, kad visiškai nepasitiki savo žiniomis ir įgūdžiais.

Galima daryti prielaidą, kad pasitikintys savo žiniomis ir įgūdžiais darbuotojai turi daugiau žinių apie pagalbą esant krizei ar savižudybės grėsmei ir todėl patiria mažiau sunkumų, teikdami pagalbą išgyvenantiems krizę.

Tyrimu siekta sužinoti, ar pedagogai savo darbe derina teorines ir praktines žinias, nes tai labai svarbu bendravimo procese. Tokia tendencija stebima ir motyvacijos pagalbai pasiskirstyme pagal darbo stažą: didesnę darbo stažą turintys specialistai mažiau motyvuoti ieškoti pagalbos slegiant emociniams išgyvenimams bei sunkumams. Taigi, respondentų motyvacija ieškoti pagalbos slegiant emociniams išgyvenimams mažėja su amžiumi ir darbo stažu. Šį reiškinį galima paaiškinti tuo, jog vyresnio amžiaus žmonės ilgai gyveno santvarkoje, kurioje vyravo neigiamos nuostatos į psichologinę pagalbą, o savižudybių tema buvo tabu. Be to, galima daryti prielaidą, kad gebėjimas keisti nuostatas su amžiumi mažėja.

Beveik visi (96,8 %) respondentai per pastaruosius metus dalyvavo mokymuose ar kursuose savižudybių prevencijos klausimais.

Pagrindiniai pasiūlymai, kurie pateikiami atviro klausimo atsakyme apie pedagogų bendradarbiavimą mokykloje vykdant savižudybių prevenciją buvo tokie:

„Skirti didesnę dėmesį paauglių psichologijai“.

„Daugiau bendradarbiauti su tėvais“.

„Mokykloje būtina turėti kvalifikuotų specialistų, į kuriuos galėtų kreiptis pedagogai“.

„Daugiau nuoširdesnių pokalbių, diskusijų, prevencinio darbo“.

„Sąžiningai atlikti pareigas, ypač klasės vadovams“.

„Vykdėti įvairius projektus, siekiant tarpusavio bendravimo“.

„Gerinti abipusį darbą“.

„Veiklos koordinavimo“.

„Aptarti darbo planus, situaciją, dirbti su vaiku“.

Pedagogų nuomonė, socialinės – pedagoginės – psichologinės pagalbos mokykloje komanda sprendžia probleminio mokinių elgesio, mokymosi sunkumų ir mokyklos lankomumo problemas. Gana dažnai ši komanda dalyvauja sudarant programas, skirtas specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams, bei sprendžia konfliktines situacijas, kylančias tarp mokinių. Mokytojų padėjėjai teigia, kad ši komanda dalyvauja sudarant programas, skirtas specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams bei sprendžia konfliktines situacijas, kylančias tarp mokinių. Pasak psichologų, mokykloje komanda sprendžia probleminio mokinių elgesio, mokymosi sunkumų ir mokyklos lankomumo problemas.

Respondentai, pažymėję, kad psichologinės pagalbos prieinamumas visai neatitinka gyventojų poreikių, minėjo tuos pačius trūkumus: „trūksta specialistų“, „esamų kvalifikacija nepakankama“, „pagalba ne visada kokybiška, trūksta anonimiškumo“, „pagalba dažnai būna

formali“, „visuomenė neinformuota“, „moksleiviai gėdijasi kreiptis, trūksta koordinacijos“. Apibendrinant tyrimo rezultatų respondentų nuomones, galima teigti, kad psichologinė pagalba nepakankamai atitinka gyventojų poreikius, trūksta kvalifikuotų specialistų, institucijų, labai trūksta informacijos apie teikiamas paslaugas, visuomenės mokymo ir švietimo. Taip pat respondentai minėjo, kad prevencinė veikla turėtų būti koordinuota, organizuojami seminarai, skaitomos paskaitos, demonstruojami filmai, turi būti atliekamos apklausos ir tyrimai, turi veikti konsultacinės tarnybos, pageidautina, kad būtų įsteigtas krizių centras.

Taigi, visi specialistų paminėti prevenciniai veiksmai atliekami tiesioginių pareigų kontekste. Beveik pusę specialistų nežino, ar jų įstaiga dalyvauja savižudybių prevencijoje. Maždaug vienodas pedagogų skaičius mano, jog dalyvauja, ir priešingai. Galima spėti, kad nėra aiškios įstaigų pozicijos savižudybių prevencijos atžvilgiu, arba ji nėra pakankamai žinoma darbuotojams.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, pastebėta, kad daugeliui pedagogų tenka susidurti su savižudišku elgesiu, praktiškai visi laiko savižudybių problemą aktuali. Tačiau nemaža dalis specialistų neturi pakankamai informacijos apie galimus pagalbos šaltinius išgyvenančiam krizę žmogui. Susirūpinimą kelia paplitusios klaidingos žinios apie gresiančios savižudybės požymius.

Daugelis visų pedagogų nepakankamai pasitiki savo žiniomis ir įgūdžiais teikiant pagalbą. Paaiškėjo, kad jaunesnio amžiaus ir mažesnį darbo stažą turintys specialistai yra labiau motyvuoti ieškoti pagalbos. Respondentai, turintys daugiau žinių apie gresiančios savižudybės požymius ir labiau pasitikintis savo žiniomis bei įgūdžiais patiria mažiau sunkumų teikdami pagalbą krizę išgyvenančiam žmogui. Respondentai, kurie nors kartą dalyvavo mokymuose savižudybių prevencijos klausimais, yra labiau motyvuoti dalyvauti prevencinėje veikloje ir ateityje.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, jog pastebimos teigiamos respondentų nuostatos tarpusavio bendradarbiavimo atžvilgiu. Įvertinus respondentų požiūrį į bendradarbiavimą švietimo organizacijoje, galima teigti, jog tiek socialiniai pedagogai, tiek klasės auklėtojai palankiai vertina tarpusavio sąveikos mokykloje teikiamą naudą. Labiausiai bendradarbiavimas vykdamas savižudybių prevenciją reikšmingas tuo, kad skatina profesinį tobulėjimą, palankesnes galimybes mokytis vieniems iš kitų, suteikia moralinį pasitenkinimą bei veikia ugdymo įstaigos klimato kokybę. Akcentuojamas teigiamas požiūris į bendradarbiavimo vykdamas savižudybių prevenciją kūrimąsi siekiant tarpusavio tikslų realizavimo.

IŠVADOS

1. Išnagrinėjus mokslinę, metodinę literatūrą nustatyta, jog socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo bendradarbiavimas ir tikslinga socialinė pedagoginė veikla sudaro optimalias sąlygas koreguojant vaikų elgesį.
2. Siekiant suteikti pagalbą mokykloje, pedagogų bendradarbiavimas yra sąveikinis: socialinis pedagogas teikia klasės auklėtojams, mokytojams pageidaujamą pagalbą, mokytojai bei klasių auklėtojai socialiniam pedagogui teikia informaciją apie ugdymo situaciją, kuria vadovaujantis numatomos socialinių pedagoginių problemų sprendimų kryptys.
3. Atlikus tyrimo duomenų statistinę analizę, nustatyta, kad galimybės bendradarbiauti dalyvaujant savižudybių prevencijoje yra tokios:
 - Socialinių pedagogų pasirengimas dirbti ir bendradarbiauti tiesiogiai priklauso nuo pedagogo kompetencijos (žinių, įgūdžių, kvalifikacijos, demokratiškas nuostatus).
 - Klasės auklėtojų nuostatos bendradarbiauti dažniausiai priklauso nuo jų požiūrio į ugdymosi institucijos aplinką bei pasirengimo vadovautis demokratiškais bendravimo ir bendradarbiavimo principais.
 - Bendri socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų tikslai padedant pagalbos reikalaujančiam mokiniui, formuoja teigiamą požiūrį į ugdymo institucijos aplinką bei taip pat inicijuoja tarpusavio bendradarbiavimą.
 - Socialiniai pedagogai ir klasės auklėtojai geba dirbdami šį darbą rinkti ir analizuoti sukaupią informaciją Suteikti pagalbą mokiniui: domisi naujovėmis, siekdami atnaujinti žinias ir lavinti bendravimo gebėjimus, atrasdami naujų galimybių ir būdų.
 - Socialiniai pedagogai bei klasės auklėtojai nepakankamai aktyviai bendradarbiauja dirbdami savo darbą bei mokosi iš savo patirties: sieja teorines ir praktines žinias, apmąsto naudojamus darbo metodus bei galimus alternatyvius problemų sprendimo variantus, domisi grįžtamąja informacija, iškilusius klausimus aptaria konsultuodamiesi ir bendradarbiaudami su kolegomis.
 - Mokykloje pirminę prevenciją dažniausiai vykdo socialinis pedagogas ir klasių auklėtojai. Pagalbos veiksmingumas susijęs su jos organizavimo kultūra: saugia aplinka, atviru bendravimu, nuoširdžiu išklausymu ir palaikymu.
 - Socialinių pedagogų bei klasės auklėtojų galimybės savižudybių prevencijoje riboja siauras profesinis požiūris, motyvacijos bei žinių stoka. Trečdalis

apklaustųjų pedagogų nieko nežino apie savo institucijos veiklą savižudybių prevencijoje.

- Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog hipotezė efektyviai pedagoginei pagalbai (savižudybių prevencijai) įgyvendinti trukdo nepakankamas socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų bendradarbiavimas, nes socialinio pedagogo ir klasės auklėtojų santykiai dar tik formuojasi.

REKOMENDACIJOS

Tyrimo metu atskleisti duomenys leidžia parengti tokias rekomendacijas socialiniams pedagogams ir klasės auklėtojams siekiant užtikrinti kokybišką bendradarbiavimą:

1. Stiprinti konfliktų sprendimo kultūrą ugdymo institucijoje;
2. Organizuoti klasės valandėles, kurias vestų tėvai ir papasakotų apie savo mokyklinį gyvenimą, įveiktus sunkumus.
3. Įsteigti diskusijų klubą ir kviesti tam tikras mokinių grupes, specialistus (psichologus, dvasininkus, skautus ...) kalbėtis.
4. Bendradarbiaujant sugalvoti kūrybinės (darbinės veiklos užsiėmimų, kuriuose mokiniai atskleistų savo gebėjimus, pajustų sėkmę ir pripažinimą).
5. Identifikuoti egzistuojančius bendradarbiavimo trikdžius bei numatyti jų šalinimo būdus, planuoti tolimesnio efektyvaus bendradarbiavimo galimybes.
6. Sugalvoti tradicines varžybas, žygius su skambiu, prasmingu pavadinimu, turinčiu idėją („Aš galiu“, „Mes įveiksim“).
7. Rengti žymių žmonių, nugalėjusių sunkumus, atsiminimų, pasakojimų parodas.
8. Sudaryti sąlygas įvairiuose kvalifikacijos renginiuose už mokyklos ribų įgytos patirties sklaidai pedagogų kolektyve.

LITERATŪRA

Knygos, atskiri leidiniai:

1. Butkienė, G., Kepalaitė, A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
2. Baker, D.; Jansen, J.(1998). *Using groups to reduce elementary school absenteeism*. Social Work in Education.
3. Baušytė, A. (2001). *Socialinių pedagogų profesinės raidos ir nuovargio problemos (lyginamasis aspektas)*. Magistro darbas (santrauka). Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
4. Bagdonas A.(1994) *Socialinis darbas Lietuvoje: Raidos, praktikos ir akademinis aspektai*. Socialinė teorija, empirika, politika ir praktika. – V.: VU.
5. Bitinas B. (2004). *Hodegetika*. Vilnius: Kronta.
6. Bowen, N. K. (1999). *A role for school social workers in promoting student success through school-family partnerships*, Social Work in Education.
7. Butkienė, G., Kepalaitė, A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius.
8. Dembinskas A. (1999). *Depresija*. Vilnius.
9. Dobranskienė, R. (2004). *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Klaipėdos universiteto leidykla.
10. Dumčienė A., Tilindienė I. (2004). *Auklėjimo teorijos seminarai*. Kaunas.
11. Durkheim, E. (2002). *Savižudybė: sociologinis etiudas*. Kaunas.
12. Dalin P., Rolff H.G., Kleekamp B. (1999). *Mokyklos kultūros kaita*. - Vilnius: Tyto alba.
13. Furnham, A. (1997). *The psychology of behavior at work*. – United Kingdom: Psychology Press.
14. Gailienė D. (1999). *Kaip padėti krizės ištiktam žmogui*. Sveikata.
15. Gualtherie L.(2002). *Vadovavimas ir socialinis darbas kaitos sąlygomis*. Kaunas.
16. Huxtable, M. Blyth, E. (Ed.). 2002. *School Social Work Worldwide*. Washington: NASW Press.
17. Hargreaves, A. (1999). *Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai: mokytojų darbas ir kultūra postmoderniajame amžiuje*. Vilnius: Tyto alba. P.252.
18. Ivanauskienė F. (2000). *Individualioji klasės auklėtojo veiklos programa*. Vilnius: Litera.
19. James W. (2001). *Pokalbiai su mokytojais apie psichologiją ir su studentais apie kai kuriuos gyvenimo idealus*. Vilnius.
20. Jacikevičienė O., Rupšienė L. (1999). *Bendradarbiavimas ir kooperacija ugdant vaikus*. Klaipėda.

21. Jacikevičius, A. (1995). *Žmonių grupių (socialinė) psichologija*. Vilnius: Žodynas. P.56
22. Jennings, G. (2003). *An Exploration of Meaningful Participation and Caring Relationships as Contexts for School Engagement*. The California School Psychologist. P. 43–52.
23. Johnson L. C. (2001). *Socialinio darbo praktika*. Bendrasis požiūris. Vilnius: VU.
24. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai.
25. Kiaunytė A., Dirgelienė J. (2006). *Praktika rengiant socialinius darbuotojus*: Klaipėdos universiteto patirtis. Klaipėda: KU I-kla.
26. Kontautienė, R. (2000). *Pedagoginio bendradarbiavimo sistemos plėtotė pradinėje mokykloje*: daktaro dis. soc. mokslai: edukologija (07 S)/Klaipėda: Klaipėdos universitetas. Santrauka.
27. Kontautienė R. (2006). *Bendradarbiavimo sistema ir jos valdymas mokykloje*. Klaipėda.
28. Knezevic, M.; Ovsenik, R.; Jerman, J. (2006). *Social Work as a Profession*. International Social Work 49 (4), Sage Publications, London, Thousand Oaks, CA and New Delhi, p. 519–529.
29. Kučinskas V., Kučinskienė R. (2000). *Socialinis darbas švietimo sistemoje*. Teoriniai aspektai. Klaipėda: KU.
30. Kvieskienė G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: VPU.
31. McNamara, J.S. (2004). „*Antidepressants: Worth the Risks?*“ Daily Texan, March 8.
32. Neifachas, S. (2006). *Pedagoginio vadovavimo kompetencija*. Ugdymo strateginės veiklos gaires. Vilnius: UAB Ciklonas.
33. Pivorienė, R. V. (2005). *Mūsų klasė. Knyga klasės auklėtojui*. Vilnius: Tyto Alba.
34. Radzevičienė, L. (1999). *Socialinio pedagogo vaidmuo vaikų globos ir ugdymo įstaigose*. J. Ambrukaitis (Ats. red.). Šiuolaikinės specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos. Mokslinės konferencijos medžiaga 1999 m. sausio 26-27 d. (p.38-40). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
35. Rothman, R. (2002). *A. Inequality and Stratification. Race, Class and Gendre*. 4th ed., Upper Saddle River, p.118–123.
36. Švedaitė, B. (2006). *Socialinis darbas Lietuvoje: naujos funkcinės sistemos visuomenėje atsiradimo ir vystymosi prielaidų sociologinė analizė*. Daktaro disertacija, VU.
37. Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Garnelis.
38. Targamadžė, V. (1999). *Bendrojo lavinimo mokykla: mokinių edukacinio stimuliavimo aspektas*. Kaunas: Technologija.

39. Weezel, L.G. (2002). Vadovavimas ir socialinis darbas kaitos sąlygomis. Kaunas.
40. Žemaitienė, N. (2000). *Suicidinių polinkių turinčių Lietuvos paauglių psichosocialiniai ypatumai ir jų pokyčiai 1994 – 1998 metais*. Kaunas: Daktaro disertacija. Santrauka.

Straipsniai mokslo leidiniuose:

41. Aukštiejiienė R. Socialinis pedagogas – vizija ar tikrovė? *Dialogas*, 2000, Nr.25.
42. Atutienė I. (1997). Socialinės problemos mokykloje//*Socialinis darbas mokykloje: konferencijos medžiaga*. – Šilutė: Prūsija, p. 22–25.
43. Bille-Brahe, U., (2000).The relationship between attempted suicide and suicide rates among young people in Europe. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 52, 191-4.
44. Barkauskaitė M., Bruzgelevičienė R. (2002). Švietimo įstaigos vertinimo nuostatos. *Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika*. – Vilnius.
45. Barkauskaitė M., Strutinskaitė J. (1999). Mokyklos vertinimo koncepcijos metmenys. *Ugdymo problemos*, V (XXXII).
46. Bužinskas, G. (2001). Bendradarbiavimas mokyklos bendruomenės pilietiškumo kontekste. *Sociologija: praeitis, dabartis ir perspektyvos*. – Kaunas.
47. Čepukas, R. (1998). Socialinių pedagogų veiklos, profesinių kompetencijų ir studijų tikslų santykis. *Pedagogika*.98.t.53.
48. Danielsen, A. G.; Oddrun, S.; Jurn, H.; Word, B. (2009). School-Related Social Support and Students’ Perceived Life Satisfaction. *The Journal of Educational Research*. P. 303–318.
49. Dapkienė S. (1997). *Klasės auklėtojas ir auklėtinio šeima*. - Šiauliai.
50. Gončarova, T. (2002). Neblagapolučnoe semji i robota s nimi. *Narodnoe obrazovanie*.Nr. 6. p. 161-169.
51. Indrašienė V., Kvieskienė G., Merfeldaitė O., Tarpdalykinės socialinės-pedagoginės pagalbos komandos veiklos modelis, sprendžiant vaikų socialinės atskirties problemas. *Tiltai*. Nr. 4 (41)- Klaipėdos universitetas, p. 97-108.
52. Ivanauskienė, V., Varžinskienė, L. (2003). Socialinio darbuotojo kompetencija ir nuolatinis mokymasis. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 6, p. 128-137.
53. Jonynienė V., Dromantienė L. (2002). Asocialaus vaikų elgesio prielaidos mokykloje. *Socialinis darbas*. Nr. 2 (2).
54. Kvieskienė G. (2001). Socialinių pedagogų kompetencijos metmenys. *Pedagogika*, t.53.
55. Kučinskas V. (1999). Socialinio pedagogo veikla ergonominiu aspektu// *Šiuolaikinės specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos*. Šiauliai, P.24-29.

56. Leliūgienė I. (2002). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.
57. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas 2003-06-17 Nr. IX-1630 (Žin. 63-2853) .
58. Laužikas J. (1993). *Rinktiniai raštai*. – Vilnius.
59. Mikelevičiūtė A. (1999). Meilė - leisti vaikui augti. *Dialogas*. p. 9.
60. Martišauskienė, E. (1999). *Kai kurie klasės auklėtojo veiklos ypatumai*. Vilnius.
61. Polukordienė, K. (2002). Ką reikia žinoti ir daryti įvykus savižudybei mokykloje. *Psichologija tau*. Nr. 3, p. 22 – 27.
62. Sakalauskaitė V. (2004). Socialinio pedagogo bendradarbiavimas su Vaiko teisių apsaugos institucijomis. *Socialinis ugdymas* VII, p. 61-66.
63. Šapelytė O., Ruškus J., Ališauskas A. (2006). Diagnostika ar įgalinimas? Vaiko psichopedagoginio vertinimo dokumentų analizė. *Specialusis ugdymas*. Nr. 2(15), 8-18.
64. Šimanskienė L. (2001). Vertybių įtaka organizacinės kultūros formavimui // *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Nr. 18. Kaunas.
65. Trofimova, I.N. Universal principles of evolution as the foundation for analysis of human nature. *Philosophical researches*, N 3 1995. P.5-23.
66. Vaicekauskienė, V., (2003). Neįgalių vaikų ugdytojų požiūris į bendradarbiavimą. *Socialinis darbas*. Nr. 1(3). P. 57–71.
67. Way, N.; Reddy, R.; Rhodes, J. (2007). Students' Perceptions of School Climate During the Middle School Years: Associations with Trajectories of Psychological and Behavioral Adjustment. *American Journal of Community Psychology*. P. 194–213.

Internetiniai šaltiniai:

68. Indrašienė, V. (2004). 2004/2005 paskaitų konspektas. Prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/socpedagogika/pedagogikoskursas/pedkonspektai.doc>. [žiūrėta – 2009-12-28].
69. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro 2001 gruodžio 14 d. įsakymas Nr. 1667 “Dėl Socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų patvirtinimo”. Prieiga per internetą : http://www.smm.lt/old/Teisine_informacija/Isakymai/doc/02_10_1691.htm [žiūrėta – 2010-01-28].
70. Metodinės rekomendacijos mokytojų veiklai vertinti.(2007). http://www.pprc.lt/MethodineVeikla/Methodines_rekomendacijos.pdf. [žiūrėta – 2010-03-08].
71. Results of the WHO/EURO Multicentre Study on Parasuicide. Prieiga per internetą: <http://www3.interscience.wiley.com/journal/119195983/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0>. [žiūrėta – 2010-04-14].

Dalia Juozapavičienė

**SOCIAL CLASS AND TEACHER TUTOR FEATURES OF COOPERATION,
OUT SUICIDE PREVENTION IN SCHOOLS**

The Master's Degree Thesis

Summary

The theoretical work of cooperation in the cultural education institution between social class and teacher educators analysis.

The hypothesis that an effective pedagogical assistance (Suicide Prevention) prevents the lack of social class and teacher educators co-operation.

Method of questionnaire survey was carried out with a goal - to reveal the social class and teacher educators co-features. A statistic analysis of data.

The study involved 263 teachers.

The empirical part examines social class and teacher educator co-operation situation and the possibility of providing suicide prevention program services to children and the environment.

The main empirical findings:

1. Shared social class and teacher educators support the objectives of which provides assistance to pupils, forming a positive attitude towards the environment and the educational institution at the same time initiate mutual cooperation.
2. Social class and teacher educators to actively cooperate with insufficient course of their work and learn from their experiences: links theoretical and practical knowledge, used to reflect on work practices and possible alternative options for solving problems, is interested in feedback, discuss issues raised during the consultation and collaboration with colleagues.
3. The study showed that the hypothesis of effective pedagogical aids (suicide prevention) prevents the lack of social class and teacher educators co-operation because of social class and teacher educators is an evolving relationship.

Key words: social pedagogue, class mentor, collaboration, education and social pedagogical support, suicide prevention

PRIEDAI

Socialinio pedagogo vykdomos veiklos

Veikla	Apibūdinimas
1. Įvertinimo (renka informaciją, analizuoja, daro išvadas);	Įvertinimo veikla padeda spręsti problemas, susijusias su įvairiais vaikams kylančiais sunkumais (pagrindinių vaiko poreikių tenkinimo saugumo užtikrinimas). Įvertinimas grindžiamas informacija, surinkta iš procese dalyvaujančių žmonių ir kartais iš glaudžiai su jais susijusių asmenų. Pasitaiko, kad įvertinimas yra paprastas ir tiesus. Socialinis pedagogas surenka tiek informacijos apie situaciją, kiek įstengia: kokių kyla problemų; kokių veiksmų reikėtų imtis pirmiausia; kas šioje situacijoje pagrindiniai žmonės; kodėl kilo problema. Socialinis darbuotojas, norintis išgauti būtinų smulkesnių detalių iš kalbėtis nenorinčių ar priešiška nusiteikusių klientų, turi parodyti didžiulį profesinį sugebėjimą.
2. Konsultacinė (pataria, padeda, konsultuoja)	Socialinis pedagogas padeda tėvams ir teisėtiems vaiko atstovams ugdyti savo vaiką; suprasti jo socialinius ir psichologinius poreikius jų tenkinimo svarbą, geriau suprasti vaiko, turinčio vystymosi sunkumų, poreikius, tėvų teises ir pareigas. Informuoja tėvus apie teisę gauti socialinę – pedagoginę pagalbą. Šį darbą socialinis pedagogas atlieka bendradarbiaudamas su klasių auklėtojais, kitais pedagogais, specialistais, įstaigos administracija, sprenddamas vaikų socialines – pedagogines problemas, ieškodamas efektyvių pagalbos būdų. Padeda jiems geriau suprasti, kaip vaikų socialinės problemos veikia jų elgesį, pažangumą, lankomumą. Teikia siūlymus, kaip būtų galima gerinti socialinį – pedagoginį klimatą, sukurti jaukią ir saugią darbo aplinką. Konsultacinė veikla padeda tėvams ir teisėtiems vaiko atstovams ugdyti savo vaiką, suprasti jo socialinius ir psichologinius poreikius, jų tenkinimo svarbą, geriau suprasti vaiko, turinčio vystymosi sunkumų, poreikius, tėvų teises ir pareigas. Socialinio pedagogo mokykloje konsultavimo veikla susijusi su individualiu darbu, t.y., vaiku, tėvais ar teisėtais vaiko atstovais, pedagogais ir kitais švietimo įstaigoje dirbančiais specialistais.
3. Korekcinė (skatina, įgalina, padeda adaptuotis, aktyvina, mobilizuoja);	Korekcinė veikla susijusi su pedagogų, klasės auklėtojų, specialistų, įstaigos administracijos bendradarbiavimu, sprendžiant vaikų socialines-pedagogines problemas, ieškant efektyvių pagalbos būdų. Padeda jiems geriau suprasti, kaip vaikų socialinės problemos veikia jų elgesį, pažangumą, lankomumą. Teikia siūlymų, kaip būtų galima gerinti socialinį ir pedagoginį klimatą, sukurti jaukią, saugią darbo aplinką.
4. Vadybinė (organizuoja, telkia, planuoja, priima sprendimus ir už juos atsako)	Socialinis pedagogas nuolat palaiko ryšius su vietos bendruomene ir įvairiomis įstaigomis, rūpinasi gyvenamosios aplinkos pritaikymu vaiko poreikiams. Tiria socialinės pedagoginės pagalbos poreikį, organizuoja, koordinuoja šios pagalbos teikimą ir vertina jos kokybę. Inicijuoja, organizuoja socialinių projektų kūrimą ir jų įgyvendinimą. Daugiau dėmesio skiriama mokinio savimokai, savarankiškiems darbams, leidžiama laisvai pasirinkti užduotis. Remiantis tam tikra informacija galima išsiaiškinti, kokių tikslų ir uždavinių buvo pasiekta.
5. Šviečiamoji (informuoja, aiškina);	Socialinis pedagogas kartu su įstaigos personalu, visuomeninėmis organizacijomis ir socialiniais partneriais iš kitų institucijų atlieka šviečiamąjį ir informacinį darbą. Socialinis pedagogas, dirbdamas su vaikais ir šeimomis, turi būti tarpininku: tarp vaiku ir tėvų, tarp sutuoktinių, tarp vaikų ir mokyklos ir pan. Socialinis pedagogas, dirbdamas su šeima, turi gebėti šeimos narių silpnąsias puses keisti stipriosiomis, blogį keisti gėriu, nors tai ir sudėtingas, daug laiko, išteklių ir jėgų reikalaujantis darbas.
6. Koordinacinė (palaiko ryšius, siunčia (perduoda) informaciją);	Tiria socialinės pedagoginės pagalbos poreikį ir ją koordinuoja. Palaiko ryšius su įvairiomis valstybinėmis įstaigomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, teikiančiomis socialinę, psichologinę, teisinę pagalbą. Koordinacinėje komandoje visos profesijos išlaiko ryšius profesinius vaidmenis; yra nurodytas lyderiavimas, nelabai rūpi procesas komandoje, bendravimas formalus, labiau pabrėžiamas teikiamos paslaugos įvertinimas.
7. Prevencinė (numato neigiamus reiškinius, poelgius ir padeda jų išvengti);	Siekdamas efektyvesnių darbo rezultatų, turi įvertinti augantį šeimos funkcijų susilpnėjimą. Specialistas gali padėti išvengti problemą bei imtis prevencinių priemonių, keičiant situaciją. Socialinė prevencija yra suprantama kaip profilaktinė veikla, sumažinanti socialinės rizikos veiksnius, sudaranti sąlygas socialinio teisingumo realizavimui.
8. Socialinio ugdymo	Atliekant socialinio pedagogo veiklas, būtina remtis šiais socialinio darbo principais: 1. Individualumu, nes socialinis pedagogas turi suprasti, kad kiekviena asmenybė yra unikali bei skirtingai save išreiškia ir ieško skirtingų problemos sprendimo būdų; 2. Empatija, kadangi kiekvienas žmogus skirtingai reaguoja į krizes, nepasiekimus. Teikiančiam pagalbą specialistui svarbu suprasti žmogaus išgyvenimus; 3. Pasitikėjimu, padedant klientui rasti išeitį iš susidariusios situacijos, tariantis su pačiu klientu, pasitikint jo paties galiomis ir nuomone. 4. Priimti žmogų tokį, koks jis yra, su jo privalumais ir trūkumais.

	<p>5. Žmogaus apsisprendimo priėmimų. Jei įmanoma, naudoti veiksmus, kurių pageidauja klientas bei pagalbą planuoti kartu su klientu.</p> <p>6. Konfidencialumu, nes šis principas padeda klientui pasitikėti specialistu.</p>
--	--

Socialinio pedagogo veiklos apibūdinimas

VEIKLA	VEIKLOS APRAŠYMAS
<i>Individualus darbas su mokiniais:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - analizuoti mokinio interesų, charakterio, pažinimo procesų ypatumų, šeimyninių sąlygų, bendravimo, sveikatos būklę; - pagalba mokinių socializacijos procesui, skatinant ir organizuojant jų dalyvavimą meninės saviraiškos būreliuose, klubuose, centruose; - betarpiškai bendrauti su mokiniais; - pagalba įveikiant mokinių mokymosi sunkumus ir sprendžiant mokymo proceso problemas; - koordinuoti mokinių informacinius interesus (knygų skaitymas, kino filmų peržiūra, aptarimas ir pan.).
<i>Darbas su klasės auklėtoju ir kitais pedagogais:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - organizuoti ir skatinti pedagogus dalyvauti kūrybinėje veikloje, diegti komandinės veiklos principus; - tobulinti mokinių ir pedagogų bendravimo įgūdžius įvairių renginių, užsiėmimų metu; - organizuoti pažintinę veiklą už mokyklos ribų; - išsiaiškinti grupės, komandos nuomonę ar požiūrį, situacijų, reikalų, problemų sprendimo galimybes taikant diskusijų, aktyvaus susirinkimo bei kitus pažinimo bendradarbiavimo metodus.
<i>Auklėjamosios aplinkos ir mokyklinės buities organizavimas:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - drauge su mokyklos bendruomene (mokiniais, tėvais, mokytojais) kurti bendravimo klasėje, mokykloje ir už mokyklos ribų, taisykles; - kurti ir tobulinti estetinę mokyklos aplinką pasitelkus tėvų, rėmėjų, mokyklos partnerių bei pačių mokinių pagalbą ir paramą; - organizuoti budėjimą mokykloje, skatinti mokinių dalyvavimą savivaldos veikloje.
<i>Tarpinstitucinės veiklos Organizavimas ir koordinavimas:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - burti tėvus, pedagogus, būrelių, organizacijų vadovus bendram tikslui ir inicijuoti tokio sambūrio veiklą; - telkti specialistų, gebančių padėti spręsti iškilusias problemas, komandą ir koordinuoti jos veiklą.

Klasės auklėtojo veiklos turinys

Veikla	Veiklos turinys
Planavimo	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo prioritetų nustatymas; • Klasės veiklos krypties numatymas; • Mokinio individualaus ugdymosi prognozavimas; • Santykių tarp bendruomenės narių numatymas; • Kolektyvo formavimosi ir kaitos etapų numatymas; • Klasės veiklos planavimas.
Organizacinė, komunikacinė	<ul style="list-style-type: none"> • Popamokinių renginių organizavimas; • Mokinių, mokytojų, tėvų kūrybinės veiklos skatinimas ugdymo procese; • Klasės savivaldos organizavimas; • Bendradarbiavimas ir pagalba, planuojant ir organizuojant visuomenei naudingą veiklą.
Koordinavimo	<ul style="list-style-type: none"> • Bendravimas su tėvais, jų informavimas apie mokymąsi, elgesį, švietimo naujoves; • Bendradarbiavimas su kolegomis; • Mokinių, turinčių elgesio ir mokymosi sutrikimų, problemų sprendimas kartu su psichologu, socialiniu pedagogu; • Pagalba mokiniui, nustatant jo santykius su supančia aplinka (saugumo užtikrinimas); • Pagalba, reguliuojant tarpasmeninius santykius tarp paauglių; • Paties klasės auklėtojo psichologiniai sugebėjimai bendraujant; • Kolektyvo teigiamo psichologinio klimato kūrimas ir palaikymas.
Analitinė, vertinimo	<ul style="list-style-type: none"> • Informacijos apie auklėtinio socialines sąlygas kaupimas; • Analizavimas ir mokymosi rezultatų apibendrinimas; • Analizavimas ir elgesio priežasčių vertinimas; • Klasės mikroklimato tyrimas ir analizavimas; • Individualių paauglio ypatybių analizė, informacijos kaupimas, bendradarbiavimas su kolegomis, tėvais.

Klasės auklėtojo funkcijos

Funkcijos	Apibūdinimas
Planavimas	<p>Pagrindinė valdymo funkcija, kurią realizuoja klasės auklėtojas. Planavimo tikslas - garantuoti mokymo ir mokymosi kokybę, įvardijus atitinkamus ugdymo ir organizacinius tikslus bei gerinant vadovavimą veiklai (ir pokyčiams), kad tų tikslų būtų pasiekta (Hopkins ir kt. 1998).</p> <p>Planavimas svarbi ir privaloma klasės auklėtojo funkcija, nes kalbama apie klasės auklėtojo veiklą. Tai tikslų formulavimo bei jų įgyvendinimui tinkamų formų metodų, būdų, priemonių parinkimo ir eigos nustatymo procesas. Planavimas privalo užtikrinti esamomis konkrečiomis sąlygomis veiklos pokytį (pažangą). Jis orientuojamas į veiklos lygio gerinimą, mokinių mokymosi poreikių tenkinimą. Planavimas turi remtis pasiektų rezultatų vertinimu, pažangos lygio vertinimu (Vengalienė, 2004).</p>
Organizavimas	<p>Tai veiklos komponentų jungimas, vienijimas į darnią veiklos sistemą ugdymo tikslams pasiekti. Tai dviejų ar daugiau žmonių įtraukimas dirbti kartu tam tikroje struktūroje, siekiant konkretaus tikslo ar tikslų visumos. Veiklos organizavime skiriami tokie elementai: rengimas, pasirengimas, surengimas, vedimas, atlikimas, sukūrimas, sutelkimas (Jovaiša, 1993).</p> <p>Norėdamas organizuoti darbą su auklėtiniais, klasės auklėtojas turi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pažinti mokinį, jo šeimą ir aplinką; • tirti auklėtinio gebėjimus, interesus ir polinkius; • numatyti optimalius mokinio asmenybės ugdymo(si) tikslus; • pakartoti šį procesą klasės bendruomenės požiūriu (Dumčienė, 2004).
Analitinė, vertinimo	<p>Ši klasės auklėtojo veikla yra nuolatinė, neatsiejama planavimo, organizavimo, vertinimo darbo dalis. Anot Neifacho (2006), galima išskirti šiuos vadybinius pedagogo veiklos etapus: tikslų formulavimo, informacinio mokymo pagrindo, prognozavimo, sprendimo priėmimo, atlikimo organizavimo, komunikacijos, rezultatų kontrolės ir vertinimo, korekcijos.</p>

ANKETA

Šiaulių universiteto socialinės pedagogikos ir psichologijos katedros magistrantė Dalia Juozapavičienė atlieka tyrimą, siekdama išsiaiškinti socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų požiūrį į tarpusavio bendradarbiavimą.

Tyrimo tikslas – ištirti socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų požiūrį į mokykloje teikiamos pedagoginės pagalbos kryptingumą ir kompleksiškumą vykdant savižudybių prevenciją.

Prašau atvirai ir nuoširdžiai atsakyti į anketos klausimus. Apklausa yra anoniminė. Atidžiai perskaitykite ir pažymėkite tinkamiausius teiginius.

Kilus neaiškumams kreiptis el.paštu: j.kamile@andernetas.lt

Dėkoju už dalyvavimą tyrime!

Informacija apie respondentą**1. Jūsų lytis :**

- vyras moteris

2. Jūsų amžius:

- iki 25 metų 26-35 metai 36-45 metai 46-55 metai 56-65 metai
 66 ir daugiau metų

3. Mokyklos, kurioje dirbate, statusas:

- pagrindinė vidurinė gimnazija kita _____

4. Jūsų pedagoginė kvalifikacija:

- ekspertas mokytojas
 vyr. mokytojas metodininkas kita _____

5. Pedagoginio darbo stažas:

- iki 5 metų 6-10 metų 11- 15 metų 16-20 metų 20 metų ir daugiau

6. Ar priklausote kokiai nors iš šių grupių, jei taip, tai kuriai?

- | | |
|--|--|
| <input type="checkbox"/> Prevencinė darbo grupė | <input type="checkbox"/> Metodinis dalykinis būrelis |
| <input type="checkbox"/> Atvejų analizės grupė | <input type="checkbox"/> Specialiojo ugdymo komisija |
| <input type="checkbox"/> Mokyklos audito grupė | <input type="checkbox"/> Socialinė-pedagoginė pagalbos komanda |
| <input type="checkbox"/> Auklėtojų metodinis būrelis | <input type="checkbox"/> Direkcinė grupė |
| <input type="checkbox"/> Nepriklausau jokiai grupei | <input type="checkbox"/> Mokyklos taryba |
| <input type="checkbox"/> Kita _____ | |

7. Jūsų turima patirtis dirbant su socialinės pagalbos reikalaujančiais vaikais.

- Didelė Nedidelė Neturiu Nežinau

Socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo bendradarbiavimas**8. Kaip suvokiate bendradarbiavimą?**

- Gebėjimas siekti bendro darbo rezultatų
 Dalijimasis su darbu susijusia informacija ir atsakomybe
 Dalijimasis darbo krūviu, veiksmų atlikimas drauge
 Dalykinis bendravimas
 Kita _____

9. Į kokį bendradarbiavimą orientuotos jūsų nuostatos?

10. Su kuo daugiausia bendraujate?

- su mokytojais su psichologais su logopedais
 su soc. pedagogais su spec. pedagogais kita _____

11. Kokie motyvai skatina bendradarbiauti su kolegomis ? (klasės auklėtojams su soc. pedagogais ir atvirkščiai)

<i>Teiginiai</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Sunku pasakyti</i>	<i>Iš dalies sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
Ugdymo kokybės motyvai				
<i>Noras pažinti vaiko poreikius ir juos kuo geriau tenkinti</i>				
<i>Patiriamas pasitenkinimas pedagoginiu darbu, matant vaikų pasiekimus</i>				
<i>Tik bendradarbiaujant geriau įvertinami vaiko poreikiai, pasiekiami gerų ugdymo rezultatų</i>				
Profesinio tobulėjimo motyvai				
<i>Dirbti kaip komanda</i>				
<i>Patiems inicijuoti susitikimus</i>				
<i>Planuoti darbą</i>				
<i>Prognozuoti rezultatus</i>				
<i>Nuolat tobulinti bendradarbiavimo įgūdžius, formas ir būdus</i>				
<i>Pozityvi profesinė priklausomybė</i>				
<i>Glaudi profesinė sąveika, palaikymas, padėsinimas</i>				
<i>Pagalba vienas kitam ir tai skatina kolegų asmeninę atsakomybę</i>				
Asmeniniai tikslai				
<i>Galimybė dalytis atsakomybe už savo tiesioginį darbą</i>				
<i>Galimybė remtis kolegų patirtimi ir kompetencija</i>				
<i>Siekama palaikyti geresnius asmeninius tarpusavio santykius</i>				
<i>Formalieji reikalavimai</i>				
Bendradarbiavimo motyvai				
<i>Ugdymo įstaigos vadovų reikalavimas bendradarbiauti</i>				
<i>Nemenkas stimulus</i>				
<i>Esu abejingas bendradarbiavimo idėjoms</i>				
<i>Bendradarbiavimas labiau teorinis, vyksta todėl, kad to reikalauja reglamentuojantys įstatymai</i>				

12. Kaip manote ar klasės auklėtojo tarpininkavimas tarp socialinio pedagogo ir moksleivio yra svarbus? Pakomentuokite.

13. Kaip manote, kas svarbiausia klasės auklėtojo ar socialinio pedagogo darbe ?

<i>Teiginiai</i>	<i>Klasės auklėtojas</i>			<i>Socialinis pedagogas</i>		
	<i>Svarbu</i>	<i>Vidut.svarbu</i>	<i>Nesvarbu</i>	<i>Svarbu</i>	<i>Vidut.svarbu</i>	<i>Nesvarbu</i>
<i>Mokinio ir mokinių pažinimas</i>						
<i>Reiklumas auklėtiniams, atsakomybės ugdymas</i>						
<i>Pagalbos suteikimas</i>						
<i>Auklėtinių išklaušymas</i>						
<i>Draugiški santykiai su auklėtiniais</i>						
<i>Kita _____</i>						

14. Veiklos, kurias vykdo klasės auklėtojai ir socialiniai pedagogai bendraudami tarpusavyje:

Teiginiai	<i>Nesutinku</i>	<i>Sunku pasakyti</i>	<i>Iš dalies sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
<i>Sprendžia mokymo ir auklėjimo problemas</i>				
<i>Studijuoja švietimo politikos dokumentus</i>				
<i>Planuoja veiklą</i>				
<i>Aptaria pagalbos mokiniams būdus ir priemones</i>				
<i>Aptaria, organizuoja metodinę veiklą</i>				
<i>Vykdo projektus</i>				
<i>Aptaria metodines naujoves, naujus vadovėlius</i>				
<i>Aptaria vertinimo sistemą</i>				
<i>Derina programas ir teminius planus</i>				

15. Kokias taikote grupines bendradarbiavimo formas?

Teiginys	Visada	Niekada	Kartais	Dažnai
<i>Planuojant</i>				
<i>Individualizuojant</i>				
<i>Modeliuojant vaikų ugdymą</i>				
<i>Grupinių konsultacijų metu</i>				
<i>Pedagogų ir specialistų susirinkimuose</i>				
<i>Posėdžiaujant</i>				
<i>Dalyvaujant kolegų ugdomojoje veikloje</i>				

16. Kas Jūsų nuomone trukdo sėkmingam socialinių pedagogų ir klasių auklėtojų bendradarbiavimui?

Teiginiai	<i>Nesutinku</i>	<i>Sunku pasakyti</i>	<i>Iš dalies sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
<i>Didelis darbo krūvis</i>				
<i>Dokumentacijos gausa</i>				
<i>Nesuderinamas darbo grafikas</i>				
<i>Konkreto laiko, tinkamų sąlygų bendradarbiauti stoka</i>				
<i>Nėra veiklos tęstinumo</i>				
<i>Trūksta veiklos koordinavimo</i>				
<i>Skiriasi požiūris į vaiko poreikius ir pan.</i>				
<i>Mažas suinteresuotumas bendradarbiauti iš kitos pusės</i>				
<i>Specialistų nelankstumas</i>				
<i>Trūksta žinių ir informacijos apie bendradarbiavimą</i>				
<i>Trūksta patirties, metodinės medžiagos, kompetencijų</i>				

17. Ar pritariate teiginiui, jog socialinio pedagogo ir klasės auklėtojo bendradarbiavimas yra tikslinga veikla, koreguojanti vaikų elgesį? Pakomentuokite.

- Taip
 Ne
 Nežinau
 Kita

18. Klasių auklėtojų bendravimo ir bendradarbiavimo su socialiniais pedagogais dažnumas.

- Dažnai Kartą per 2-3 mėn. Iškilus problemai Nebendraudžia

19. Iškilus konfliktui tarp klasės auklėtojo ir socialinio pedagogo:

- Dažniausiai neturite nuomonės
 Drašiai išsakote savo nuomonę, nors ji ir prieštarauja daugumai
 Jums svarbu turėti savo nuomonę
 Kita

20 . Nurodykite konfliktinių situacijų sprendimų kelius:

- Bendru susitarimu Priimtų normų, egzistuojančių taisyklių pagrindu
 Neskiriamas dėmesys jų sprendimui ir likvidavimui
 Kita

21. Klasės auklėtojų ir socialinių pedagogų bendradarbiavimo formos.

- Telefonu Susirašinėjant raštu
 Susitinkant institucijoje Neformaliai bendraujant

22. Ko labiausiai pasigendate klasės auklėtojų ir socialinių pedagogų darbe?(Išrinkite 3 pagrindinius)

Teiginiai	Klasės auklėtojo darbe	Soc. pedagogo darbe
Kvalifikuotumo		
Nuoseklių veiksmų		
Darbo išbaigtumo		
Konkreto darbo		
Operatyvumo		
Nuoširdumo		
Dėmesingumo vaikui		
Bendradarbiavimo su vaikais		
Darbo su klase		
Kompleksiškumo		
Kantrybės		
Konkretumo		
Konfidencialumo		
Iniciatyvumo		
Kita		

Savižudybių prevencija**23. Ar savižudybių tema aktuali Jūsų mokykloje?**

- Taip Ne Nežinau Kita

24. Esant sudėtingai situacijai mokykloje (savižudybei), kas suteikia mokiniams pagalbą?

- Mokytojai Spec. pedagogai Psichologai
 Klasės auklėtojai Socialiniai pedagogai Logopedai

25. Ar pedagogai Jūsų mokykloje yra pasiruošę dirbti su suicidiško elgesio vaikais?

- Klasės auklėtojai:* Taip Ne
Socialiniai pedagogai: Taip Ne

26. Ar mokiniai atsidūrę krizinėje situacijoje noriai kreipiasi į Jus prašydami pagalbos?

- Dažnai Retai Niekada Kita

27. Koku būdu sprendžiamos tokio pobūdžio problemos?

- Individuliais pokalbiais Specialisto pagalba
 Pedagoginės poreikio priemonės Nedarbama Nežinau

28. Kokie specialistai, Jūsų manymu, garantuoja su savižudybių problemomis susijusios pagalbos objektyvumą, savalaikiškumą, profesionalumą?

- Direktorius Direkt. pavaduotojas ugdymui Specialusis pedagogas
 Psichologas Socialinis pedagogas Klasės auklėtojas
 Kita

29. Kaip prevencinėje veikloje dalyvauja mokyklos bendruomenė?

- Aktyviai dalyvauja prevencinėje ir veikloje ir prisideda ją organizuojant
 Dalyvauja pasyviai, nerodo didesnės iniciatyvos organizuojant prevencinę veiklą
 Nedalyvauja prevencinėje veikloje/duomenų apie dalyvavimą nėra
 Kita _____

30. Kokios pagalbos sulaukiate iš:

Klasės auklėtojų _____

Socialinių pedagogų _____

31. Ar esate patenkintas suteikta pagalbos kokybe?

- Taip Iš dalies Ne Kita

32. Įvertinkite teiginius

<i>Teiginiai</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Sunku pasakyti</i>	<i>Iš dalies sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
<i>Kalbėjimas apie ketinimą nusižudyti – savižudybės signalas</i>				
<i>Iš jaunuolio elgesio, rašto darbų, piešinių galima išvelgti suicidinių ketinimų</i>				
<i>Mokyklos tikslas – diegti požiūrį, kad savižudybė netinkamiausias problemų sprendimų būdas</i>				
<i>Ketinimas nusižudyti- laikina būseną.</i>				

33. Kokie atvejai pasitaikė Jūsų praktikoje per paskutinius 3 metus?

<i>Teiginiai</i>	<i>Keletą kartų</i>	<i>Vieną kartą</i>	<i>Nė karto</i>	<i>Nežinau</i>
<i>Savižudybė</i>				
<i>Bandymas nusižudyti</i>				
<i>Grasinimas, ketinimas nusižudyti</i>				
<i>Demonstratyvus savęs žalojimas</i>				

34. Kokie renginiai dažniausiai organizuojami vykdant prevencinį darbą?

<i>Teiginiai</i>	<i>Visada</i>	<i>Dažnai</i>	<i>Retai</i>	<i>Niekada</i>
<i>Klasės valandėlės</i>				
<i>Susitikimai su specialistais</i>				
<i>Susitikimais su psichologais</i>				
<i>Tėvų susirinkimai</i>				
<i>Ekskursijos</i>				

35. Kokie sunkumai iškyla Jums pačiam, bendradarbiaujant su giliai sukrėstu ar savižudiškų ketinimų turinčiu asmeniu?

- Nebuvo jokių sunkumų Baimė, nepasitikėjimas savimi;
 Nežinojimas kaip elgtis; Nežinojimas kur kreiptis;
 Kita _____

36. Ar dalyvaujate mokymuose/kursuose savižudybių prevencijos klausimais?

- Taip, keletą kartų Taip kartą Ne nedalyvauju Kita

37. Ar jaučiatės pakankamai kompetentingi padėti vaikams turintiems suicidiškų problemų?

- Taip Ne Nežinau Kita

38. Ar organizuojami renginiai mokykloje, vykdant prevencinę veiklą prieš vaikų ir paauglių savižudybes?

- Vykdomi įvairūs projektai Vedami seminarai
 Organizuojamos popietės klasėje Rengiami susitikimai su pareigūnais
 Individualiai teikiama informacija Organizuojamos vasaros užimtumo stovyklos

- Organizuojami papildomo ugdymo užsiėmimai
- Kita _____

39. Jūsų nuomonė apie pagalbos efektyvumą, esant savižudybės grėsmėi

- Klasės auklėtojai _____
- Socialiniai pedagogai _____

40. Trumpai apibūdinkite, kas yra daroma vykdant savižudybių prevenciją Jūsų mokykloje

41. Jūsų pasiūlymai, kaip gerinti socialinių pedagogų ir klasės auklėtojų bendradarbiavimą mokykloje vykdant savižudybių prevenciją.

AČIŪ UŽ ATSAKYMUS!

Papildomos lentelės

1 lentelė

Ugdymo kokybės motyvai, % (n = 263)

<i>Teiginiai</i>	<i>Sunku pasakyti</i>	<i>Iš dalies sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
<i>Noras pažinti vaiko poreikius ir juos kuo geriau tenkinti</i>	-	4,9	95
<i>Patiriamas pasitenkinimas pedagoginiu darbu, matant vaikų pasiekimus</i>	6,9	87,8	5,3
<i>Tik bendradarbiaujant geriau įvertinami vaiko poreikiai, pasiekiami gerų ugdymo rezultatų</i>	13,7	47,9	38,4

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

2 lentelė

Bendradarbiavimo motyvai, %(n = 263)

<i>Teiginiai</i>	<i>Sunku pasakyti</i>	<i>Iš dalies sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
<i>Ugdymo įstaigos vadovų reikalavimas bendradarbiauti</i>	14,8	51,3	30
<i>Nemenkas stimulas</i>	14,8	51,3	30
<i>Esu abejingas bendradarbiavimo idėjoms</i>	3,0	89,7	7,3

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

3 lentelė

Bendradarbiavimo vidurkių palyginimas, (n = 263)

<i>Teiginiai</i>	<i>Respondentų grupės</i>	<i>Kiekis</i>	<i>Vidurkiai</i>	<i>Standartinis nuokrypis</i>	<i>p reikšmė*</i>
<i>Planuojant</i>	Soc. pedagogai	12	3,6588	0,9000	0,25
	Pedagogai	251	4,0208	0,6526	
<i>Modeliuojant vaikų ugdymą</i>	Soc. pedagogai	12	3,8627	0,7139	0,688
	Pedagogai	251	3,9292	0,9202	
<i>Dalyvaujant kolegų ugdomojoje veikloje</i>	Soc. pedagogai	12	3,2990	0,6634	0,377
	Pedagogai	251	3,4219	0,7130	

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p \leq 0,05$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

4 lentelė

Požymiai būdingi savižudybės grėsmei, %, (n = 263)

<i>Teiginiai</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Sunku pasakyti</i>	<i>Iš dalies sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
<i>Kalbėjimas apie ketinimą nusižudyti – savižudybės signalas</i>	3	76,8	20,2	
<i>Iš jaunuolio elgesio, rašto darbų, piešinių išvelgti suicidinių ketinimų</i>	3	75,7	19,8	1,5
<i>Mokyklos tikslas – diegti požiūrį, kad savižudybė netinkamiausias problemų sprendimų būdas</i>			4,9	95,1
<i>Ketinimas nusižudyti- laikina būseną.</i>	3	93,9	3	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės